

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Εφαρμοσμένη Οικονομική**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, ΜΙΑ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΩΝ
1980-2020**

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΡΓΥΡΩ

Επιβλέπων καθηγητής

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Ιούνιος 2022

Υπεύθυνη δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Ιούνιος 2022.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στο τμήμα Οικονομικών επιστημών του Πανεπιστήμιου Θεσσαλίας και συγκεκριμένα μέσω του προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική, κατά το έτος 2022.

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου, κύριο Θεόδωρο Μεταξά , για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, αναθέτοντάς μου το συγκεκριμένο θέμα, την επιστημονική του καθοδήγηση , τις υποδείξεις του , την επιμονή του , τη συμπαράστασή του , τη συνεχή υποστήριξή και το αμείωτο ενδιαφέρον που έδειξε από την αρχή μέχρι το τέλος.

Περίληψη

Από αρχαιοτάτων χρόνων, οι πόλεις αποτελούν την πιο διαδεδομένη μορφή κοινωνικής οργάνωσης, καθώς συγκεντρώνουν σημαντικά πλεονεκτήματα, λειτουργώντας ως κέντρα πολιτισμικής, πνευματικής, κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Στα πλεονεκτήματα αυτά οφείλουν την διαχρονικότητά τους ως φαινόμενα, αλλά και τη ραγδαία τους εξέλιξη κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, με τους ρυθμούς αστικοποίησης να βαίνουν αυξανόμενοι από τα τέλη του 18ου αιώνα και την εμφάνιση της βιομηχανικής πόλης και εξής.

Στο πλαίσιο αυτό, η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού και η αποβιομηχανοποίηση των πόλεων του δυτικού κόσμου τη δεκαετία του 1980, σηματοδότησε την έναρξη μιας περιόδου αυξανόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων, κατά την οποία στόχος της νέας αστικής οικονομικής ήταν οι πόλεις να γίνουν ελκυστικές σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου να επιτύχουν οικονομική αποτελεσματικότητα. Έτσι, άρχισε να αναπτύσσεται το αστικό Μάρκετινγκ και Branding, που έθεσαν στο επίκεντρο της στοχοθεσίας τους την κατάκτηση μιας υψηλής θέσης στην κατάταξη του διεθνούς ανταγωνιστικού συστήματος ιεραρχίας των πόλεων και την προώθηση μιας ελκυστικής εικόνας της πόλης αντίστοιχα.

Προϊόντος του χρόνου και με τις ανάγκες, τους κινδύνους και τις προκλήσεις για τις πόλεις να αλλάζουν διαρκώς, κατέστη σαφές ότι η βελτίωση της αστικής ανταγωνιστικότητας έχει μεν δυνητικά οφέλη, ωστόσο, εάν αυτή ως στόχος δεν ενταχθεί σε ένα ευρύτερο στρατηγικό πλαίσιο αστικής διαχείρισης και ανάπτυξης, δεν επαρκεί για να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα των πόλεων στο μακροχρόνιο διάστημα. Σήμερα, η ανθεκτικότητα των πόλεων έχει αναδειχθεί ως ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα όσον αφορά στην αστική διαχείριση, αποτελώντας κλειδί για την οικοδόμηση μακροπρόθεσμων προοπτικών βιωσιμότητας, που διασυνδέουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, την οικονομική ανάπτυξη και την ανθεκτικότητα με το παρόν και το μέλλον της πόλης.

Λέξεις- κλειδιά: πόλεις, ανταγωνισμός, ανταγωνιστικότητα, City Marketing, City Branding, ανθεκτικότητα, βιωσιμότητα, διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Abstract

Since ancient times, cities have been the most widespread form of social organization, as they bring together significant advantages, acting as centers of cultural, spiritual, social and economic development. To these advantages they owe their timelessness as phenomena, but also their rapid development during the last two centuries, with the rates of urbanization increasing from the end of the 18th century and the appearance of the industrial city onwards.

In this context, the rise of neoliberalism and the deindustrialisation of the cities of the western world in the 1980s marked the beginning of a period of increasing competition between cities, during which the main aim of the new urban economy was to make cities attractive at all levels in order to achieve economic efficiency. Thus, urban Marketing began to develop Branding, which focused on targeting their conquest of a high position in the ranking of the internationally competitive system of city hierarchy and the promotion of an attractive image of the city respectively.

Over time and with the needs, risks and challenges for cities constantly changing, it has become clear that improving urban competitiveness has potential benefits, however, if it is not included in a broader strategic framework for urban management and development, it is not enough to ensure the long-term sustainability of cities. In this context, the resilience of cities has emerged as one of the most critical issues in urban management, being a key to building long-term sustainability prospects, linking competitive advantage, economic growth and resilience with the present and the future of the cities.

Keywords: cities, competition, competitiveness, City Marketing, City Branding, resilience, sustainability, sustainable competitive advantage

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Υπεύθυνη δήλωση.....	2
Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη.....	4
Abstract.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
1.1 Πλαίσιο και συγκείμενο μελέτης.....	11
1.2 Αναγκαιότητα και συνεισφορά της μελέτης	14
1.3 Σκοπός και στόχοι της μελέτης	15
1.4 Διάρθρωση της μελέτης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ.....	18
2.1 Ορίζοντας την πόλη	18
2.2 Ιστορική αναδρομή	20
2.3 Η πόλη στο νέο, παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.....	23
2.4 Προκλήσεις, προοπτικές και κίνδυνοι για τις πόλεις	24
2.5 Ευρωπαϊκή πόλη και σύγχρονες προκλήσεις	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΟΛΕΩΝ	29
3.1 Προσεγγίζοντας τον ανταγωνισμό και την ανταγωνιστικότητα των πόλεων	29
3.2 Ανταγωνισμός και αστικά συστήματα ιεράρχησης.....	32
3.3 Η εξέλιξη του αστικού Μάρκετινγκ.....	34
3.4 City Marketing, City Branding και Διαχείριση της εικόνας	36
3.4.1 Οι διαστάσεις του Μάρκετινγκ Πόλης	36
3.4.2 Το City Branding και η Εικόνα της Πόλης.....	39
3.5 Τα οφέλη του City Marketing/ Branding για τις πόλεις	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	44
4.1 Από την Οικολογία, στις Κοινωνικές Επιστήμες και την Αστική Διαχείριση	44
4.2 Ορισμοί και προσεγγίσεις της αστικής ανθεκτικότητας	47
4.3 Οι διαστάσεις της αστικής ανθεκτικότητας.....	51
4. 4 Ανθεκτικότητα και βιωσιμότητα.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ	58
5.1 City Marketing/ Branding, διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και ανθεκτικότητα.....	58
5.2 Πόλεις στο δρόμο της ανθεκτικότητας	62
5.2.1 Γλασκώβη, Ηνωμένο Βασίλειο.....	62
5.2.2 Μεντεγίν, Κολομβία.....	65
5.2.3 Παρίσι, Γαλλία.....	68
5.2.4 Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.....	70
5.2.5 Μπανγκόκ, Ταϊλάνδη	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	76
6.1 Ερευνητικά ερωτήματα.....	76
6.1.1 Θεωρητικό μέρος- Βιβλιογραφική ανασκόπηση	76
6.1.2 Ερευνητικό μέρος- Μεθοδολογία Δευτερογενούς Έρευνας.....	77
6.1.3 Διαδικασία Διεξαγωγής Μελέτης	78
6.2 Θεωρητικό υπόβαθρο της μεθοδολογικής προσέγγισης του ερευνητικού μέρους.....	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΤΥΦΩΝΑΣ ΚΑΤΡΙΝΑ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΡΛΕΑΝΗΣ.....	83
7. 1 Η πόλη και η φυσιογνωμία της	83
7.2 Το χρονικό του τυφώνα Κατρίνα	85
7.3 Η πρώτη αντίδραση των αρχών.....	86
7.4 Η ταυτότητα και η επωνυμία της πόλης μετά τον τυφώνα Κατρίνα	88

7.5 Η επανεφεύρεση της Νέας Ορλεάνης ως ανθεκτικής πόλης	92
7.5.1 Σημαντικές Πρωτοβουλίες και Προγράμματα	92
7.5.2 Η Νέα Ορλεάνη στο δίκτυο των 100 Ανθεκτικών Πόλεων	96
7.5.3 Εφαρμογή και αποτίμηση των στρατηγικών ανθεκτικότητας.....	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	103
8.1 Συζήτηση & Συμπεράσματα.....	103
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	113
I. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	113
II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	114
III. ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ.....	128
IV. ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	128

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1	Ποσοστό αστικού πληθυσμού	11
Εικόνα 2	Η «εύφορη ημισέληνος», όπου δημιουργήθηκαν οι πρώτοι οικισμοί.....	20
Εικόνα 3	Η εξέλιξη της αστικοποίησης από τα τέλη του Μεσαίωνα έως σήμερα.....	21
Εικόνα 4	Η εξέλιξη του αστικού και του αγροτικού πληθυσμού παγκοσμίως από το 1950.....	22
Εικόνα 5	Οι διαστάσεις της ευαλωτότητας των πόλεων.....	25
Εικόνα 6	Σύγχρονες πόλεις και προκλήσεις.....	26
Εικόνα 7	Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (RCI) στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	28
Εικόνα 8	Η εξέλιξη του Place Marketing.....	36
Εικόνα 9	Στρατηγικό Μάρκετινγκ Πόλης.....	38
Εικόνα 10	Στάδια κατάρτισης στρατηγικής Place/City Branding.....	40
Εικόνα 11	Η επικοινωνία της εικόνας της πόλης.....	42
Εικόνα 12	Η εξέλιξη της έννοιας της ανθεκτικότητας.....	45
Εικόνα 13	Η διασύνδεση της ανθεκτικότητας με πολλαπλά επιστημονικά πεδία και την αντιμετώπιση ποικίλων απειλών.....	46
Εικόνα 14	Η ανθεκτικότητα στα κοινωνικοοικολογικά συστήματα.....	47
Εικόνα 15	Ο κύκλος της ανθεκτικότητας.....	47
Εικόνα 16	Οι συνιστώσες της αστικής ανθεκτικότητας.....	50
Εικόνα 17	Οι βασικές όψεις της αστικής ανθεκτικότητας.....	51
Εικόνα 18	Οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.....	64
Εικόνα 19	Ανθεκτικότητα και βιωσιμότητα.....	55
Εικόνα 20	Το πλαίσιο της στρατηγικής ανθεκτικότητας του Ιδρύματος Rockefeller.....	62
Εικόνα 21	Άποψη της Γλασκώβης.....	63
Εικόνα 22	Άποψη του Μεντεγίν.....	66
Εικόνα 23	Άποψη του Παρισιού.....	68
Εικόνα 24	Άποψη της Θεσσαλονίκης.....	70
Εικόνα 25	Άποψη της Μπανγκόκ.....	73
Εικόνα 26	Η θέση της Νέας Ορλεάνης.....	83

Εικόνα 27	Η εξέλιξη του τυφώνα Κατρίνα.....	86
Εικόνα 28	Η Νέα Ορλεάνη μετά τον Κατρίνα.....	87
Εικόνα 29	Διαφημιστικό υλικό τουριστικού πρακτορείου της Νέας Ορλεάνης.....	90
Εικόνα 30	Άποψη της Νέας Ορλεάνης μετά την ανοικοδόμηση.....	92
Εικόνα 31	Το σχέδιο ανοικοδόμησης της πόλης από την BNOB.....	94
Εικόνα 32	Τα στάδια ανοικοδόμησης της Νέας Ορλεάνης.....	99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Πλαίσιο και συγκείμενο μελέτης

Η πόλη σήμερα αποτελεί τον πλέον διαδεδομένο τρόπο συλλογικής κοινωνικής οργάνωσης και διαβίωσης των ανθρώπων, συνθέτοντας παράλληλα ένα δυναμικό και συνεχώς εξελισσόμενο σύστημα, με τον αστικό πληθυσμό να αντιπροσωπεύει το 2016 το 56,4% του συνολικού παγκόσμιου πληθυσμού, ποσοστό που αναμένεται να ανέλθει στο 70% έως το 2050 (UN, 2016) . Η αστικοποίηση ως μια διαδικασία συγκέντρωσης πληθυσμού, πόρων και δραστηριοτήτων συνεπάγεται προφανή πλεονεκτήματα, αφού ιστορικά ταυτίζεται με την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ανάπτυξη, την παραγωγή πλούτου και ευημερίας. Ωστόσο, η αστική συγκέντρωση παράλληλα ενισχύει τους κινδύνους (ανθρωπογενείς και φυσικούς) που αυξάνουν την τρωτότητα και απειλούν τη βιωσιμότητα του αστικού ιστού (Alexander, 2013; Δελλαδέτση, 2009).

Εικόνα 1: Ποσοστό αστικού πληθυσμού (%).

Πηγή: UN, 2014 στο Muggah, 2015.

Ήδη από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα καταγράφονται πολλές προσπάθειες ερμηνείας και κατανόησης της αστικής ανάπτυξης και του ρόλου των πόλεων, οι οποίες κινούνται από αντιλήψεις που αντιλαμβάνονται την πόλη ως ένα κλειστό κύκλωμα σαφώς δομημένων και

ιεραρχημένων σχέσεων, έως ένα συνεχώς εξελισσόμενο και ανατροφοδοτούμενο σύστημα που προκύπτει ως αποτέλεσμα αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συστατικών του μερών, των διαδικασιών και γεγονότων του εξωτερικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό κι ενώ μέχρι και τη δεκαετία του 1970, η προοπτική αυτή ήταν περισσότερο εσωστρεφής, στατική και βραχυπρόθεσμη, από το 1980 και εξής, λόγω των πολυδιάστατων προκλήσεων με τις οποίες βρέθηκαν αντιμέτωπες οι πόλεις και τα κράτη σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, σταδιακά εμπεδώθηκε η αναγκαιότητα μακρόπνοων πολιτικών και εναλλακτικών μοντέλων ανάπτυξης ικανών να καταστήσουν τις πόλεις ανταγωνιστικές, πρωτοπόρες και βιώσιμες, εξασφαλίζοντας διευρυμένη ευημερία και βελτιωμένη ποιότητα ζωής (Barke, 1999; Schmitt, 2013) .

Παρόλο που η παρουσίαση, περιγραφή και ανάλυση της εικόνας της πόλης μπορεί να χρονολογηθεί πολλά χρόνια πριν, τη δεκαετία του 1980 συντελείται μια τομή στην αστική οικονομική, αφού για πρώτη φορά το Μάρκετινγκ και η χρήση των εργαλείων του επεκτείνονται πέραν του τομέα της ιδιωτικής αγοράς και των επιχειρήσεων, συνδεδεμένα με τη γεωγραφία και τους τουριστικούς προορισμούς (Barke, 1999; Kavatzis & Ashworth, 2008). Η ανάπτυξη του Μάρκετινγκ Τόπου συνδέθηκε με την αποβιομηχάνιση, τη μείωση των δημοσίων δαπανών, την ύφεση και τη συνακόλουθη αστική κρίση που εκδηλώθηκε την περίοδο αυτή στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική (Hankinson, 2010; Hannigan, 2003) Στο πλαίσιο αυτό, η διαχείριση των αστικών κέντρων εστίασε στην κατασκευή της ταυτότητας και της προώθησης της εικόνας της πόλης και των σημείων έλξης της με στόχο την τουριστική ανάπτυξη (Barke, 1999; Hankinson, 2010; Kantor, 1987; Kostof, 1991). Τα επόμενα χρόνια, η αστική ανάπτυξη στράφηκε σε περισσότερο ολιστικές προσεγγίσεις, με την εμφάνιση των θεωριών του Μείγματος Γεωγραφικού Μάρκετινγκ και του Στρατηγικού Μάρκετινγκ Τόπων, τα οποία έθεταν στο επίκεντρο της στοχοθεσίας τους τη διατήρηση ή/και τη βελτίωση της ελκυστικότητας ενός τόπου, απευθυνόμενα σε συγκεκριμένες ομάδες και αγορές- στόχους κατά τα πρότυπα του ιδιωτικού τομέα (Eshuis et al., 2012).

Οι προσπάθειες αυτές στόχευαν στη δημιουργία, διατήρηση και βελτίωση κάποιου συγκριτικού πλεονεκτήματος για τους επιμέρους τόπους, σηματοδοτώντας την έναρξη μιας εποχής ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων με σκοπό την οικονομική αποτελεσματικότητα (Eshuis et al., 2012). Ως προϊόν του ανταγωνισμού των πόλεων προκύπτουν τα αστικά συστήματα ιεράρχησης, που επιβραβεύουν τις “νικητρίες” πόλεις για τις επιτυχημένες προσπάθειές τους με μια υψηλή θέση στην κατάταξη (Gospondini, 2002 ; Οικονόμου & Πετράκος, 1999). Παράλληλα, από τη δεκαετία του 2000, εξαιτίας της έντασης της παγκοσμιοποίησης και λόγω

της αναγνώρισης της επιτυχίας του προϊόντικού και του εταιρικού branding, παρατηρείται μια αλλαγή εστίασης στο Branding Τόπου/ Πόλεων ως ενός εκ των βασικών συστατικών στοιχείων του Αστικού Μάρκετινγκ που συμβάλλει στην κατασκευή μιας ισχυρής ταυτότητας της πόλης, ενισχύοντας ακολούθως την ανταγωνιστικότητα και την ελκυστικότητά της (Aitken & Campello, 2011; Kavaratzis, 2004).

Ωστόσο, με τις συντελούμενες αλλαγές να εντείνονται περαιτέρω και με τις πόλεις ως μεμονωμένους δρώντες να αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις χρόνιες προκλήσεις και πιέσεις που έχουν δεχθεί τα τελευταία χρόνια λόγω των επάλληλων κρίσεων, κατέστη σαφές ότι ο ανταγωνισμός έχει μεν δυνητικά οφέλη όσον αφορά στην οικονομική αποτελεσματικότητα, ωστόσο, δεν αρκεί για να εξασφαλίσει την ανθεκτικότητα, τη βιωσιμότητα και την αειφορία (Friedman, 2016; Metaxas & Psarropoulou, 2020). Έχει πλέον εμπεδωθεί ότι οι ιεραρχίες και οι φορμαλιστικές προσεγγίσεις είναι ανεπαρκείς ως εργαλεία σχεδιασμού και διαχείρισης των αστικών συστημάτων του μέλλοντος (Schmitt, 2013). Αντίθετα, η αναγκαιότητα σύνδεσης του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος με τη συνεργασία μεταξύ των πόλεων και τη βιωσιμότητα είναι πλέον εμφανής (Βιτοπούλου κ.α., 2015).

Η σχέση της ανθεκτικότητας με τη βιωσιμότητα έχει μελετηθεί εκτενώς, με μια μερίδα ερευνητών να θεωρεί τις δύο έννοιες ταυτόσημες και άλλους να αντιλαμβάνονται την πρώτη ως διαδικασία και τρόπο σκέψης και δράσης, που προαπαιτείται και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της δεύτερης (Metaxas & Psarropoulou, 2020). Σε κάθε περίπτωση, η ανθεκτικότητα αποτελεί ένα νέο τρόπο αντίληψης του αστικού σχεδιασμού και της αστικής ανάπτυξης, που ιδιαίτερα μετά την εμφάνιση της πανδημίας της Covid-19, τέθηκε στο επίκεντρο για μετριασμό των επιπτώσεων των κρίσεων που απειλούν τις πόλεις, την προσαρμογή και την ανάκαμψή τους (Chelleri & Baravikova, 2020). Με αυτά τα δεδομένα, διεθνείς και ευρωπαϊκοί φορείς αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και σχεδιάζουν δράσεις για την ανάπτυξη ασφαλών και ανθεκτικών πόλεων, ικανών όχι μόνο να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους, αλλά και να αξιοποιούν τις κρίσεις δημιουργώντας ευκαιρίες θετικής αλλαγής.

Η νέα προσέγγιση της αστικής ανάπτυξης και οι πολιτικές θωράκισης των πόλεων από τους κινδύνους που επαπειλεί η ραγδαία αστικοποίηση και η παγκοσμιοποίηση απαιτείται να εμπεριέχουν όλες τις όψεις της αστικής ανθεκτικότητας, που αναφέρονται στην πράσινη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, τη βελτίωση των υποδομών, την πολιτική σταθερότητα και την θεσμική αξιοπιστία, την ετοιμότητα και την αποτελεσματικότητα, αλλά

και την διερεύνηση του κοινωνικού κεφαλαίου, την άρση των κοινωνικών αποκλεισμών και την άμβλυνση των ανισοτήτων (Adger et al, 2005; Alexander, 2013; Kahn, 1995). Στο πλαίσιο αυτό, κρίσιμη είναι και η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας των τόπων/ πόλεων και του ιστορικού τους χαρακτήρα, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που τα στοιχεία αυτά συνυφαίνονται με τη διατήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος του και την ανάγκη περαιτέρω εμβάθυνσης της περιφερειακής συνεργασίας (Chelleri & Baravikova, 2020; Godschalk, 2003; Kolb, 2006). Τα στοιχεία αυτά δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ξεχωριστές μεταβλητές, που αποτελούν προϊόντα πολιτικών αποφάσεων και ρυθμίσεων εκ των άνω, αλλά ως πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διεργασίες που προϋποθέτουν τη δικτύωση και τη συνεργασία των πόλεων και των τοπικών αυτοδιοικήσεων, καθώς και την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινότητας στην προσπάθεια, προκειμένου η ανθεκτικότητα να καταστεί υγροποιήσιμη και ρεαλιστική πρόταση αντιμετώπισης των νέων προκλήσεων (Schmitt, 2013).

1.2 Αναγκαιότητα και συνεισφορά της μελέτης

Βάσει των δεδομένων αυτών, η παρούσα μελέτη εστιάζει στην μεταστροφή της αντίληψης της αστικής ανάπτυξης και πολιτικής από τον ανταγωνισμό των πόλεων στην ανάπτυξη της αστικής ανθεκτικότητας από τη δεκαετία του 1980 έως σήμερα, όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία. Η επιλογή αυτή έγινε από την συγγραφέα της παρούσης, καθώς εντοπίστηκε ότι παρά τη διασύνδεση που φαίνεται να παρουσιάζουν οι έννοιες αυτές και το έντονο ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας για βαθύτερη ανάλυσή τους, μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας είτε εξακολουθεί να επικεντρώνεται στον ανταγωνισμό ως συνταγή επιτυχίας είτε εξετάζει της έννοιες της ανθεκτικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς να αναλύονται επαρκώς οι αλληλεπιδραστικές σχέσεις μεταξύ των εννοιών και τα σημεία τομής τους.

Στο εν λόγω πεδίο εντοπίζεται ερευνητικό κενό, στην κάλυψη του οποίου αξιώνει να συνεισφέρει η παρούσα μελέτη, μέσα από την παρουσίαση, ανάλυση και σύγκριση των εννοιών και του πλαισίου (ιστορικού, οικονομικού, πολιτικού) εντός του οποίου αναπτύχθηκαν, αλλά και παραδειγμάτων πόλεων που πραγματοποιούν ή σχεδιάζουν να πραγματοποιήσουν στο εγγύς μέλλον τη μετάβαση προς την ολιστική προσέγγιση της αστικής ανθεκτικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Η μελέτη επιδιώκει με τον τρόπο αυτό να συνεισφέρει στην εμβάθυνση και της διάχυσης της γνώσης του υπό εξέταση ζητήματος, παράγοντας προστιθέμενη αξία όσον αφορά στην πληρέστερη κατανόησή του.

1.3 Σκοπός και στόχοι της μελέτης

Δεδομένων όσων προαναφέρθηκαν, σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τη σταδιακή μετάβαση από τις θεωρίες και τις πολιτικές ανταγωνισμού των πόλεων στην ανθεκτικότητα, όπως αυτή συντελέστηκε από τη δεκαετία του 1980 έως σήμερα, με σκοπό να απαντήσει στο ερώτημα τί συνεπάγεται η αλλαγή αυτή και πώς διασυνδέεται με τις προκλήσεις, τα χρόνια προβλήματα και τις πιέσεις που αντιμετωπίζουν οι πόλεις σήμερα, που καθιστούν κρίσιμης σημασίας την εφαρμογή πολιτικών, δράσεων και στρατηγικών που θα επιχειρούν να συνδυάσουν την οικονομική αποτελεσματικότητα και τη διατήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος με την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Περαιτέρω, ο σκοπός της μελέτης μπορεί να αναλυθεί στους κάτωθι στόχους:

1. Να αποσαφηνιστούν εννοιολογικά οι έννοιες του ανταγωνισμού και της ανθεκτικότητας των πόλεων, προκειμένου να εντοπιστούν τα σημεία διάστασης και τομής τους, ώστε να αναδειχθεί η μεταξύ τους διασύνδεση και η ενδεχόμενη συμπληρωματικότητά τους.
2. Να παρουσιαστεί η εξελικτική πορεία των θεωριών αστικής ανάπτυξης και να φωτιστούν οι λόγοι που προκάλεσαν την αλλαγή εστίασης από τον ανταγωνισμό στην ανθεκτικότητα.
3. Να αναλυθούν οι όψεις της αστικής ανθεκτικότητας και να διασυνδεθούν με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων των πόλεων.
4. Να αναδειχθεί η σημασία των αλληλεπιδραστικών σχέσεων των δρώντων, με έμφαση στην κρισιμότητα της συμμετοχής και της συνεργασίας της τοπικής κοινότητας και της τοπικής αυτοδιοίκησης στην οικοδόμηση ανθεκτικών πόλεων.
5. Να παρουσιαστούν μέσω της ανάλυσης παραδείγματος όψεις της πρακτικής εφαρμογής της στρατηγικής ανθεκτικότητας.

1.4 Διάρθρωση της μελέτης

Η παρούσα μελέτη αναπτύσσεται σε έξι κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο (Εισαγωγή) έχει ως σκοπό να παρουσιάσει συνοπτικά στον αναγνώστη το προς διερεύνηση θέμα και το πλαίσιο

της μελέτης, τους σκοπούς, τους στόχους της και τη διάρθρωσή της, σε συνάρτηση με το ερευνητικό κενό που εντοπίστηκε μέσα από την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο (Η έννοια της πόλης) επιχειρείται η συνοπτική και συγκριτική προσέγγιση της έννοιας της πόλης, μέσα από ποικίλους ορισμούς που έχουν δοθεί κατά καιρούς. Μέσα από τις διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις του όρου συνάγεται η διαφορετική αντίληψη του ρόλου της πόλης και η ύπαρξη ιστορικών οροσήμων που μετέλλαξαν τις αντιλήψεις αυτές, έως τη σημερινή προοπτική που θεωρεί τις πόλεις δυναμικά και συνεχώς εξελισσόμενα σύνθετα συστήματα, επηρεάζοντας συνακόλουθα την αστική πολιτική. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι προκλήσεις και οι προοπτικές των σύγχρονων ευρωπαϊκών πόλεων, που φαίνεται να μεταβάλλουν την αντίληψη για την αστική διαχείριση και το ρόλο των πόλεων.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο αναλύονται οι έννοιες του ανταγωνισμού και της ανταγωνιστικότητας των πόλεων και της εξέλιξής τους από τη δεκαετία του 1980 και εξής. Στο πλαίσιο αυτό, επιχειρείται η συνοπτική παρουσίαση των αστικών συστημάτων ιεράρχησης και των πολιτικών προβολής και διαμόρφωσης της αστικής ταυτότητας και εικόνας, καθώς και η διασύνδεσή τους με την οικονομική ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα, μέσα από τη δημιουργία και τη διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος ως βασική στόχευση της αστικής οικονομικής και διαχείρισης.

Το Τέταρτο Κεφάλαιο αφιερώνεται στην ανθεκτικότητα, επιχειρώντας να παρουσιαστούν οι διαφορετικές εννοιολογήσεις και εκφάνσεις που έχει λάβει ως έννοια μέσα στο πέρασμα των χρόνων και από τη διέλευσή της από την επιστήμη της μηχανικής, στην οικολογία, στις κοινωνικές επιστήμες και στην οικονομική. Στο ίδιο πλαίσιο και με σκοπό την σαφέστερη και βαθύτερη κατανόηση της έννοιας, παρουσιάζονται οι μορφές της σύγχρονης αστικής ανθεκτικότητας και αναλύεται η αναγκαιότητα συμπερίληψής της στις πολιτικές αστικής διαχείρισης, καθώς και η διασύνδεσή της με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων και προκλήσεων της εποχής.

Το Πέμπτο Κεφάλαιο επιχειρεί να συνοψίσει τον τρόπο που η εισαγωγή της έννοιας της αστικής ανθεκτικότητας επιδρά στην αντίληψη και την εφαρμοζόμενη πρακτική περί αποτελεσματικής αστικής διαχείρισης, αστικού μάρκετινγκ και διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος,

όπως προέκυψε μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, παρουσιάζοντας παράλληλα ενδεικτικά παραδείγματα πόλεων που επιχειρούν την υλοποίηση στρατηγικών ανθεκτικότητας.

Στο Έκτο Κεφάλαιο παρουσιάζονται λεπτομερώς η μεθοδολογική προσέγγιση και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης, προκειμένου να εξυπηρετηθούν ο σκοπός και οι ερευνητικοί στόχοι της.

Στο Έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ενδεικτικό παράδειγμα της Νέας Ορλεάνης για την οικοδόμηση και ενίσχυση της αστικής ανθεκτικότητας και επιχειρείται η αξιολόγηση της σχετικής προσπάθειας μετά το πλήγμα που υπέστη η πόλη εξαιτίας του τυφώνα Κατρίνα, με στόχο να αναδειχθεί το πώς η εμπειρία μιας καταστροφής μπορεί να μετουσιωθεί σε ευκαιρία μάθησης, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο η ανθεκτικότητα μπορεί να μετουσιωθεί σε πράξη.

Τέλος, στο Όγδοο Κεφάλαιο επιχειρείται η απάντηση στα τεθέντα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης και παρατίθενται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ως άνω δευτερογενή έρευνα, με έμφαση στις αλλαγές που συντελέστηκαν στην αντίληψη και τις πρακτικές αστικής διαχείρισης και στη διασύνδεση των σχετικών εννοιών μεταξύ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ

2.1 Ορίζοντας την πόλη

Ο όρος “πόλη” απαντάται ήδη από τα αρχαία χρόνια, σηματοδοτώντας και περιγράφοντας τη μετάβαση από τη νομαδική ζωή των πληθυσμών στη δημιουργία σταθερών οικισμών (Σιόλας, 2005). Ωστόσο, έως και σήμερα δεν υπάρχει ένας σαφής, κοινώς αποδεκτός και εξαντλητικός ορισμός, εξαιτίας της αδυναμίας εύρεσης απόλυτων περιγραφικών χαρακτηριστικών που να έχουν μείνει αναλλοίωτα μέσα στο πέρασμα των αιώνων, ενώ η ίδια η πόλη μπορεί να γίνεται αντιληπτή είτε ως φυσικός χώρος, είτε ως κοινότητα, είτε ως μορφή πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης (Οικονόμου &Πετράκος, 1999).

Ο Αριστοτέλης στα “Πολιτικά” περιγράφει την πόλη ως μια φυσική αναγκαιότητα του ανθρώπου που προκύπτει από το γεγονός ότι αυτός είναι φύσει “ζώον πολιτικόν” και μπορεί να επιτύχει την ολοκλήρωσή του μόνο εντός του πλαισίου συμβίωσης σε κάποια πόλη- πατρίδα. Ήδη από την πρώτη αυτή προσπάθεια εννοιολόγησης διαφαίνεται ότι η πόλη είναι μια έννοια σύμφυτη με την οργάνωση των ανθρώπινων κοινωνιών και την ανάπτυξη του πολιτισμού. Οι αρχαίοι Έλληνες αναφερόμενοι σε “πόλεις” εννοούσαν τις πρώτες αυτοδιοικούμενες κοινότητες με πληθυσμό μερικών χιλιάδων κατοίκων με σταθερή εγκατάσταση, που προέκυψαν ως μετεξέλιξη των πρώτων φυλετικών κοινωνιών (Σιόλας, 2005). Οι κοινότητες αυτές δεν ταυτίζονται με την έννοια της πόλης όπως αυτή περιγράφεται από τη σύγχρονη βιβλιογραφία, ωστόσο, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποτελούν τις πρώτες αστικές οντότητες, καταδεικνύοντας ότι η πόλη ως αστική μορφή κοινωνικής οργάνωσης προϋπήρχε της βιομηχανικής επανάστασης (Οικονόμου &Πετράκος, 1999; Σιόλας, 2005) .

Μια από τις πρώτες σύγχρονες προσπάθειες προσέγγισης της έννοιας της πόλης δίδεται από το Βέλγο ιστορικό Henry Pirenne το 1925 στο έργο του “Μεσαιωνικές πόλεις”, ο οποίος υποστήριξε ότι η αστική κουλτούρα και ως εκ τούτου η αστική ανάπτυξη θεμελιώνεται σε δύο βασικά χαρακτηριστικά, που αναφέρονται αφενός μεν στην δημιουργία μιας αστικής/κοινοτικής οργάνωσης αυτονομημένης από τους φεουδάρχες και την Εκκλησία,

αφετέρου δε στην εμφάνιση της αστικής τάξης, που μέσω της ενασχόλησής της με το εμπόριο αποκτά σταδιακά οικονομική και πολιτική δύναμη. Κατά τον Pirenne, τα χαρακτηριστικά αυτά -και κυρίως η εξυπηρέτηση εμπορικών σκοπών- είναι αυτά που διακρίνουν την πόλη από άλλες, προγενέστερες και σύγχρονες του μελετητή μορφές οικιστικής οργάνωσης. Ωστόσο, η μεγάλη αδυναμία του ορισμού αυτού έγκειται στο γεγονός ότι αναφέρεται και περιγράφει ως κατά κυριολεξία πόλεις αποκλειστικά τις ευρωπαϊκές πόλεις του τέλους του Μεσαίωνα (Tilly& Blockmans, 1994) .

Σε παρόμοια χρονικά και οργανωτικά πλαίσια κινείται και ο ορισμός του Max Weber, ο οποίος στο αντιπαραβάλλει τις “Δυτικές” με τις “Ανατολικές” πόλεις , κατασκευάζοντας έναν αστικό ιδεότυπο, ο οποίος απομακρύνεται από προσεγγίσεις που θέτουν ως βασικό κριτήριο ταξινόμησης των οικισμών το μέγεθος ή τον αριθμό των κατοίκων. Σύμφωνα με τον Weber, η ιδανική πόλη είναι η ευρωπαϊκή πόλη του τέλους του Μεσαίωνα που συγκεντρώνει σωρευτικά τα χαρακτηριστικά της πολιτικής αυτονομίας, της οχύρωσης/ σαφούς οριοθέτησης, του ιδιαίτερου νομικού, δικαιικού και δικαστικού συστήματος, της αστικής οικονομίας, της ιδιαίτερης πολιτιστικής ταυτότητας και της διαφοροποιημένης κοινωνικής δομής (Tilly& Blockmans, 1994) .

Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις και οπτικές, μια γενική παραδοχή περιγράφει την πόλη ως έναν οικισμό μόνιμης εγκατάστασης με υψηλή πληθυσμιακή συγκέντρωση, ο οποίος διακρίνεται με σαφήνεια από την ύπαιθρο και τις αγροτικές περιοχές λόγω της φύσης των δραστηριοτήτων του, της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής της φυσιογνωμίας και της πολεοδομικής του οργάνωσης, που χαρακτηρίζεται την ύπαρξη αστικών υποδομών και τη διάκριση των χρήσεων γης και των ιδιοκτησιών που βρίσκονται εντός του αστικού ιστού. (Οικονόμου &Πετράκος, 1999).

Παρά το γεγονός ότι κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί πολλοί διαφορετικοί ορισμοί, το κριτήριο της πληθυσμιακής πυκνότητας είναι βασικό για τη διάκριση των πόλεων από τους ημιαστικούς και αγροτικούς οικισμούς γιατί αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη της αστικής οικονομίας που απαιτεί τη συχνή επαφή μεταξύ διαφορετικής φύσεως οικονομικών δραστηριοτήτων μεταξύ πολλών και διαφορετικών υποκειμένων (Βιτοπούλου κ.α., 2015; Οικονόμου &Πετράκος, 1999) . Στα πλαίσια αυτά, ο Kostof (1991) υποστηρίζει ότι ως πόλη μπορεί να χαρακτηριστεί η γεωγραφική εκείνη περιοχή που διαθέτει σαφή όρια, καθορισμένα είτε από φυσικούς φραγμούς και σύνορα είτε από την νομοθεσία, διατηρεί στενές σχέσεις κάθε είδους

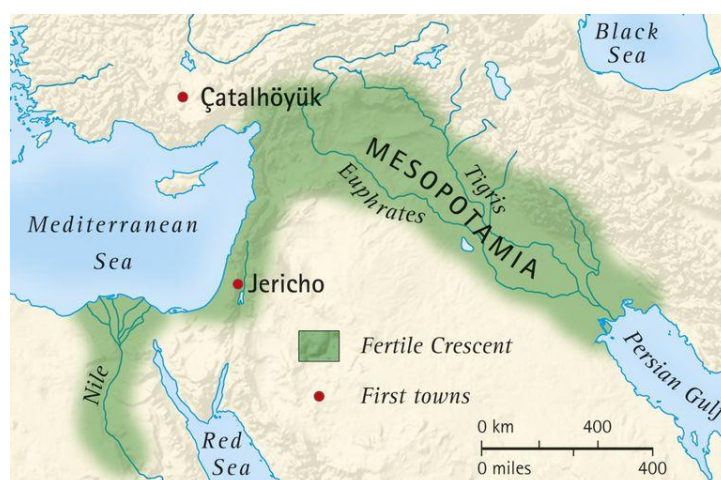
με τον υπαίθριο χώρο που την περιβάλλει και παρουσιάζει πληθυσμιακή πυκνότητα και καταμερισμό εργασίας μεγαλύτερο από ότι τις μη αστικές περιοχές.

Ο Barber (2013) στη μελέτη του επιχειρεί μια εννοιολογική προσέγγιση που φωτίζει περισσότερο τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των πόλεων που σχετίζονται με την ικανότητα συνεργιών, ανάπτυξης συνεργατικών στρατηγικών και δικτύων, αλλά και ενεργού εμπλοκής των πολιτών στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων και της εφαρμογής των αστικών πολιτικών που μπορεί να βελτιώσει το κοινωνικό κεφάλαιο. Για το λόγο αυτό, ο μελετητής θεωρεί τις πόλεις και την επένδυση στην αστική ανάπτυξη ως το αντίδοτο για τις επαναλαμβανόμενες κρίσεις που βιώνει ο σύγχρονος κόσμος.

2.2 Ιστορική αναδρομή

Οι πόλεις, συγκεντρώνοντας μια σειρά από συγκριτικά πλεονεκτήματα, από την εμφάνισή τους και στο εξής σταδιακά ισχυροποιήθηκαν και αναπτύχθηκαν περαιτέρω κατά τη διάρκεια των αιώνων. Ο τρόπος που διαμορφώθηκαν και εξελίχθηκαν οι επιμέρους πόλεις ανά τον κόσμο συναρτάται με μια σειρά παραγόντων γεωμορφολογικών, κλιματικών, ιστορικών, πολιτισμικών και πολιτιστικών (Davis, 1955; Huriot & Thisse, 2000; Tilly & Blockmans, 1994).

Η εξέλιξη των πόλεων μπορεί να διακριθεί σε τρεις κύριες φάσεις. Η πρώτη από αυτές αναφέρεται στην εμφάνιση της προβιομηχανικής πόλης με τη δημιουργία των πρώτων σταθερών και οργανωμένων αστικών οικισμών, διακριτών με σαφήνεια από την ύπαιθρο, στην Κίνα, την Ινδία, την Αίγυπτο και τη Μεσοποταμία περί το 3.500 π.Χ. (Huriot & Thisse, 2000).

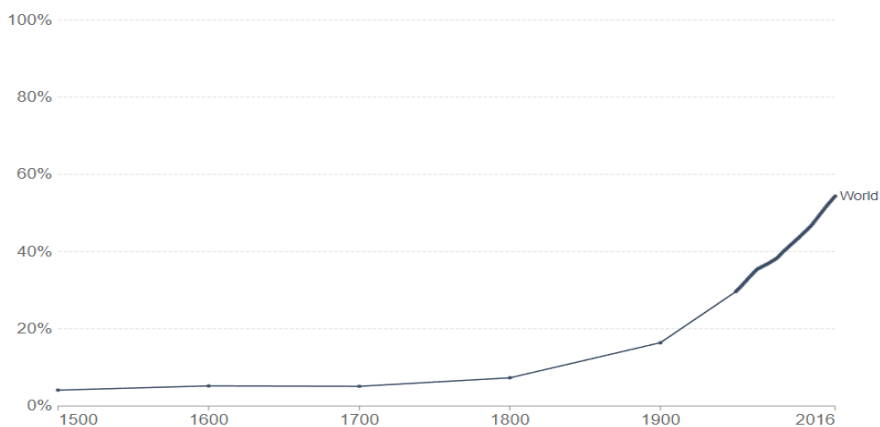

Εικόνα 2: Η «εύφορη ημισέληνος», όπου δημιουργήθηκαν οι πρώτοι οικισμοί.

Πηγή: <https://el.wikipedia.org>

Την περίοδο εκείνη η θέση του οικισμού, η γεωμορφολογία της περιοχής και το κλίμα αποτελούσαν καθοριστικούς παράγοντες της μορφής, της δομής και των λειτουργιών των πόλεων, που συνδέθηκαν κυρίως με το εμπόριο και την διοίκηση της περιοχής. Η προβιομηχανική πόλη που παρά τις διαφοροποιήσεις ως προς τις πολιτικοδιοικητικές της δομές και λειτουργίες, το μέγεθός της και την οικιστική της μορφή και αρχιτεκτονική αποτελεί την κυρίαρχη μορφή αστικής οργάνωσης έως την Αναγέννηση, χαρακτηρίζεται από μικρή πληθυσμιακή συγκέντρωση, χαλαρή οργάνωση και άμεση εξάρτηση από την ύπαιθρο και το αγροτικό πλεόνασμα που παρήγαγε (Davis, 1955). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, ο φεουδαρχικός τρόπος οργάνωσης και η εσωστρέφεια των πόλεων είχαν ως αποτέλεσμα οι τελευταίες να παρακμάσουν, μετατρέπομενες σε οικισμούς περιορισμένης σημασίας (Huriet & Thisse, 2000).

Τα τέλη του Μεσαίωνα αποτελούν μια κρίσιμη σημασίας μεταβατική περίοδο, που προετοιμάζουν το έδαφος για την εμφάνιση της σύγχρονης πόλης. Η πόλη, όπως αυτή εννοιολογείται από τη διεθνή βιβλιογραφία είναι προϊόν της νεωτερικότητας και συμπορεύεται με την εμφάνιση και την εξέλιξη του σύγχρονου επικρατειακού κράτους, που αντικατέστησε την πολυδιασπασμένη πολιτική δομή των φεουδαρχικών κρατών στο τέλος του Μεσαίωνα. Ο εκσυγχρονισμός του κράτους, η εκκοσμίκευση της εξουσίας και ο διαχωρισμός των εξουσιαστικών σφαιρών, οι απαρχές της εκβιομηχάνισης και ο εκχρηματισμός της οικονομίας με την παράλληλη αύξηση του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου και την ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα, έδωσαν νέα ώθηση στην ανάπτυξη των πόλεων (Davis, 1955; Huriet & Thisse, 2000).

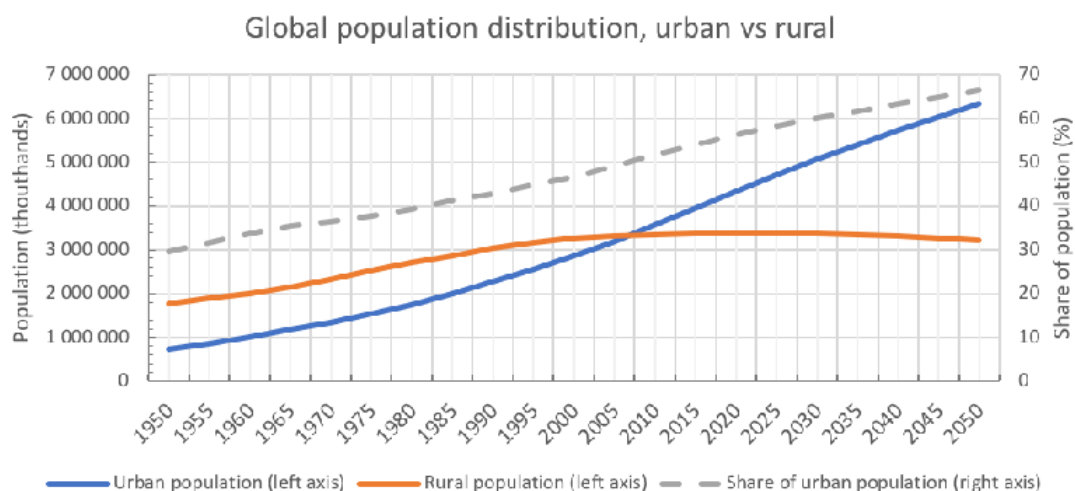

Εικόνα 3: Η εξέλιξη της αστικοποίησης από τα τέλη του Μεσαίωνα έως σήμερα.

Πηγή: <https://ourworldindata.org/urbanization>

Ορόσημο στην εξέλιξη των πόλεων που σηματοδοτεί την έναρξη της δεύτερης φάσης ανάπτυξής τους αποτελεί η βιομηχανική επανάσταση των τελών του 18ου αιώνα, κατά την οποία κάνει την εμφάνισή της η βιομηχανική πόλη. Οι νέες ευκαιρίες απασχόλησης που συνεπάχθηκε η εμφάνιση της μορφής της μεγάλης βιομηχανικής μονάδας, συνδέθηκαν με την εσωτερική μετανάστευση του εργατικού δυναμικού από την ύπαιθρο προς τα αστικά κέντρα και τη δημιουργία μεγάλων μητροπολιτικών κέντρων που αναπτύσσονταν ραγδαία, με άναρχο ωστόσο τρόπο και χωρίς να εξασφαλίζονται οι απαραίτητες συνθήκες υγιεινής, ασφάλειας και ποιότητας ζωής των κατοίκων, ιδιαίτερα των κατώτερων τάξεων (Davis, 1955). Με τον τρόπο αυτό πορεύτηκαν οι πόλεις έως τον 20ο αιώνα, ο οποίος χαρακτηρίστηκε από τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, που αναδιαμόρφωσε τις πόλεις, τις λειτουργίες και το ρόλο τους, παρά την οπισθοδρόμηση που συνεπάχθηκαν οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι και η οικονομική κρίση του 1929-1932 (Davis, 1955; Huriot & Thisse, 2000).

Η λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και το ευρύ πρόγραμμα ανοικοδόμησης των πόλεων που ακολούθησε από τη δεκαετία του 1950, είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση του αστικού πληθυσμού παγκοσμίως και τη σταδιακή εμπέδωση του νέου ρόλου των σύγχρονων πόλεων στην οικονομική ανάπτυξη, εντός των πλαισίων της αλματώδους ανάπτυξης του τριτογενούς τομέα και της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, ιδιαίτερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη (Huriot & Thisse, 2000).

Εικόνα 4: Η εξέλιξη του αστικού και του αγροτικού πληθυσμού παγκοσμίως από το 1950
 Πηγή: <https://www.eea.europa.eu>

Οι μεταβιομηχανικές/ μεταφορντικές πόλεις αποτελούν πυκνοκατοικημένα οικονομικά κέντρα που συγκεντρώνουν κεφάλαια, υποδομές και εργατικό δυναμικό, ευνοώντας έτσι την βελτίωση της παραγωγικότητας, την αύξηση των εισοδημάτων και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Η αστικοποίηση, ωστόσο, πολύ σύντομα ανέδειξε την αρνητική της όψη, που σχετίζεται με την αύξηση της τρωτότητας των μεγαλουπόλεων έναντι των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών, την καταστροφή του περιβάλλοντος, την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του αστικού πληθυσμού, την έλλειψη ζωτικού χώρου και την επιδείνωση των κοινωνικών ανισοτήτων (Βιτοπούλου κ.α., 2015; Wisner et al. 2004) . Τα ζητήματα αυτά αποτέλεσαν πεδίο προβληματισμού για τους μελετητές έκτοτε, ιδιαίτερα από τη δεκαετία του 1980 και εξής, όταν η αποβιομηχανοποίηση των πόλεων, η ένταση της παγκοσμιοποίησης, οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και η μαζικοποίηση του τουρισμού, μετέβαλαν εκ βάθρων την αστική οικονομία και το ρόλο των πόλεων (Λαμπριανίδης, 2012).

2.3 Η πόλη στο νέο, παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον

Όπως προαναφέρθηκε, σημείο τομής για την εξέλιξη των πόλεων και των λειτουργιών τους, αποτελεί η δεκαετία του 1950 ως χρονική αφετηρία μιας σειράς ραγδαίων, πολύπλοκων και συχνά αντιφατικών διαδικασιών και μετασχηματισμών που εξακολουθούν έως και σήμερα. Ως εκ τούτου, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 καθίσταται εμφανές ότι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες διαμόρφωσης του νέου σκηνικού είναι η παγκοσμιοποίηση και η διεθνοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων με την παράλληλη κυριαρχία μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων και την τριτογενοποίηση των ανεπτυγμένων οικονομιών, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (Huriot & Thisse, 2000; Λαμπριανίδης, 2012).

Αναλυτικότερα, η παγκοσμιοποίηση, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η κινητικότητα των κεφαλαίων, των επενδύσεων και των εργαζομένων συνεπάχθηκαν αλλαγή στον τρόπο συσσώρευσης κεφαλαίου, καθώς και αναδιάρθρωση της παραγωγής και των σχέσεων εξουσίας, που επηρέασαν και τα ίδια τα κέντρα συσσώρευσης, δηλαδή τις πόλεις (Λαμπριανίδης, 2012; Ward, 2007). Οι κρίσιμες αυτές μεταβολές, πέραν της οικονομίας, επέδρασαν καθοριστικά και στην αστική κοινωνιολογία και την ανθρωπογεωγραφία, συνεπαγόμενες αλλαγές στη δημογραφική σύνθεση των πόλεων, στις πρακτικές διακυβέρνησης, την κουλτούρα και τα ήθη (Wisner et al. 2004) . Η αποβιομηχάνιση πολλών πόλεων και αστικών περιοχών στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ και η μετάλλαξη ορισμένων μεγαλουπόλεων σε παγκοσμιοποιημένες ως

υπερδικτυωμένων κέντρων ελέγχου αποτελούν δύο από της σημαντικότερες παράπλευρες συνέπειες των φαινομένων αυτών (Οικονόμου & Πετράκος, 1999; Wisner et al. 2004).

Στα πλαίσια αυτά, οι πόλεις μετά τη δεκαετία του 1980 εξελίχθηκαν προσπαθώντας να εδραιώσουν την κραταιή θέση τους και να επιτύχουν υψηλούς δείκτες οικονομικής αποτελεσματικότητας, εισερχόμενες σε μια φάση έντονου ανταγωνισμού προκειμένου να προσελκύσουν κεφάλαια, κρατικούς πόρους, εργατικό δυναμικό και επισκέπτες (Μεταξάς, 2006; van Sijck, 2008). Παράλληλα, δημιουργήθηκαν νέα ευέλικτα συστήματα αστικής ιεράρχησης και αστικής δικτύωσης που βασίστηκαν στην ανάπτυξη της βιομηχανίας του τουρισμού, του πολιτισμού και της εικόνας (Ανδριώτης, 2015; Kavaratzis & Ashworth, 2008; Μεταξάς, 2006).

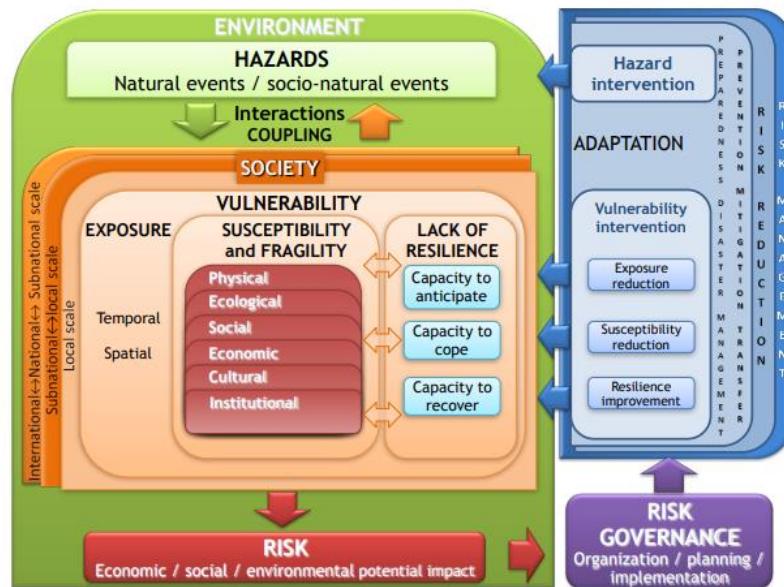
Ωστόσο, τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει εμπεδωθεί ότι ο ανταγωνισμός των πόλεων ως στρατηγική αστικής ανάπτυξης εμπίπτει σε περιορισμούς και δεν μπορεί να αποτελεί μακροπρόθεσμη πολιτική αντιμετώπισης των παγκόσμιων προβλημάτων (Λαμπριανίδης, 2012; Metaxas & Psarropoulou, 2020). Δεδομένου ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία εν εξελίξει που δεν μπορεί να σταματήσει, σε κεντρικό ζήτημα αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο οι πόλεις μπορούν να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις που δημιουργούνται και στις νέες ευκαιρίες και προοπτικές που παρουσιάζονται (Chelleri & Baravikova, 2021; Λαμπριανίδης, 2012; Μεταξάς, 2006).

2.4 Προκλήσεις, προοπτικές και κίνδυνοι για τις πόλεις

Η παγκοσμιοποίηση και οι διαδικασίες μετασχηματισμού που αυτή συνεπάγεται μπορούν να συμβάλλουν στην σημαντική βελτίωση των ρυθμών ανάπτυξης και του κατά κεφαλήν εισοδήματος, καθώς και στην επίτευξη υψηλού επιπέδου κοινωνικής ευημερίας. Επιπλέον, το βελτιωμένο βιοτικό επίπεδο σε συνδυασμό με την μετάβαση στην κοινωνία της πληροφορίας δημιουργούν νέα δυναμική στην κοινωνία των πολιτών, προωθώντας ένα συμμετοχικό μοντέλο διακυβέρνησης και ενισχύοντας με ουσιαστικό τρόπο τη δημοκρατία (Bailey et al, 2021; Castells, 2001; Cohen et al., 2016),

Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση έχει και μια αρνητική όψη, που σχετίζεται με τις αρνητικές επιπτώσεις της αναδιάρθρωσης των οικονομιών, την ένταση των περιφερειακών ανισοτήτων και των σύγχρονων προβλημάτων και των πιέσεων που σχετίζονται με την περιβαλλοντική

υποβάθμιση, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, τη φτώχεια, την οικονομική και κοινωνική ανισότητα και τους φυσικούς και ανθρωπογενείς κινδύνους που απειλούν τη βιωσιμότητα των πόλεων (Castells, 2001; Derudder et al, 2003; Gaffikin, 2019).

Εικόνα 5: Οι διαστάσεις της ευαλωτότητας των πόλεων
Πηγή: Schneiderbaue et al. (2017).

Ο Friedman (2016) αναγνωρίζοντας την κλιματική αλλαγή, την τεχνολογία και την παγκοσμιοποίηση ως τις τρεις βασικές συνιστώσες του νέου διεθνούς σκηνικού επισημαίνει την αναγκαιότητα να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που τίθενται μέσω της καινοτομίας, της συνεργασίας και της εμπιστοσύνης.

Επιπλέον, ο σημαίνων ρόλος των πόλεων στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον ως εργαστήρια καινοτομίας και πρωτοβουλιών που μπορούν να αντιμετωπίσουν μέσω της αμοιβαίας συνεργασίας και εμπιστοσύνης επισημαίνεται από τους Cohen et al.. (2016) σε σχετική έρευνά τους, οι οποίοι θεωρούν τις σύγχρονες προκλήσεις των πόλεων ως ευκαιρίες μετασχηματισμού, συνδημιουργίας προστιθέμενης αξίας και εξασφάλισης βιωσιμότητας.

Τις τελευταίες δεκαετίες και ιδιαίτερα κατά την διάρκεια της υγειονομικής κρίσης του Covid-19, βρέθηκαν στο προσκήνιο οι έννοιες της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανθεκτικότητας ως πολιτικές μετριασμού των επιπτώσεων από τις κρίσεις, προσαρμογής στις νέες συνθήκες και ανάκαμψης, μέσω της αξιοποίησης των ευκαιριών που ενδεχομένως δημιουργούνται. Σε αυτό το πλαίσιο, οι πολιτικές αστικής ανάπτυξης επικεντρώνονται στην οικονομική

ανταγωνιστικότητα, την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική δικαιοσύνη, ως βασικούς άξονες για την οικοδόμηση των πόλεων του μέλλοντος (Bailey et al, 2021).

Στο πλαίσιο αυτό, ο Stiglitz (2015) εκκινώντας από τη θέση ότι η οικονομική ανάπτυξη στα πλαίσια του καπιταλισμού και η κοινωνική δικαιοσύνη δεν αποτελούν εξ ορισμού αλληλοσυγκρουόμενες έννοιες και επιδιώξεις, σημειώνει τον κρίσιμο ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι πόλεις στην αντιμετώπιση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων και των ανισοτήτων, τις οποίες θεωρεί ως το μεγαλύτερο εμπόδιο επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης.

Επιπλέον, μεγάλη μερίδα ερευνητών υποστηρίζει ότι οι σύγχρονες πόλεις μπορούν να ειπωθούν ως εργαλεία και εργαστήρια γνώσης που, συγκεντρώνοντας επιστημονικές και εκπαιδευτικές υποδομές, καθώς και εξειδικευμένο και υψηλής ποιότητας εργατικό και ανθρώπινο δυναμικό, μπορούν να λειτουργήσουν ως το διαρθρωτικό πλαίσιο ανάπτυξης της οικονομίας της γνώσης εξασφαλίζοντας τις προϋποθέσεις βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της καλλιέργειας της ικανότητας προσαρμογής στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον (Ergazakis et al. 2004; Edvinsson, 2006; Μεταξάς, 2006).

Εικόνα 6: Σύγχρονες πόλεις και προκλήσεις

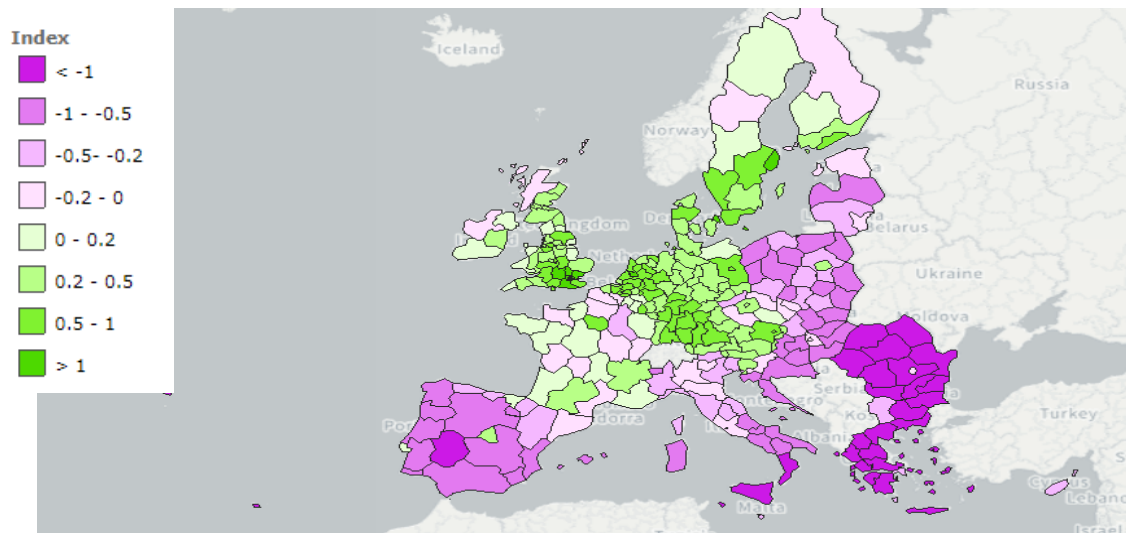
Πηγή: <https://www.worldbank.org/>

Η ένταση των προκλήσεων, αλλά και ο ορίζοντας των νέων προοπτικών που δημιουργούνται σήμερα για τις πόλεις και την αστική ανάπτυξη, δεν εκδηλώνονται στον ίδιο βαθμό σε όλες τις πόλεις, αλλά εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εκάστοτε αστικού χώρου και τη δυναμική του. Ωστόσο, έχει καταστεί πλέον σαφές ότι οι πόλεις αποτελούν κρίσιμα επίπεδα διακυβέρνησης που μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών προς αντιμετώπιση μεγάλων παγκόσμιων προβλημάτων, όπως η κλιματική

αλλαγή, αλλά και να δημιουργήσουν στο εσωτερικό τους τις συνθήκες που εξασφαλίζουν οικονομική αποτελεσματικότητα και κοινωνική ευημερία. (Chelleri & Baravikova, 2021; Μεταξάς, 2006).

2.5 Ευρωπαϊκή πόλη και σύγχρονες προκλήσεις

Όσον αφορά στις πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο Gaffikin (2019) αναφέρει ότι από τα πρώτα προγράμματα και τις πρωτοβουλίες βιώσιμης ανάπτυξης από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έως και το “Ευρώπη 20/20/20”, είναι εμφανής η προσέγγιση των πόλεων ως συγκεντρώσεων ανθρώπινου, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού κεφαλαίου, που αντιμετωπίζουν μια σειρά ιδιαίτερων προκλήσεων που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αστικής ανάπτυξης των πόλεων της ευρωπαϊκής ηπείρου και συνεχονται με τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μεταξύ αυτών η αστική διάχυση, η γήρανση του πληθυσμού, η σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, απασχόλησης και κοινωνικής ευημερίας, τα ισχυρά μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα, οι ανισότητες και ο κοινωνικός αποκλεισμός, καθώς και η κρίση εμπιστοσύνης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και το συνεπαγόμενο δημοκρατικό έλλειμμα, έρχονται να προστεθούν σε ένα δομικού χαρακτήρα ζήτημα που σχετίζεται με το γεγονός ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η μετάβαση στην ενιαία αγορά δημιουργεί νικητές και ηττημένους, αφού χώρες, περιφέρειες και πόλεις περισσότερο ευάλωτες και φτωχές σε πόρους, τεχνολογία, τεχνογνωσία, εξειδίκευση και υποδομές εκτίθενται με τους ίδιους όρους στο σκληρό διεθνή ανταγωνισμό και υποχρεώνονται να εφαρμόζουν τους ίδιους δημοσιονομικούς κανόνες με περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ONE (Chelleri & Baravikova, 2021; Gaffikin, 2019; Μεταξάς, 2006).

Εικόνα 7: Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (RCI) στην Ευρωπαϊκή Ένωση
 Πηγή: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/information/maps/regional_competitiveness#1

Ωστόσο, η δυνατότητα περιφερειακής συνεργασίας, ανταλλαγής γνώσεων και τεχνογνωσίας, η χρηματοδότηση έργων υποδομής σε τοπικό επίπεδο με στόχο τη σύγκλιση, η ενιαία εφαρμογή κανόνων και η υποχρέωση τήρησης των αρχών και των αξιών που πρεσβεύει η Ένωση, σε συνδυασμό με την ενίσχυση των τοπικών αυτοδιοικήσεων και την προώθηση ενός μοντέλου πολυεπίπεδης και συμμετοχικής διακυβέρνησης δημιουργούν νέες προοπτικές ανάπτυξης για τις ευρωπαϊκές πόλεις (Bailey et al, 2021; Gaffikin, 2019).

Αναλύοντας σε παρόμοιο πλαίσιο τις ευρωπαϊκές πόλεις, ο Gospondini (2002) υποστηρίζει ότι υπό την διττή επίδραση της παγκοσμιοποίησης και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, το κενό διακυβέρνησης που δημιουργείται από την εξασθένηση του εθνικού κράτους πρόκειται να καλυφθεί από τις πόλεις, που θα διαμορφώσουν σε καθοριστικό βαθμό την φυσιογνωμία της μετανεωτερικής ευρωπαϊκής κοινωνίας.

Εν κατακλείδι, συχνά η βέλτιστη αντιμετώπιση ενός προβλήματος είναι η επαναθεώρησή του ως ευκαιρία (Cohen et al., 2016; Friedman, 2016; Hospers, 2008). Έτσι, ενώ η αστικοποίηση συμπυκνώνει τον κίνδυνο για τις πόλεις και αυξάνει την τρωτότητα και την ευαλωτότητά τους ενόψει των νέων παγκόσμιων προβλημάτων, η ένταξη της έννοιας της ανθεκτικότητας στον σχεδιασμό των αστικών πολιτικών και την αστική διακυβέρνηση, καθώς και η διασύνδεσή της με τα υφιστάμενα μοντέλα ανάπτυξης, μπορεί να δώσει νέες προοπτικές, διαμορφώνοντας τις πόλεις του μέλλοντος και καθορίζοντας το μέλλον των πόλεων (Bailey et al, 2021; Gaffikin, 2019; Metaxas & Psarropoulou, 2020).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΟΛΕΩΝ

3.1 Προσεγγίζοντας τον ανταγωνισμό και την ανταγωνιστικότητα των πόλεων

Ο ανταγωνισμός των πόλεων είναι φαινόμενο διαχρονικό, που παρατηρείται ήδη από την αρχαιότητα μεταξύ των ελληνικών πόλεων-κρατών (Begg, 1999). Ωστόσο, η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού, η ένταση της παγκοσμιοποίησης και η εμφάνιση της μεταμοντέρνας/μεταβιομηχανικής πόλης, προσέδωσαν νέο περιεχόμενο στην έννοια και ενέτειναν το ενδιαφέρον της διεθνούς βιβλιογραφίας για μελέτη του φαινομένου. Έτσι, η γεωγραφική θέση, ο φυσικός πλούτος και ο πληθυσμός ως παράγοντες που προσέδιδαν ισχύ και αναπτυξιακές δυνατότητες σε μια πόλη, εκτοπίστηκαν από νέες παραμέτρους, αρχές και στοχεύσεις, όπως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας (Kantor, 1987).

Οι προσεγγίσεις που αναπτύχθηκαν για το φαινόμενο του ανταγωνισμού των πόλεων βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με τη εξέλιξη της οικονομικής σκέψης, αλλά και με τις αντιλήψεις για το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι περιφέρειες και οι πόλεις στην οικονομική ανάπτυξη της τοπικής και της εθνικής οικονομίας (Iammarino et al., 2018; Μεταξάς, 2006; Sáez et al., 2017). Ο ανταγωνισμός μεταξύ των πόλεων είναι μια έννοια πολυδιάστατη που περιλαμβάνει το σύνολο των ενεργειών, των στρατηγικών και των πολιτικών που εφαρμόζουν οι πόλεις προκειμένου δημιουργήσουν, να διατηρήσουν ή να ενισχύσουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα (Begg, 1999; Sáez et al., 2017). Οι Budd Hirmis (2004) υποστηρίζουν ότι ο ανταγωνισμός των πόλεων μπορεί να αναφέρεται είτε στα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την ταυτότητα και την εικόνα της πόλης, είτε στον ανταγωνισμό μεταξύ των επιμέρους οικονομικών δραστηριοτήτων και αγορών που αναπτύσσονται εντός των πόλεων.

Όσον αφορά στην εννοιολόγηση της ανταγωνιστικότητας όπως προκύπτει από τη διεθνή βιβλιογραφία, οι επιμέρους προσεγγίσεις διαφοροποιούνται κυρίως ως προς βαθμό που την διασυνδέουν αφενός με την βελτίωση της παραγωγικότητας και την επίτευξη οικονομικής αποτελεσματικότητας, και αφετέρου με την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, την βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και άλλες ποιοτικού χαρακτήρα παραμέτρους (Begg, 1999; Iammarino et al., 2018; Krugman 1996; Sáez et al., 2017). Σύμφωνα με τον Donal (2001, στο Sáez et al., 2017), η διεθνής βιβλιογραφία καταλήγει σε αντιφατικά συμπεράσματα, αναφορικά με την τη σχέση των τριών αυτών μεταβλητών και του τρόπου διάδρασής τους. Αντίστοιχα, οι προσπάθειες εννοιολογικής προσέγγισης και ανάλυσης των όρων του ανταγωνισμού και της ανταγωνιστικότητας των πόλεων ποικίλλουν.

Χαρακτηριστικά, οι Bailey et al. (1999) ορίζουν την αστική ανταγωνιστικότητα ως την ικανότητα μιας πόλης να παράγει βέλτιστο οικονομικό αποτέλεσμα, συναρτώντας την άμεσα με την παραγωγικότητα. Στο ίδιο πλαίσιο, ο Gibbs (1997) εξετάζει την ανταγωνιστικότητα των πόλεων υπό το πρίσμα της νεοφιλελεύθερης οικονομικής θεωρίας, εντοπίζοντας ελάχιστα σημεία διασύνδεσης της ικανότητας των πόλεων να προσελκύουν κεφάλαια και επενδύσεις με το επίπεδο της ποιότητας ζωής.

Αντιθέτως, μελετητές όπως ο Turok (2004) και οι Servillo et al. (2011) υποστηρίζουν ότι ανάδυση της οικονομίας της γνώσης έχει μεταβάλλει τον τρόπο που οι πόλεις δημιουργούν, βελτιώνουν και διατηρούν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα, θέτοντας στο επίκεντρο την ποιότητα ως κρίσιμο προσδιοριστικό παράγοντα της ανταγωνιστικότητας των πόλεων.

Αντίστοιχα, σύμφωνα με το Μεταξά (2006), οι επιμέρους προσεγγίσεις του φαινομένου του ανταγωνισμού των πόλεων μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερις κατηγορίες, με κριτήριο τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τον όρο αυτό καθαυτό και τις προεκτάσεις που του δίνουν. Η πρώτη από αυτές τις προσεγγίσεις προέρχεται από τον κλάδο της οικονομικής γεωγραφίας, που αναπτύσσεται ως προσέγγιση της αστικής οικονομικής ανάπτυξης κυρίως κατά τη δεκαετία του 1960, εστιάζοντας στο συγκριτικό πλεονέκτημα που μπορούν να προσδώσουν στις πόλεις η αποτελεσματική αναπτυξιακή πολιτική των δημοσίων αρχών τους, η ισχυρή οικονομική βάση στο εσωτερικό τους, η ύπαρξη ανεπτυγμένου εξαγωγικού κλάδου και οικονομιών συγκέντρωσης, η διασυνδεσιμότητά τους και οι σχέσεις τους με άλλες πόλεις και περιοχές στο εσωτερικό και το εξωτερικό του κράτους (Iammarino et al., 2018; McCann 2013; Μεταξάς, 2006). Η οικονομική ορθοδοξία και η αποτελεσματικότητα τίθενται στο επίκεντρο της

προσέγγισης αυτής, ενώ στις αδυναμίες της μπορεί να συγκαταλεγεί το γεγονός ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιοχής ως παράγοντες ικανοί να δημιουργήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, παραγνωρίζονται (Μεταξάς, 2006).

Μια νέα διάσταση στην ανταγωνιστικότητα επιχειρεί να προσδώσει μια δεύτερη σχολή σκέψης που αναπτύσσεται από τη δεκαετία του 1980, συνδέοντας την παραγωγικότητα με την ποιότητα ζωής και τα χαρακτηριστικά του αστικού περιβάλλοντος, υπογραμμίζοντας τον σημαίνοντα ρόλο που μπορούν οι παράμετροι αυτές να διαδραματίσουν στην αστική ανάπτυξη. Η καινοτομία της σχολής αυτής είναι ότι εισάγει την αντίληψη ότι η ποιότητα δεν είναι εξ ορισμού έννοια αλληλοσυγκρουόμενη με την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα, αντίθετα αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας (Μεταξάς, 2006; Sáez et al., 2017).

Συνεχίζοντας, μια τρίτη κατηγορία προσεγγίσεων είναι αυτή που αμφισβητεί την ύπαρξη ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων αυτών καθ'αυτών (Μεταξάς, 2006). Ο Krugman (1996) υποστηρίζει ότι ο ανταγωνισμός εντοπίζεται μεταξύ των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα που είναι εγκατεστημένες στις κατά τόπους περιοχές/πόλεις και όχι μεταξύ των ίδιων των πόλεων, αν και αναγνωρίζει ότι ορισμένα χαρακτηριστικά των τελευταίων μπορούν να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, καθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο κάποιες περιοχές περισσότερο ελκυστικές από άλλες. Σε παρόμοιο πλαίσιο, μερίδα μελετητών υποστηρίζει ότι ο ανταγωνισμός σε τοπικό επίπεδο αναπτύσσεται μεταξύ των κατά τόπους ιδιωτικών και δημόσιων φορέων, οργανισμών και ομάδων, που συμμετέχουν ή επιδιώκουν να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων προς όφελός τους, λειτουργώντας ανταγωνιστικά προς άλλες ομάδες που επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό (Μεταξάς, 2006).

Τέλος, μια τέταρτη προσέγγιση είναι αυτή που εισάγει την έννοια του Μάρκετινγκ Τόπου/ Πόλης στην προσέγγιση του φαινομένου του αστικού ανταγωνισμού, ως εργαλείου βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και επίτευξης υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο, που τίθενται στο επίκεντρο της στοχοθεσίας. Σύμφωνα με το Μεταξά (2006) η προσέγγιση αυτή χωλαίνει ως προς το στρατηγικό σχεδιασμό, κυρίως όσον αφορά στην ανάλυση των δυνητικών αγορών-στόχων (έρευνα αγοράς), ενώ ως σημαντικό μειονέκτημα θεωρείται το γεγονός ότι δεν αντιμετώπιζε το αστικό Μάρκετινγκ ως κυκλική διαδικασία, που χρησιμοποιεί το εργαλείο της αξιολόγησης των σχεδίων και των επιμέρους ανατροφοδοτικά, με μακρόπνοο ορίζοντα (Florek et al., 2019; Μεταξάς, 2006; Sáez et al., 2017) .

3.2 Ανταγωνισμός και αστικά συστήματα ιεράρχησης

Στα πλαίσια της ανάπτυξης του ανταγωνισμού των πόλεων, αναπτύχθηκαν από τη δεκαετία του 1960 τα αστικά συστήματα ιεράρχησης, τα οποία επιχειρούν επί της ουσίας να ταξινομήσουν τις πόλεις βάσει της επίδοσης τους σε συγκεκριμένους δείκτες, τομείς και δραστηριότητες, με στόχο την ενημέρωση των επιχειρήσεων, των κατοίκων, των επισκεπτών, αλλά και των αρχών της πόλης για την υφιστάμενη κατάσταση (Gospondini, 2002; Rogerson, 1999). Τα κριτήρια αυτά, δεν είναι πάγια και σταθερά, αλλά αποτυπώνουν τη διαφορετική προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας και της αστικής ανάπτυξης που υιοθετείται κατά περιόδους, ακολουθώντας την εξέλιξη των αντιλήψεων γύρω από αυτές. Έτσι, ενώ αρχικά αυτά αφορούσαν κατά κύριο λόγο τη γεωγραφική θέση και τον πληθυσμό της πόλης, σταδιακά συμπεριέλαβαν δείκτες που αποτυπώνουν ποικίλα αστικά, διαρθρωτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τους, όπως η μορφή του αστικού τοπίου, η ποιότητα των υποδομών, η εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού, οι αντιλήψεις των κατοίκων και επισκεπτών για την ποιότητα ζωής και την εμπειρία βίωσης της πόλης, η εξωστρέφεια, η διασυνδεσιμότητα και διεθνής εμβέλειά τους (Οικονόμου & Πετράκος, 1999).

Η παγκοσμιοποίηση, συνεπαγόμενη την αύξηση της διασυνδεσιμότητας μεταξύ των κρατών και των περιοχών του πλανήτη, έχει δώσει μια νέα μορφή και καινούριες διαστάσεις στον ανταγωνισμό των πόλεων και στη δημοφιλή των συστημάτων αστικής ιεράρχησης, αφού πλέον δεν ανταγωνίζονται μεταξύ τους μόνο πόλεις γειτονικές, αλλά και πόλεις που μπορεί να βρίσκονται ακόμα και σε άλλη ήπειρο (van Sicco, 2008). Στο πλαίσιο αυτό, ο ανταγωνισμός δεν αφορά μόνο στις παραδοσιακές παγκοσμιούπολεις για την προσέλκυση επενδύσεων, επιχειρήσεων και τουρισμού, αλλά και πόλεις πολύ μικρού μεγέθους και βεληνεκούς, που μπορούν να αναπτύξουν και να εξελίξουν τη δυναμική τους στο νέο πλαίσιο (Begg, 1999; Μεταξάς, 2006; van Sicco, 2008).

Η διατύπωση αντιτιθέμενων απόψεων και αντιδράσεων αναφορικά με χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα των συστημάτων αστικής ιεράρχησης ως εργαλείου βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των πόλεων είναι αναπόφευκτη, δεδομένου ότι καταρχάς, προσπαθώντας να συμπυκνώσουν σε δείκτες και αθροιστικές επιδόσεις την πολυπλοκότητα των πόλεων, ενέχουν τον κίνδυνο υπεραπλούστευσης της πολυδιάστατης πραγματικότητας των αστικών

οντοτήτων, δημιουργώντας ένα ανοικτό πεδίο αμφισβήτησης των στοιχείων και των δεδομένων που παρέχουν (Rogerson, 1999) .

Παράλληλα, η αξιοποίηση των αστικών συστημάτων ιεράρχησης ως εργαλείων ανάπτυξης δημοσίων πολιτικών με στόχο την ανταγωνιστικότητα μέσω προσπαθειών και παρεμβάσεων βελτίωσης των τομέων όπου φαίνεται η πόλη να υστερεί, αφορά κυρίως στον καθορισμό της στοχοθεσίας των παρεμβάσεων, με απώτερο σκοπό την κατάκτηση μιας υψηλής θέσης στην παγκόσμια κατάταξη (Rogerson, 1999) . Η κατάταξη στο ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο σύστημα ιεράρχησης των πόλεων, εάν αξιοποιηθεί στρατηγικά μπορεί να επιφέρει πολλαπλά οφέλη στις πόλεις και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους, εφόσον μια καλή θέση στην κατάταξη καθιστά την πόλη ελκυστική για κατοίκους, επιχειρήσεις και επισκέπτες, ενώ τα αποτελέσματα μιας χαμηλόβαθμης αξιολόγησης και κατάταξης μπορούν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση τομέων που εμφανίζονται προβληματικοί μέσω του σχεδιασμού μετοχτευμένων δημοσίων πολιτικών και στρατηγικών αστικού Μάρκετινγκ (Rogerson, 1999; van Siccó, 2008). Ωστόσο, η αποκλειστική εστίαση στους δείκτες χρησιμοποιούνται για την κατάταξη των πόλεων δεν μπορεί παρά να είναι μονοδιάστατη, παραπλανητική και αναποτελεσματική μακροπρόθεσμα, εφόσον δεν δύναται να δώσει σε διαρθρωτικά προβλήματα των αστικών οικονομιών, που απαιτούν ολιστικές προσεγγίσεις (Μπεριάτος, 1999) . Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Αθήνας, που από το 1990 και την ένταξή της στο ευρωπαϊκό αστικό σύστημα ιεράρχησης έως και το 2010 παρουσιάζει διαρκή πτωτική πορεία.

Περαιτέρω, η προσπάθεια των πόλεων να καταλάβουν μια υψηλή θέση στην κατάταξη αποτυπώνεται όχι μόνο στον άμεσο ανταγωνισμό μεταξύ τους, αλλά και μέσω της δημιουργίας αστικών συνδέσεων και δικτύων συνεργασίας, με στόχο την αμοιβαία αποκόμιση οφελών και πλεονεκτημάτων στα πλαίσια της περιφερειακής ανάπτυξης (Halme, 2020). Ως εκ τούτου, ενόψει των σύγχρονων προκλήσεων και με στόχο την ανάδειξη του διεθνοποιημένου χαρακτήρα των πόλεων, φαίνεται να κερδίζει έδαφος το “συνεργατικός ανταγωνισμός”, που δεν στοχεύει αποκλειστικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, αλλά και στην επίτευξη διευρυμένης κοινωνικής ευημερίας για τις ίδιες και τις περιφέρειές τους συνολικότερα. (Halme, 2020 ; Iammarino et al., 2018 ; Μεταξάς, 2006; Μπεριάτος 1999).

3.3 Η εξέλιξη του αστικού Μάρκετινγκ

Οι ορισμοί που έχουν κατά καιρούς δοθεί στο Μάρκετινγκ ποικίλουν, ανάλογα με την ερευνητική προσέγγιση και οπτική που επιλέγεται. Το Βρετανικό Ινστιτούτο Μάρκετινγκ περί τα μέσα της δεκαετίας του 1980 όρισε το Μάρκετινγκ ως εκείνη τη διαδικασία διοίκησης που αναφέρεται στον εντοπισμό, την πρόβλεψη και την ικανοποίηση των αναγκών των καταναλωτών στους οποίους απευθύνεται με απώτερο σκοπό την αύξηση του κέρδους της επιχείρησης. Ωστόσο, δεδομένου ότι από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και εξής το εννοιολογικό περιεχόμενο, αλλά και το πεδίο εφαρμογής του Μάρκετινγκ εξελίσσονται και διευρύνονται συνεχώς, σήμερα το Μάρκετινγκ δεν αφορά και δεν εφαρμόζεται μόνο στις επιχειρήσεις, αλλά σε κάθε είδους και μορφής οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων και των πόλεων (Ηγουμενάκης & Ηγουμενάκης, 2004). Πέραν αυτού, οι προσεγγίσεις που αφορούν στο Μάρκετινγκ Τύπου/ Πόλης αυτό καθαυτό διήλθαν από διάφορα στάδια, που σχετίστηκαν με την εξέλιξη και την πληρέστερη κατανόηση του παραδοσιακού Μάρκετινγκ (Begg, 1999; Kavaratzis & Ashworth, 2008).

Σύμφωνα με τους Kavaratzis & Ashworth (2008), μπορούν να εντοπιστούν τρεις διακριτές φάσεις ανάπτυξης του Μάρκετινγκ Τύπου, που καταδεικνύουν ότι αυτό στην πραγματικότητα δεν είναι κάτι τόσο νέο, όσο συνήθως θεωρείται. Η πρώτη εξ αυτών των φάσεων, χρονικά τοποθετείται από τον 7ο αιώνα έως τη δεκαετία του 1980 και πρακτικά περιλαμβάνει προσεγγίσεις και δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα και περιορισμένη στοχοθεσία. Αναλυτικότερα, έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970 οι προσπάθειες εστιαζόταν στην προώθηση και πώληση εκτάσεων γης για εκμετάλλευση και κατοικία. Παράλληλα, από το 1930 έως και τα τέλη της δεκαετίας του 1970, η στοχοθεσία των πολιτικών αστικής ανάπτυξης συμπορεύτηκε με την άνοδο της μορφής της βιομηχανικής πόλης και συμπεριέλαβε την παροχή κινήτρων εγκατάστασης βιομηχανιών στην πόλη (Βιτοπούλου κ.α., 2015; Kavaratzis & Ashworth, 2008).

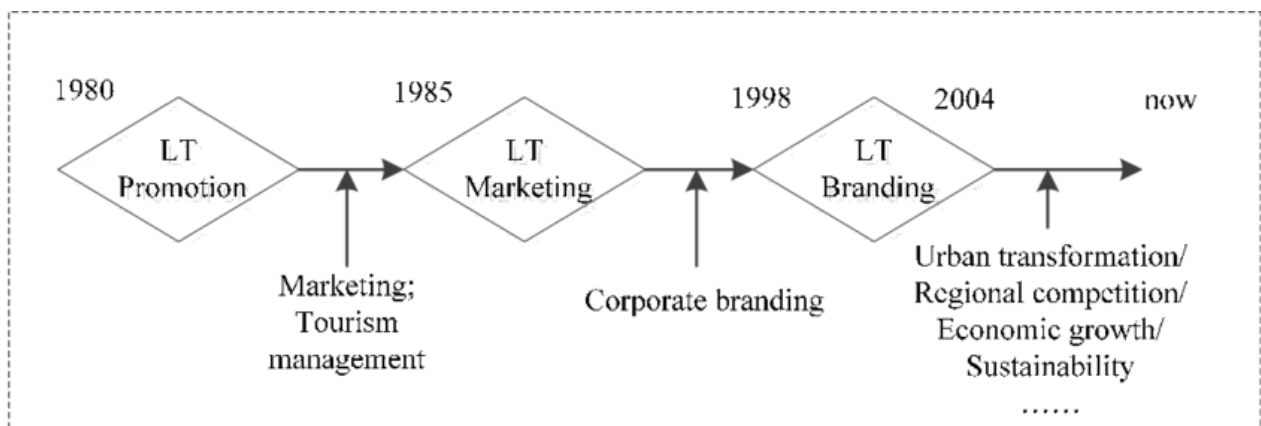
Ωστόσο, η αυγή της δεκαετίας του 1980 σηματοδότησε μια διαιρετική τομή στο φαινόμενο του ανταγωνισμού των πόλεων, όταν υπό την επίδραση της αποβιομηχάνισης, της τριτογενοποίησης, της μαζικοποίησης του τουρισμού και της παγκοσμιοποίησης, οι πόλεις ενδυναμώθηκαν σε σχέση με το εθνικό κράτος και εξελίχθηκαν σε αυτόνομες οικονομικές οντότητες. Στόχος της νέας αστικής οικονομικής ήταν οι πόλεις να γίνουν ελκυστικές σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου να επιτύχουν οικονομική αποτελεσματικότητα (Krugman, 1996;

Servillo et al. 2011; Ward, 2007). Στο πλαίσιο αυτό, οι πόλεις επανασχεδιάστηκαν και επανοηματοδοτήθηκαν με στόχο την κατασκευή μιας νέας ταυτότητας, την προώθηση μιας ελκυστικής εικόνας και απώτερο σκοπό την δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Παράλληλα, επαναπροσδιορίστηκε η σχέση του αστικού περιβάλλοντος και της ποιότητάς του με την αστική οικονομική ανάπτυξη, με τα πρώτα να θεωρούνται πλέον όχι αποτελέσματα, αλλά προϋποθέσεις του δεύτερου (Gospodini, 2002). Ήταν αυτό το πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύχθηκε το σύγχρονο Μάρκετινγκ Τόπου/ Πόλης και των στρατηγικών του εργαλείων, που έθεσαν στο επίκεντρο της στοχοθεσίας τους την κατάκτηση και διατήρηση μιας υψηλής θέσης στην κατάταξη του διεθνούς ανταγωνιστικού συστήματος ιεραρχίας των αστικών κέντρων στην παγκόσμια οικονομία, που είχαν ως απότοκο την ανάδυση της επιχειρηματικής πόλης (Hannigan, 2003; Harvey, 2007; Kavaratzis, 2004; Μεταξάς, 2006). Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων, με το Μάρκετινγκ να εστιάζει κατά κύριο λόγο στην προώθηση της πόλης και στην “πώλησή” της ως τουριστικού προορισμού και στα βραχυχρόνια οικονομικά της αποτελέσματα, μέσω της εκμετάλλευσης των υφιστάμενων χαρακτηριστικών και υποδομών της, όπως τα τουριστικά της αξιοθέατα (Barke, 1999; Kavaratzis & Ashworth, 2008).

Στη δεκαετία του 1990 τοποθετείται το δεύτερο στάδιο ανάπτυξης του αστικού Μάρκετινγκ, το οποίο εξελίσσεται σταδιακά, ενσωματώνοντας περισσότερες ευρείες προσεγγίσεις και διαδικασίες που λειτουργούν αλληλένδετα και μπορούν να παραγάγουν αποτελέσματα και στο μακροχρόνιο διάστημα, όπως η παροχή οικονομικών κινήτρων και η στροφή προς το χωρικό και λειτουργικό αστικό σχεδιασμό, χωρίς ωστόσο οι στρατηγικές αυτές να έχουν μακρόπνοο χαρακτήρα (Kavaratzis & Ashworth, 2008). Πλέον, το Μάρκετινγκ Πόλης επιχειρεί, πέραν της βελτίωσης της επισκεψιμότητας της πόλης, την προσέλκυση επιχειρήσεων και επενδύσεων, την αύξηση της ικανοποίησης των κατοίκων και την ανταπόκριση στις προσδοκίες τους, αλλά και την ανακατασκευή της ταυτότητας και της εικόνας της πόλης ως μεταμοντέρνας/ μεταβιομηχανικής πόλης στα πλαίσια της αστικής αναγέννησης (Barke, 1999; Kotler et al., 1999). Επιπλέον, κατά τη δεκαετία αυτή, τίθεται στο επίκεντρο η ανακατασκευή ή η μεταστροφή της ενδεχόμενης αρνητικής εικόνας της πόλης, αλλά και η ενδυνάμωση και προώθησή της, που συνεπικουρείται από την κυριαρχία της διαφήμισης (Barke, 1999).

Σύμφωνα με την περιοδολόγηση αυτή, το τρίτο στάδιο ανάπτυξης του Μάρκετινγκ Τόπου/ Πόλης εκκινεί από τη δεκαετία του 2000 και σηματοδοτείται από την εμφάνιση του Place/City Branding και την προσπάθεια κατασκευής μια ανταγωνιστικής εταιρικής ταυτότητας της πόλης

που, σε αντίθεση με την προηγούμενη περίοδο, εστιάζει όχι στο ποιος και με ποιο τρόπο παράγει την εικόνα της πόλης, αλλά στην αγορά-στόχο στην οποία αυτή απευθύνεται και στον τρόπο με τον οποίο η εικόνα καταναλώνεται (Kavaratzis & Ashworth, 2008, Μεταξάς, 2006). Ως εκ τούτου, το αστικό Μάρκετινγκ στη φάση αυτή επιχειρεί να αξιοποιήσει με τρόπο στρατηγικό εργαλεία διαφήμισης, δημοσίων σχέσεων και εταιρικής επικοινωνίας με βασικό στόχο τη δημιουργία θετικών συναισθημάτων, συνειρμών και εμπειριών τόσο για τους επισκέπτες, όσο και για τους κατοίκους και τους εργαζομένους της πόλης. Τα εργαλεία που επιλέγουν οι πόλεις για να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους και να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά-στόχο είναι στρατηγικού χαρακτήρα και αποσκοπούν στην ανάδειξη και επικοινωνία των ιδιαίτερων αστικών χαρακτηριστικών της ως ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, μετατρέποντας την επωνυμία της πόλης σε επένδυση με στόχο την παραγωγή προστιθέμενης αξίας (Kalandides, 2011; Μεταξάς, 2006).

Εικόνα 8: Η εξέλιξη του Place Marketing
Πηγή: Ma et al. (2019).

3.4 City Marketing, City Branding και Διαχείριση της εικόνας

3.4.1 Οι διαστάσεις του Μάρκετινγκ Πόλης

Όσον αφορά στην εννοιολόγηση του φαινομένου του ανταγωνισμού των πόλεων και του αστικού Μάρκετινγκ και Branding, στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν ποικίλοι ορισμοί και προσεγγίσεις, που διαφοροποιούνται ως προς την εστίασή τους, αλλά και την διεθνή απήχηση και αποδοχή τους. Ένα πρώτο σημείο προβληματισμού που έχει αποτελέσει αντικείμενο

πολλών ερευνών αφορά στο κατά πόσο μια πόλη μπορεί να εκληφθεί ως προϊόν και ως εκ τούτου σε ποιο βαθμό μπορούν να εφαρμοστούν τεχνικές προώθησης και πώλησής της ως τέτοιου (Halme, 2020 ; Kalandides, 2011) . Ο Ανδριώτης (2015), δίνοντας θετική απάντηση στο πρώτο από τα ερωτήματα αυτά, υποστηρίζει ότι τα συστατικά μέρη της πόλης ως προϊόντος είναι τα αγαθά, οι υπηρεσίες, οι υποδομές, η ιδέες και η κουλτούρα της, που εν τη συνθέσει τους παράγουν την εμπειρία βίωσης της πόλης από τους κατοίκους, τους εργαζομένους και τους επισκέπτες της, και δημιουργούν την ταυτότητα και την εικόνα της. Ωστόσο, το αστικό Μάρκετινγκ δεν περιγράφει απλώς την διαδικασία προβολής, προώθηση και “πώλησης” της πόλης ως προϊόντος ή ως τουριστικού προορισμού, αλλά μια νέα μορφή διακυβέρνησης και μια καινοτόμα στρατηγική προσέγγιση της αστικής και οικονομικής ανάπτυξης, που στοχεύει στην αποτελεσματική τοποθέτηση της περιοχής στη συνεχώς μεταβαλλόμενη διεθνή αγορά , επωφελούμενη από τις νέες ευκαιρίες και προοπτικές που παρουσιάζονται, αλλά και αντιμετωπίζοντας αποτελεσματικά τις προκλήσεις, με στόχο τη διατήρηση της δυναμικής και της ζωτικότητάς της (Florek et al., 2019; Kalandides, 2011; Kotler et al., 1999).

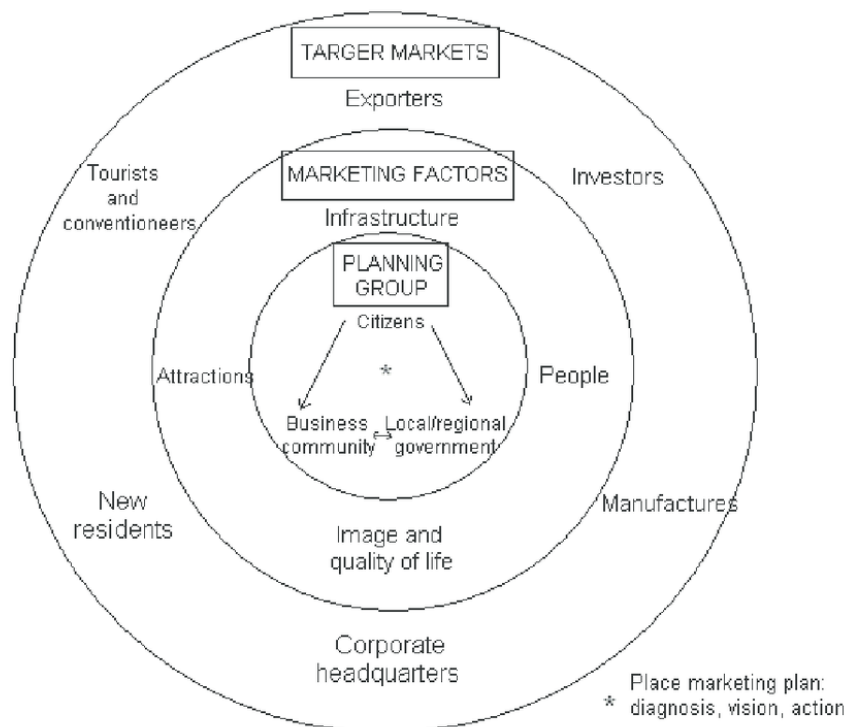
Ένας ευρέως διαδεδομένος ορισμός είναι αυτός των Kotler et al. (1999), σύμφωνα με τον οποίο το αστικό Μάρκετινγκ είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός ενός τόπου που θέτει την ικανοποίηση των αγορών- στόχων και την εκπλήρωση των προσδοκιών τους, αλλά και τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητας που λαμβάνουν κάτοικοι, τοπικές επιχειρήσεις και επισκέπτες από τα παρεχόμενα αγαθά και υπηρεσίες, ως προϋποθέσεις εκ των ων ουκ άνευ, προκειμένου να θεωρηθεί επιτυχημένο και αποτελεσματικό ένα εφαρμοζόμενο σχέδιο Μάρκετινγκ Πόλης.

Οι Hospers και Penn (2008) εννοιολογούν το Μάρκετινγκ Τόπου ως μια διαδικασία αλληλένδετων ενεργειών και μέτρων, που σχεδιάζονται και υλοποιούνται στρατηγικά απευθυνόμενες σε συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, προκειμένου να βελτιωθεί ή/και να διατηρηθεί η ελκυστικότητα ενός τόπου για τις ομάδες αυτές.

Σύμφωνα με τον Page (1995) Μάρκετινγκ Τόπου/Πόλης και το Place/ City Branding ως μερικότερη έκφασή του, συνέχει τρεις παραδοσιακές μορφές του Μάρκετινγκ, που αφορούν στο κοινωνικό Μάρκετινγκ, το Μάρκετινγκ των μη κερδοσκοπικών οργανισμών και το Μάρκετινγκ προώθησης της Εικόνας. Με άλλα λόγια, η καινοτομία που εισάγει το αστικό Μάρκετινγκ στη διοίκηση και διαχείριση της πόλης είναι η αξιοποίηση της επικοινωνίας, της διαβούλευσης, της ανταλλαγής ιδεών και της συμμετοχής για τη δημιουργία και την υλοποίηση

ενός στρατηγικού προγράμματος που συνέχει τα επιμέρους συμφέροντα, επιθυμίες, προσδοκίες, ανάγκες και στόχους, προς επίτευξη του σκοπού αυτού.

Η στρατηγική του Μάρκετινγκ Πόλης αναφέρεται στο σχεδιασμό των διαδικασιών και την επιλογή των εργαλείων εκείνων που κρίνονται κατάλληλα προκειμένου η πόλη να κατασκευάσει ή να ανακατασκευάσει την ταυτότητά της, καθώς και να βελτιώσει και να προωθήσει την εικόνα της, με απώτερη στόχευση την αύξηση της ελκυστικότητάς της για την προσέλκυση νέων επενδύσεων, επιχειρήσεων, επισκεπτών και κατοίκων, καθώς και την δημιουργία θετικών εμπειριών και συναισθημάτων για τις υφιστάμενες επιχειρήσεις και κατοίκους (Αραβαντινός, 2005; Δέφνερ & Καραχάλης, 2012). Ως εκ τούτου, γίνεται κατανοητό ότι το Μάρκετινγκ Πόλης δεν μπορεί να αφορά μόνο στην προώθηση και την πώλησή της ως τουριστικού προορισμού, αλλά θεωρείται ως μια συνειδητή δραστηριότητα στρατηγικού χαρακτήρα που περιλαμβάνει μια σειρά σταδίων, διαδικασιών και αλληλένδετων ενεργειών που συνθέτουν το Μείγμα Μάρκετινγκ προκειμένου για την βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του (Δέφνερ & Καραχάλης, 2012; Kotler et al., 1999).

Εικόνα 9: Στρατηγικό Μάρκετινγκ Πόλης
Πηγή: Ha (2016)

Επιπλέον, σαφής θα πρέπει να είναι η διάκριση μεταξύ του City Marketing και της κατασκευής και της προώθησης της εικόνας που πραγματοποιείται μέσω του City Branding. Το αστικό Μάρκετινγκ και το Branding είναι έννοιες αλληλοσυνδεόμενες, αλλά όχι ταυτόσημες. Το αστικό Μάρκετινγκ αποτελεί ένα σύνθετο εργαλείο αστικής ανάπτυξης που θέτει ως πρωταρχικό του στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας της πόλης, απευθυνόμενο σε συγκεκριμένες ομάδες- στόχους (Kotler et al., 1999). Παράλληλα, επιχειρεί να συνθέσει τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τις προσδοκίες και στους στόχους των κατοίκων, των εργαζομένων και των επισκεπτών της πόλης σε ένα συνεκτικό στρατηγικό πρόγραμμα αστικής οικονομικής ανάπτυξης προσανατολισμένο στην αναγνώριση και την ικανοποίηση αυτών (Kolb, 2006). Το Branding Πόλης αποτελεί ένα από τα εργαλεία του αστικού Μάρκετινγκ, που αναπτύχθηκε όταν το τελευταίο εξελίχθηκε και ωρίμασε, προκειμένου να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά του και έχοντας ως πρωταρχικό στόχο την δημιουργία, ανακατασκευή, διατήρηση, προβολή και προώθηση της ανταγωνιστικής ταυτότητας της πόλης που θα αποτυπωθεί στο υποσυνείδητο και στις αντιλήψεις των ανθρώπων για αυτή (Florek et al., 2019 ; Kolb, 2006; Μηλιώνης, 2005).

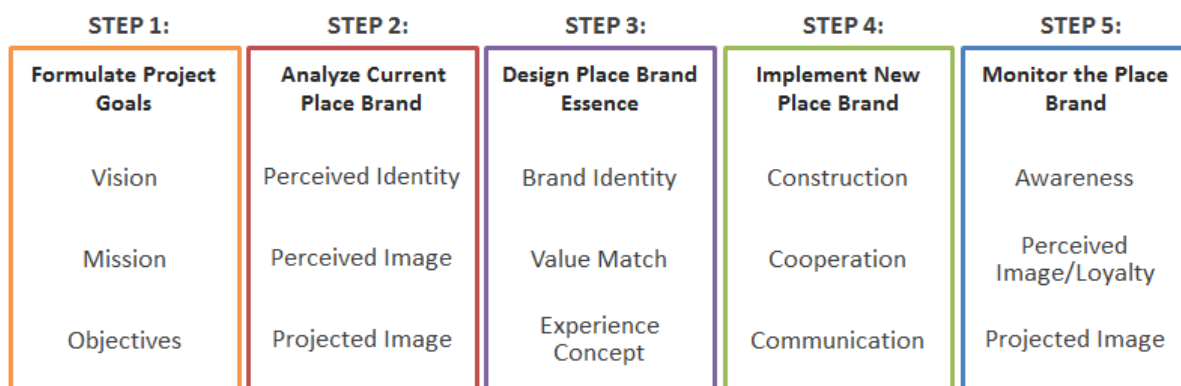
3.4.2 Το City Branding και η Εικόνα της Πόλης

Το Branding, όπως και το Μάρκετινγκ, του οποίου αποτελεί έκφραση, προέρχεται από το χώρο της ιδιωτικής οικονομίας, αναφερόμενο στην διαδικασία δημιουργίας στη συνείδηση του καταναλωτή συνειρμικών συσχετισμών μεταξύ του προϊόντος συγκεκριμένης ετικέτας με τις αρχές, τις αξίες, τα συναισθήματα, τις ανάγκες και τις εμπειρίες του, με στόχο να προτιμηθεί από άλλα υποκατάστατα προϊόντα (Ashworth, 2009). Σε αυτό το πλαίσιο, το Branding Τόπου/ Πόλης επιχειρεί να αξιοποιήσει τα τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής για τη δημιουργία των συσχετισμών αυτών, με στόχο τη βελτίωση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματός της και τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας (Ashworth, 2009; Florek et al., 2019; Mommaas, 2002).

Σύμφωνα με τους Δέφνερ & Καραχάλη (2012), το Place/ City Branding αναφέρεται στην κατασκευή μιας συγκεκριμένης ταυτότητας για τον τόπο ή την πόλη αναφοράς, προκειμένου να δημιουργηθεί, να παγιωθεί και να εμπεδωθεί στην κοινή συνείδηση μια κεντρική κυρίαρχη άποψη αναφορικά με τα γενικά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Στο πλαίσιο αυτό, οι θιασώτες του City Branding επισημαίνουν ότι οι πόλεις μπορούν και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως Brands, εφόσον με τον τρόπο αυτό νοηματοδοτούνται και αποτυπώνονται ως νοητές εικόνες στην κοινή συνείδηση (Kavaratzis; 2004).

Αντίθετα, ο Anholt (2008) υποστηρίζει ότι οι τόποι/πόλεις δεν είναι ούτε μπορούν να αντιμετωπίζονται ως καταναλωτικά προϊόντα και ως εκ τούτου είναι πιο δόκιμο να γίνεται λόγος για ανταγωνιστική ταυτότητα κι όχι για Brand, ενώ η χρήση των εννοιών Marketing και Branding όσον αφορά στους τόπους/πόλεις θα πρέπει να είναι μεταφορική. Σε κάθε περίπτωση, σήμερα γίνεται ευρέως αποδεκτό από τους μελετητές και τη διεθνή βιβλιογραφία το γεγονός ότι τα εργαλεία του Marketing και του Branding όπως χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις, δεν μπορούν να μεταφερθούν αυτούσια στον τομέα των τόπων και των πόλεων, αλλά χρειάζονται προσαρμογή ώστε να είναι πρόσφορα, λειτουργικά και αποτελεσματικά (Καραχάλης, 2016).

Το City Branding συνίσταται επί της ουσίας στο στρατηγικό εκείνο σχέδιο που στοχεύει στην οικοδόμηση, την αλλαγή, τη διαχείριση και την αξιοποίηση της εικόνας της πόλης, όπως αυτή διαμορφώνεται και αποτυπώνεται ως σύνολο χαρακτηριστικών, πεποιθήσεων, εμπειριών και νοητικών και συνειρμικών σχημάτων στο μυαλό των ανθρώπων (Ashworth, 2009; Kalandides, 2011; Kavartzis; 2004; Kavartzis & Ashworth, 2008).

Εικόνα 10: Στάδια κατάρτισης στρατηγικής Place/City Branding
Πηγή : Govers & Go (2009)

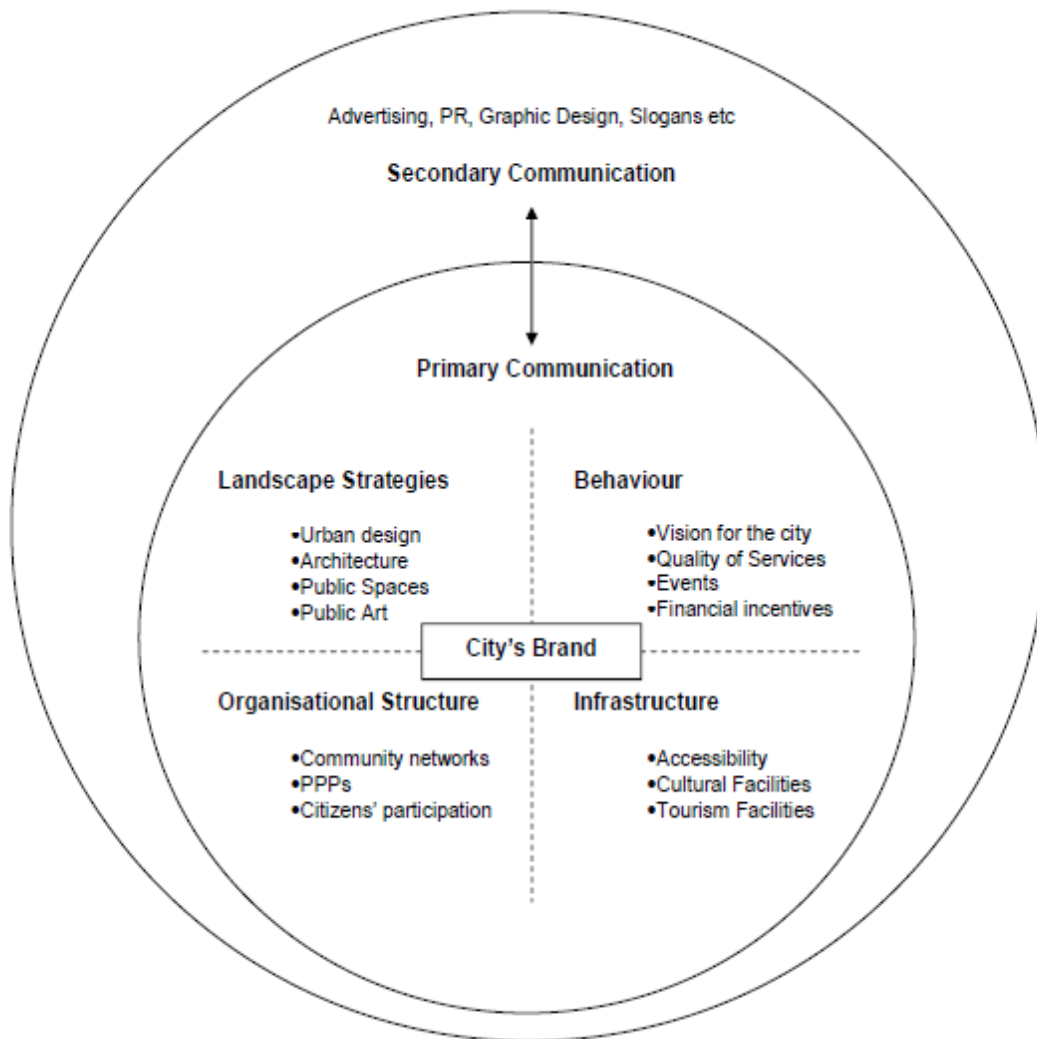
Προκειμένου για την βαθύτερη κατανόηση της έννοιας, αλλά και της αποτελεσματικότερης πρακτικής εφαρμογής του, οι ερευνητές υπογραμμίζουν ότι το Place/ City Branding δεν αναφέρεται μόνο στη δημιουργία ενός λογοτύπου, ενός συμβόλου ή ενός σλόγκαν που θα περιγράφει και θα νοηματοδοτεί τον τόπο, αλλά στην κατασκευή, αναπαράσταση και επικοινωνία της ταυτότητας του τόπου/ πόλης, μέσω της οικοδόμησης μιας θετικής εικόνας, που θα προβάλλεται τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον της πόλης

(Anholt, 2008; Kavaratzis; 2004; Kavaratzis & Ashworth, 2008). Η διαφήμιση και οι τεχνικές της μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να επικοινωνήσουν μόνο μεμονωμένα χαρακτηριστικά της ταυτότητας της πόλης, ενώ ο αντίκτυπός τους είναι βραχυπρόθεσμος. Αντιθέτως, το Branding επιχειρεί τη μετουσίωση σε εικόνα των συστατικών μερών, στοιχείων και λειτουργιών που συνθέτουν τον χαρακτήρα και την ταυτότητα της πόλης. Ως εκ τούτου, η χρήση της διαφήμισης ως αποκλειστικού εργαλείου City Branding αφενός μεν μαρτυρά την ύπαρξη σύγχυσης μεταξύ των δύο όρων, αφετέρου δε εγείρει αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητά της στο μακροχρόνιο διάστημα (Kalandides, 2011).

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, η πόλη μπορεί να επιλέξει τα στοιχεία που θα επιδιώξει να ενσωματώσει στο Brand της και ακολούθως να οργανώσει τη στρατηγική, τα μηνύματα και τις πολιτικές προβολής της κατά τρόπο που θα βρίσκονται σε συνάφεια, συνέπεια και συνεκτικότητα με την εικόνα που θέλει να προωθήσει (Kalandides, 2011; Kavaratzis & Ashworth, 2008). Η επικοινωνία της εικόνας μπορεί να είναι πρωτογενής, δευτερογενής ή τριτογενής, ανάλογα με τα κανάλια, το είδος των μηνυμάτων και των στοχεύσεων της (Kavaratzis, 2004). Αναλυτικότερα, το αστικό τοπίο, οι υποδομές, η οργάνωση και η κουλτούρα της πόλης μεταφέρουν μηνύματα για την εικόνα της και αποτελούν παραμέτρους που συναρτώνται με διαδικασίες και δραστηριότητες που επιδρούν στα επικοινωνιακά αποτελέσματα, χωρίς ωστόσο ο στόχος τους να είναι εξ ορισμού η επικοινωνία (πρωτογενής επικοινωνία). Αντιθέτως, η δευτερογενής επικοινωνία συντελείται εκούσια από τις πόλεις, είναι σχεδιασμένη και οργανώνεται μέσω δημοσίων σχέσεων, διαφήμισης και πολιτικών προβολής της εικόνας. Από την αλληλεπίδραση και τα αποτελέσματα της πρωτογενούς και δευτερογενούς επικοινωνίας διαμορφώνεται η φήμη της πόλης, που διαδίδεται μέσω άτυπων δικτύων (τριτογενής επικοινωνία), (Kavaratzis, 2004).

Τα εργαλεία και οι στρατηγικές προώθησης και επικοινωνίας που χρησιμοποιεί κατά βάση το City Branding περιλαμβάνουν προωθητικές καμπάνιες, οπτικοακουστικές και συμβολικές αναπαραστάσεις της ταυτότητας της πόλης, χωροταξικές παρεμβάσεις μέσω αναπλάσεων, ανοικοδόμησης, συντήρησης και αξιοποίησης εμβληματικών κτιρίων της πόλης, τη διοργάνωση διεθνούς απήχησης γεγονότων, φεστιβάλ και διαφόρων ειδών δραστηριοτήτων, καθώς και την πρόσκληση και φιλοξενία στην πόλη δημοφιλών προσωπικοτήτων (Ashworth, 2009; Kavaratzis; 2004). Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το City Branding θα πρέπει να θεμελιώνεται σε ισχυρές, πλην όμως απλές, συνεκτικές και εφαρμόσιμες ιδέες που θα ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες της πόλης, ώστε οι

προσδοκίες που δημιουργεί στις αγορές- στόχους μέσω της προβολής και της προώθησης της εικόνας να ικανοποιούνται σε μεγάλο βαθμό, καθώς, σε αντίθετη περίπτωση, η πόλη μπορεί να ζημιωθεί, εξαιτίας της επιδείνωσης της εικόνας της (Kalandides, 2011).

Εικόνα 11: Η επικοινωνία της εικόνας της πόλης
Πηγή: Kavaratzis (2004).

3.5 Τα οφέλη του City Marketing/ Branding για τις πόλεις

Το City Branding αναμφισβήτητα μπορεί να επιφέρει σημαντικά και σε αρκετές περιπτώσεις μετρήσιμα οφέλη για μια πόλη. Στο πλαίσιο αυτό, ο Kalandides (2011) επιχειρεί μια διάκριση μεταξύ του City Branding και του παραδοσιακού τουριστικού μάρκετινγκ που έχει ως

αποκλειστικό στόχο την προσέλκυση τουριστών, επισημαίνοντας τις ποικίλες οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και ψυχολογικές διαστάσεις που έχει το πρώτο σε σχέση με το δεύτερο, αλλά και υπογραμμίζοντας τα πολυδιάστατα οφέλη που μπορούν να προκύψουν για την πόλη από την δημιουργία μιας ισχυρής ανταγωνιστικής ταυτότητας. Ωστόσο, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, μια επιτυχημένη στρατηγική Branding Πόλης επιταχύνει αλλαγές και βελτιώσεις που έχουν ήδη αρχίσει να συντελούνται και βοηθά την πόλη στην μεταστροφή της αρνητικής ή στην ενδυνάμωση της ασθενούς εικόνας της, χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι η όποια επιτυχία μπορεί να πιστωθεί αποκλειστικά στο Branding ή το Μάρκετινγκ αυτά καθαυτά (Ashworth, 2009 ; Kavaratzis; 2004) .

Σύμφωνα με τον Ashworth, 2009, αν το City Branding χρησιμοποιηθεί ως μεμονωμένο εργαλείο με στόχο να καλύψει σημαντικές χρόνιες αδυναμίες και διαρθρωτικά προβλήματα της πόλης, όχι μόνο δεν είναι ικανό να επιφέρει οφέλη για αυτή, αλλά και μπορεί και να έχει το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα, ζημιώνοντάς την. Το ζήτημα που ανακύπτει σε αυτή την περίπτωση, είναι η επιλογή μεταξύ αφενός έργων “πυροτεχνημάτων” συμβολικού χαρακτήρα και δράσεων βελτίωσης μεγάλης κλίμακας ικανών να βελτιώσουν την ανταγωνιστική ταυτότητα της πόλης και αφετέρου παρεμβάσεων μικρής ή μεσαίας κλίμακας που στοχεύουν στη βελτίωση της καθημερινότητας και της ποιότητας ζωής των κατοίκων, των εργαζομένων και των υφιστάμενων επιχειρήσεων (Ashworth, 2009; Florida, 2014). Η απάντηση αναφορικά με το ποια από τις δύο αυτές εναλλακτικές αποτελεί τη βέλτιστη επιλογή είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων κι ως εκ τούτου, δεν μπορεί να είναι απόλυτη ούτε δεδομένη.

Σε κάθε περίπτωση, το βέβαιο είναι ότι το Branding ως εργαλείο βελτίωσης χρόνιων παθογενειών και προβλημάτων της πόλης, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο εντός ενός στρατηγικού σχεδίου αστικού Μάρκετινγκ και σε συνδυασμό με άλλες δημόσιες πολιτικές και στοχευμένες δράσεις διαρθρωτικού χαρακτήρα (Ashworth, 2009; Harrison et al., 2014; McCann, 2013). Εξάλλου, εφόσον το Branding Πόλης είναι εξ ορισμού μια διαδικασία που προϋποθέτει συμμετοχικό στρατηγικό σχεδιασμό και εφαρμογή προκειμένου να είναι αποτελεσματική, μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που καλούνται οι δημόσιες αρχές και οργανισμοί μιας πόλης είναι η προώθηση της συνεργασίας, του διαλόγου και της συναίνεσης μεταξύ των εμπλεκόμενων προς την επίτευξη του κοινού οράματος και την υλοποίηση του σχεδίου (Dinnie, 2009; Halme, 2020; Kalandides, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

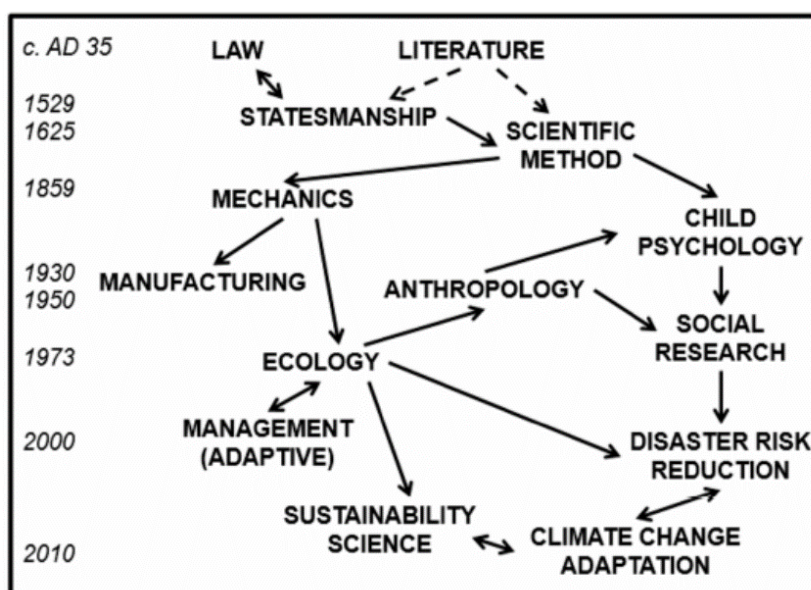
4.1 Από την Οικολογία, στις Κοινωνικές Επιστήμες και την Αστική Διαχείριση

Η ανθεκτικότητα ως έννοια είναι σήμερα ευρέως διαδεδομένη και χρησιμοποιείται από πολλούς επιστημονικούς κλάδους και σε πολλά διαφορετικά πεδία, χωρίς ωστόσο να νοηματοδοτείται με τρόπο ταυτόσημο από τις επιμέρους επιστήμες που την χρησιμοποιούν. Παρά το γεγονός ότι ο όρος χρησιμοποιείται ευρύτατα κυρίως κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η έννοια κάθε άλλο παρά νέα είναι (Alexander, 2013).

Προερχόμενη ετυμολογικά από το λατινικό *resilire*, αρχικά χρησιμοποιήθηκε από την μηχανική για να περιγράψει την ικανότητα ενός υλικού σώματος να επανέρχεται έπειτα από μια διαταραχή ικανή να το παραμορφώσει στην πρότερη κατάσταση, που αποτελεί το σταθερό σημείο ισορροπίας του. Στο πλαίσιο αυτό, κρίσιμες παράμετροι είναι η σταθερότητα, η προβλεψιμότητα, η αποτελεσματικότητα, το μέγεθος της διακύμανσης/διαταραχής και ο χρόνος που απαιτείται ώστε να επανέλθει το σύστημα στο αρχικό σημείο ισορροπίας (Alexander, 2013; Davoudi et al., 2012; Gunderson et al., 2002).

Ορόσημο στην εξέλιξη του όρου και στην ταχύτατη διάδοσή του σε ποικίλους επιστημονικούς κλάδους έκτοτε, αποτελεί η δεκαετία του 1970, όταν, παράλληλα με την χρήση του για πρώτη φορά στην ψυχολογία στα πλαίσια ανάλυσης και μελέτης του ψυχικού τραύματος, εισάγεται από τον Holling στο χώρο της οικολογίας και των επιστημών του περιβάλλοντος, για να περιγράψει την αντοχή και την ικανότητα απορρόφησης της διαταραχής από το σύστημα, χωρίς αυτό να αλλάξει τα βασικά δομικά και λειτουργικά του χαρακτηριστικά (Alexander, 2013; Davoudi et al, 2012; Holling, 1996). Η προοπτική αυτή αποδέχεται την ύπαρξη πολλαπλών σημείων ισορροπίας και θεωρεί ανθεκτικό το σύστημα το οποίο δεν εκτρέπεται λόγω των κρίσεων αποσταθεροποίησης, αλλά, όντας ευέλικτο, ανακατευθύνεται, αναδιοργανώνεται και προσαρμόζεται, οδηγούμενο σε ένα νέο σημείο ισορροπίας (Davoudi et al., 2012; Folke et al, 2004; Joseph; 2013)

Η εισαγωγή της έννοιας της ανθεκτικότητας από τις επιστήμες της οικολογίας στις κοινωνικές επιστήμες πραγματοποιήθηκε τη δεκαετία του 1990 και σηματοδοτήθηκε από την επανοηματοδότησή της κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να περιγράφει ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό της η εστίαση στις κοινότητες και στα κοινωνικά υποκείμενα, καθώς και η θεώρηση των αστικών συστημάτων ως ενιαία, κυκλικά και αλληλεξαρτώμενα κοινωνικο-οικονομικά και κοινωνικο-οικολογικά συστήματα (Alexander, 2013; Folke et al., 2004).

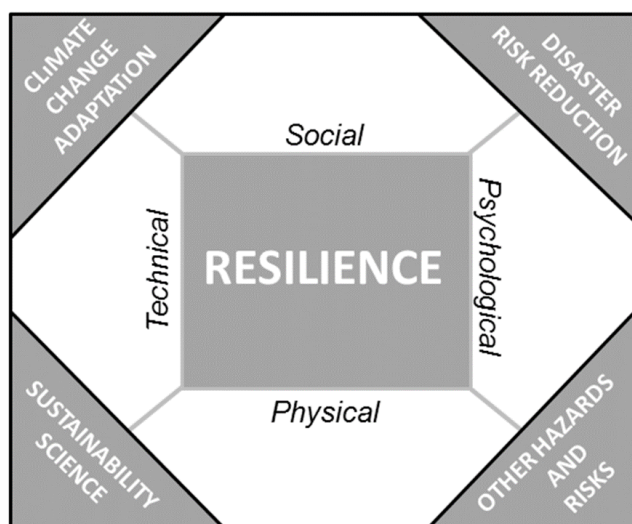

Εικόνα 12: Η εξέλιξη της έννοιας της ανθεκτικότητας
Πηγή: Alexander (2013).

Περαιτέρω, εφόσον ο όρος είχε εδραιωθεί στις κοινωνικές επιστήμες, η εισαγωγή του στον αστικό σχεδιασμό και την αστική διαχείριση περί τα τέλη της δεκαετίας του 1990 ήταν μάλλον αναμενόμενη, δεδομένου ότι οι πόλεις είχαν ήδη εμπεδωθεί ως σύνθετα, δυναμικά και συνεχώς μεταβαλλόμενα κοινωνικο-οικονομικά και κοινωνικο-οικολογικά συστήματα, των οποίων η δομική και λειτουργική πολυπλοκότητα εντείνεται περαιτέρω λόγω των συνύπαρξης και των αλληλεπιδραστικών σχέσεων που αναπτύσσει ο ανθρώπινος παράγοντας στο εσωτερικό τους (Harrison et al., 2014; Walker & Salt, 2006). Ωστόσο, το σημείο αυτό αποτελεί ένα από πεδία προβληματικής και ενστάσεων, εφόσον υπό αυτό το πρίσμα και δεδομένου ότι οι συνιστώσες του αστικού οικοσυστήματος αλληλεπιδρούν με πολλαπλούς και δύσκολα προβλέψιμους τρόπους, ούτε η προσέγγιση της μηχανικής ούτε αυτή της οικολογίας είναι εφαρμόσιμες όσον αφορά στην αστική ανάπτυξη (Alexander, 2013; Athanasiou et al., 2015; Davoudi et al., 2012).

Την περίοδο αυτή, η έννοια της αστικής ανθεκτικότητας εισήχθη αρχικά στον χωρικό σχεδιασμό, εννοιολογούμενη ως η ικανότητα ανταπόκρισης, προσαρμογής και επιβίωσης των πόλεων από καταστάσεις που τις καθιστούν ευάλωτες και τρωτές, με πρώτιστο στόχο και βασική προτεραιότητα τον μετριασμό και τη διαχείριση περιβαλλοντικών κατά βάση κινδύνων (Abdulkareem, 2018; Athanasiou et al., 2015).

Έκτοτε η χρήση του όρου επεκτάθηκε σε πολλαπλά πεδία, άλλοτε με την κυριολεκτική και άλλοτε με τη μεταφορική της έννοια, για να περιγράψει την ικανότητα ανταπόκρισης ενός οικοσυστήματος (φυσικού ή κοινωνικού) στις πιέσεις που προκαλούνται σε αυτό εξαιτίας κάποιου είδους κρίσης ή αναταραχής (Alexander, 2013). Γενικότερα, οι διαταραχές, οι κρίσεις ή τα σοκ περιγράφουν αιφνίδια γεγονότα που φέρουν το σύστημα σε ανισορροπία, με τις επιπτώσεις τους στην λειτουργία του συστήματος να εξαρτώνται από παραμέτρους όπως η ένταση, η κλίμακα, η συχνότητα και η προβλεψιμότητα τους (Lewis & Kelman, 2010; Merrow et al, 2016).

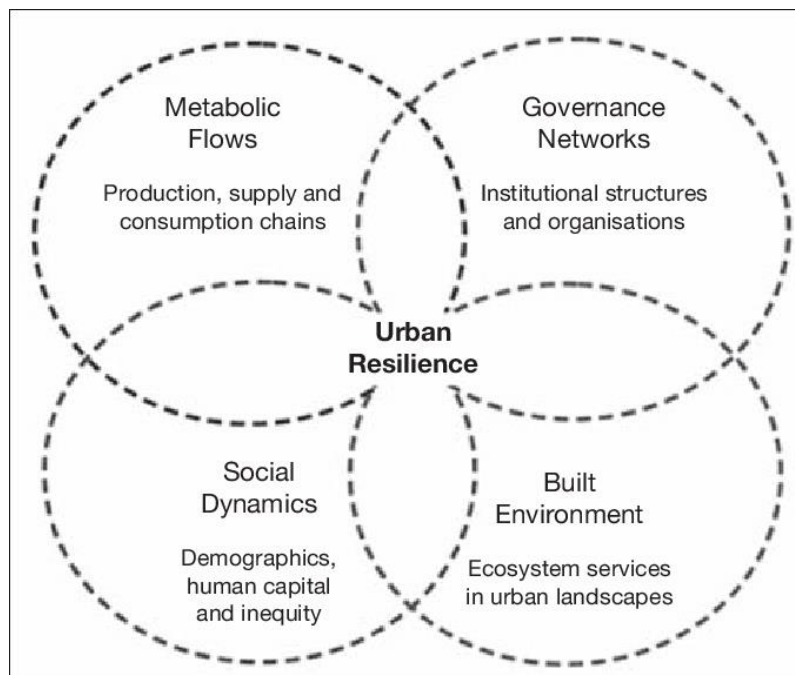

Εικόνα 13: Η διασύνδεση της ανθεκτικότητας με πολλαπλά επιστημονικά πεδία και την αντιμετώπιση ποικίλων απειλών.

Πηγή: Alexander (2013)

Όταν το πεδίο αναφοράς είναι οι πόλεις ως κοινωνικοοικολογικά συστήματα, πέραν των φυσικών καταστροφών, απειλών και κινδύνων, στα διαταρακτικά της ισορροπίας γεγονότα θα πρέπει να συμπεριληφθούν οι διακυμάνσεις της παγκόσμιας αγοράς, οι αιφνίδιες αλλαγές στις οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες τους, καθώς και στη θεσμική λειτουργία, τις δομές και τα χαρακτηριστικά της διακυβέρνησης (Janssen & Ostrom., 2006; Lewis & Kelman, 2010). Η

προοπτική αυτή της ανθεκτικότητας μετατοπίζει το ενδιαφέρον και τις στοχεύσεις της από την αναζήτηση της σταθερότητας και της επαναφοράς στην αρχική κατάσταση ή σε ισορροπία, σε νέες ιδιότητες, όπως για παράδειγμα η εξελικτική δυνατότητα και η “μεταπήδηση προς τα εμπρός” (Chelleri, 2012).

Εικόνα 14: Η ανθεκτικότητα στα κοινωνικοοικολογικά συστήματα
Πηγή: Chelleri (2012)

4.2 Ορισμοί και προσεγγίσεις της αστικής ανθεκτικότητας

Όπως προαναφέρθηκε, η ανθεκτικότητα στα πλαίσια της αστικής διαχείρισης και ανάπτυξης εμφανίστηκε και εξελίχθηκε ταχύτατα κυρίως τα τελευταία χρόνια, με τους ερευνητές, ωστόσο, να μην έχουν καταλήξει σε έναν κοινώς αποδεκτό και εξαντλητικό ορισμό της (Metaxas & Psarropoulou, 2020). Παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, το κοινό στοιχείο που συνδέει τις διαφορετικές οπτικές υπό τις οποίες εξετάζεται και ερμηνεύεται η αστική ανθεκτικότητα, είναι η αντίληψη της πόλης ως σύνθετου και δυναμικού οικοσυστήματος, που προκύπτει από τη συνύπαρξη πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών, πολιτισμικών και θεσμικών συνιστωσών (Hassler & Kohler, 2014). Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί ότι οι επιμέρους εννοιολογήσεις του όρου δεν αποτυπώνουν μόνο μια διαφορετική προσέγγιση της αστικής ανθεκτικότητας σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά κυρίως τις διαφορετικές προοπτικές μέσα από τις οποίες αυτή γίνεται αντιληπτή ως στρατηγική, διαδικασία, τρόπος σκέψης ή εργαλείο

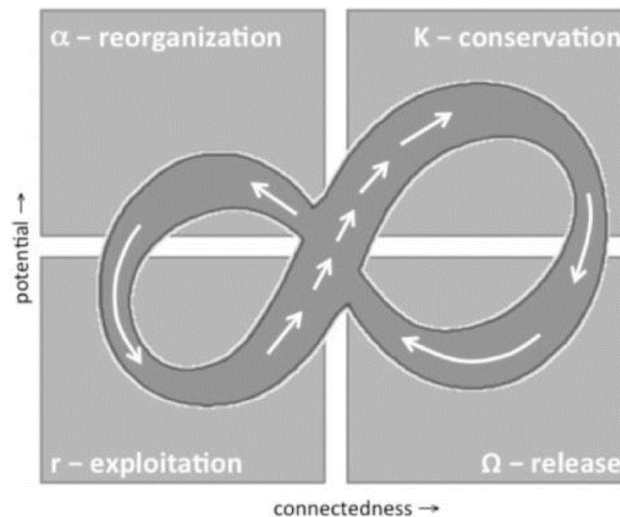
για την αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών, κινδύνων και προκλήσεων των πόλεων (Metaxas & Psarropoulou, 2020). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού, αποτελεί το γεγονός ότι η αντίληψη που επικρατεί στις ΗΠΑ συνδέει την ανθεκτικότητα με τη διαχείριση κινδύνων, ενώ η ευρωπαϊκή προοπτική την συσχετίζει καταρχήν με την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων (Alexander, 2013; Godschalk, 2003; Merrow et al, 2016).

Επιχειρώντας τη διατύπωση ενός ολοκληρωμένου ορισμού της αστικής ανθεκτικότητας η Mileti (1999) την περιγράφει ως την ικανότητα μιας αστικής οντότητας να επιδεικνύει αντοχή έναντι ακραίων διαταραχών και να τις αντιμετωπίζει επιτυχώς, χωρίς να υποστεί ανεπανόρθωτες απώλειες και καταστροφές, μείωση της παραγωγικότητας, υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και διάτρηση του κοινωνικού ιστού. Η ικανότητα αυτή πρέπει να είναι αυτόνομη και αυτοτελής, χωρίς να εξαρτάται σε απόλυτο ή πολύ μεγάλο βαθμό από την παροχή βοήθειας από παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος της πόλης, όπως διεθνείς οργανισμοί και λοιπές πρωτοβουλίες παροχής κάποιου είδους στήριξης.

Ο Felli (2016) υποστηρίζει ότι λόγω της ευρύτητας του περιεχομένου του όρου, η ανθεκτικότητα μπορεί να αναγνωστεί υπό πολλά διαφορετικά πρίσματα και να παραγάγει διαφορετικές και αποκλίνουσες ερμηνευτικές προσεγγίσεις και πολιτικές, που ενδεχομένως να μην ταυτίζονται με την συνήθη θεώρησή της ως στρατηγικής βελτίωσης των ικανοτήτων και ενδυνάμωσης, από την οποία κερδίζουν όλοι. Κινούμενος σε παρόμοιο πλαίσιο, ο Joseph (2013) στη σχετική μελέτη του υποστηρίζει ότι η ανθεκτικότητα μπορεί να γίνει αντιληπτή υπό το πρίσμα δύο αντιθετικών οπτικών, είτε ως καινοτόμος τρόπος σκέψης και δράσης που βελτιώνει σημαντικά την προσαρμοστική ικανότητα και συνεπώς τη βιωσιμότητα, είτε ως ένα αφήγημα και εργαλείο της νεοφιλελεύθερης διακυβέρνησης που κατασκευάζει κοινωνικά υποκείμενα που συμμορφώνονται και προσαρμόζονται στις συνέπειες των επάλληλων κρίσεων, που εκλαμβάνονται ως κανονικότητες.

Αντιθέτως, από τους υποστηρικτές της η ανθεκτικότητα θεωρείται κριτήριο της ικανότητας εξέλιξης και ευημερίας ενόψει των σύγχρονων προκλήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, το Ίδρυμα Rockefeller ορίζει την αστική ανθεκτικότητα ως την ικανότητα των ατόμων, της κοινωνίας, των επιχειρήσεων, των δομών και των θεσμών μιας πόλης να επιβιώνουν και να βελτιώνονται, ανεξάρτητα από τις διαχρονικές πιέσεις που δέχονται, ενώ ο ΟΗΕ την περιγράφει ως την ικανότητα ενός συστήματος δυνητικά εκτεθειμένου και ευάλωτου σε κινδύνους να

προσαρμόζεται με τρόπο τέτοιο, ώστε ισορροπεί σε ένα ικανοποιητικό δομικό και λειτουργικό επίπεδο (Alexander, 2013; Merrow et al, 2016; Reid, 2012). Στην περίπτωση αυτή, η αστική ανθεκτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα μιας πόλης να ανταπεξέρχεται ικανοποιητικά στους κλυδωνισμούς, τους κινδύνους και τις απειλές, μέσω της αντίστασης ή της προσαρμογής κατά τρόπο που δεν μεταβάλλει τα βασικά δομολειτουργικά χαρακτηριστικά της και την ταυτότητά της (Davoudi et al., 2012; Merrow et al, 2016).

Εικόνα 15: Ο κύκλος της ανθεκτικότητας

Πηγή: : www.resilience.org

Περαιτέρω, ο Ward (2007) περιγράφει την αστική ανθεκτικότητα ως μια νέα προοπτική που βασίζεται στην συνειδητοποίηση ότι οι διαταραχές και οι αλλαγές- ως εκ τούτου και η αναγκαιότητα προσαρμογής σε αυτές- είναι αναπόφευκτες και συνεχείς. Ο Swanstrom, (2008) παραλληλίζει την πολυπλοκότητα και τις αλληλεπιδραστικές διαδικασίες των οικοσυστημάτων με τις δομές και λειτουργίες των κοινωνικών συστημάτων, όπως είναι οι πόλεις και οι κοινότητες, υποστηρίζοντας ότι η ανθεκτικότητα είναι ένα εργαλείο κατανόησης και αντίληψης των χωρικών οντοτήτων ως συστημάτων μεταξύ των οποίων αναπτύσσονται ισχυρές διαδράσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, οι Davoudi et al. (2012), εστιάζοντας περισσότερο στην επιμονή και στις ικανότητες μετασχηματισμού, αναπροσαρμογής και ετοιμότητας ανταπόκρισης στις πιέσεις, εισάγουν την έννοια της εξελικτικής ανθεκτικότητας, με την οποία το αστικό οικοσύστημα μπορεί να επανέλθει σε κάποιο από τα πολλαπλά σημεία ισορροπίας. Η ανθεκτικότητα είναι συνιστώσα τριών παραγόντων χαρακτηριστικών του εκάστοτε συστήματος που αναφέρονται στην ποσότητα της αλλαγής που μπορεί να αντέξει το σύστημα χωρίς να μεταβάλει τις

δομολειτουργικές σταθερές του, την ικανότητά του να οικοδομεί και να βελτιώνει συνεχώς τις δυνατότητες μάθησης και προσαρμογής, καθώς και στην ικανότητα αυτοοργάνωσης και αυτοσυντονισμού του συστήματος με στόχο την προσαρμογή. Η μελέτη θεωρεί απαραίτητη την βαθύτερη κατανόηση της έννοιας και την εισαγωγή νέων παραμέτρων στην εννοιολόγησή της, προκειμένου να υπερκεραστούν οι περιορισμοί που θέτει το γεγονός ότι η ανθεκτικότητα είναι μία έννοια προερχόμενη από την οικολογία που επιχειρείται να μεταλαμπαδευτεί στη διαχείριση των κοινωνικοοικονομικών συστημάτων και τον αστικό σχεδιασμό (Davoudi et al., 2012).

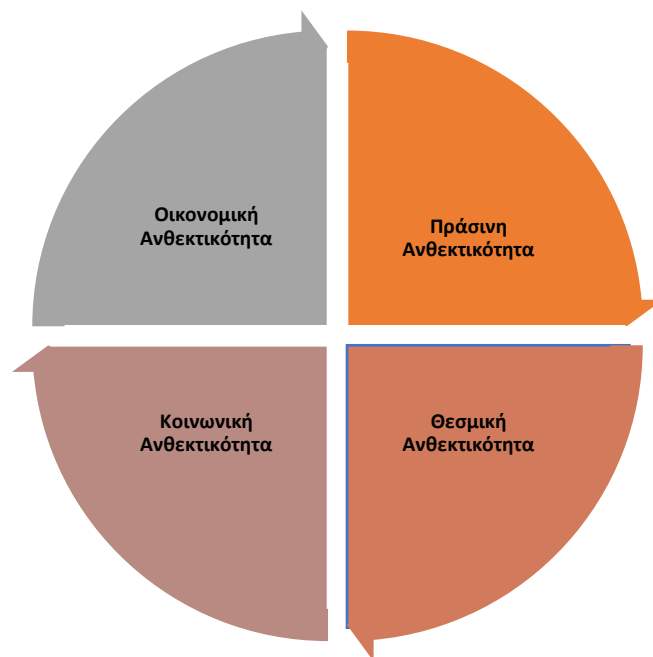
Εικόνα 16: Οι συνιστώσες της αστικής ανθεκτικότητας
Πηγή: Davoudi et al. (2013).

Τέλος, οι επικριτές της ανθεκτικότητας επισημαίνουν ότι τα τελευταία χρόνια, η ευρεία χρήση του όρου τείνει να υποκαταστήσει την έννοια της τρωτότητας στην προβληματική και τις συζητήσεις σχετικά με την διαχείριση του κινδύνου και την κλιματική αλλαγή, εισάγοντας παράλληλα ένα τεχνοκρατικό τρόπο αντίληψης και διαχείρισης των ζητημάτων αυτών (Felli, 2016; Joseph, 2013; Reid, 2012). Επιπλέον, ορισμένοι ερευνητές εγείρουν ενστάσεις ως προς την κυριαρχία της έννοιας της ανθεκτικότητας στη συζήτηση για την αντιμετώπιση των σύγχρονων αστικών προβλημάτων και προκλήσεων διαβλέποντας την αδυναμία μετασχηματισμού της θεωρητικής κατασκευής της ανθεκτικότητας σε πράξη λόγω της μη ύπαρξης συναίνεσης αναφορικά με τις αρχές και το στρατηγικό σχέδιο επίτευξής της. Σε αυτό το πλαίσιο, προκειμένου η ανθεκτικότητα να μην καταστεί ένα σύνθημα στερούμενο περιεχομένου, απαιτείται βαθύτερη κατανόηση της έννοιας και των εφαρμογών που θα

μπορούσε να έχει στην αστική ανάπτυξη, αλλά και του κρίσιμου αντικτύπου που μπορεί να έχει η εφαρμογή αυτή στον αστικό σχεδιασμό και στην προσαρμοστική ικανότητα των πόλεων ενόψει των σύγχρονων προκλήσεων της εποχής (Chelleri, 2012; Davoudi et al., 2012).

4.3 Οι διαστάσεις της αστικής ανθεκτικότητας

Όπως προκύπτει βάσει όσων εκτέθηκαν στα προηγθέντα υποκεφάλαια του παρόντος, η αστική ανθεκτικότητα είναι όρος πολυδιάστατος και πολλαπλώς εννοιολογούμενος, αλλά και μια νέα προοπτική που επιχειρεί να διασφαλίζει τις πόλεις ως ολότητες, ενσωματώνοντας στη στρατηγική της το σύνολο των συνιστωσών και των υποσυστημάτων που συνθέτουν το αστικό οικοσύστημα. Στο πλαίσιο αυτό, διακρίνονται τέσσερις βασικές εκφάνσεις της αστικής ανθεκτικότητας, που συνυπάρχουν, αλληλεπιδρούν και αλληλεπικαλύπτονται, συνθέτοντας το ενιαίο, ολοκληρωμένο και κυκλικό στρατηγικό πλαίσιο ανάπτυξής της (Alexander, 2013; Kahn, 1995).

Εικόνα 17: Οι βασικές όψεις της αστικής ανθεκτικότητας
Πηγή: Alexander (2013); Chelleri (2012). Ιδία επεξεργασία.

Αρχικά, η οικονομική ανθεκτικότητα αναφέρεται καταρχήν στην αντοχή και την ικανότητα προσαρμογής της πόλης σε οικονομικούς κραδασμούς, προκειμένου η οικονομία της να διατηρήσει και να βελτιώσει τη δυναμική και την αποτελεσματικότητά της. Επιπλέον,

προσανατολίζεται στην ενίσχυση των παραγωγικών δυνατοτήτων της πόλης και στη δημιουργία διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, με στόχο τη βελτίωση των δεικτών οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς και στην καινοτομία και στην ανάπτυξη ιδιωτικής πρωτοβουλίας καθώς και συνεργασιών μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα προς αυτή την κατεύθυνση (Kahn, 1995; Tasan-Kok et al., 2013).

Η πράσινη ανθεκτικότητα εστιάζει στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος μέσα από ένα σύνολο δράσεων και πρωτοβουλιών για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, την εξοικονόμηση φυσικών πόρων, τη δημιουργία φιλικών προς το περιβάλλον υποδομών εντός του αστικού ιστού, τη βιώσιμη κινητικότητα και την έξυπνη διαχείριση αποβλήτων. Επιπλέον, στοχεύοντας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, καθώς και στην ενίσχυση της οικολογικής συνείδησης και στην αλλαγή βλαπτικών για το περιβάλλον συμπεριφορών από πλευράς των πολιτών, προωθεί προγράμματα, πρωτοβουλίες και δράσεις ευαισθητοποίησης αναφορικά με τις επιπτώσεις της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της κλιματικής αλλαγής (Kahn, 1995; Folke et al., 2004).

Περαιτέρω, η κοινωνική ανθεκτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα των ατόμων, των ομάδων και των κοινοτήτων να ανταπεξέρχονται επιτυχώς σε διαταραχές και πιέσεις που προκαλούνται ως αποτέλεσμα πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αλλαγών, μέσω της αντίστασης, της προσαρμογής και του μετασχηματισμού στο εσωτερικό του κοινωνικού συστήματος, προκειμένου αυτό να μπορεί να αντιμετωπίσει προληπτικά ή εκ των υστέρων απειλές που σχετίζονται με την κοινωνική βιωσιμότητα του αστικού ιστού. Βασική προϋπόθεση είναι η ανάπτυξη των σχετικών στρατηγικών και δράσεων εντός ενός πλαισίου συμπερίληψης, συμμετοχής, συνεργασίας και οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των θεσμών, των παραγόντων της ιδιωτικής οικονομίας και της κοινωνίας των πολιτών (Adger et al, 2005).

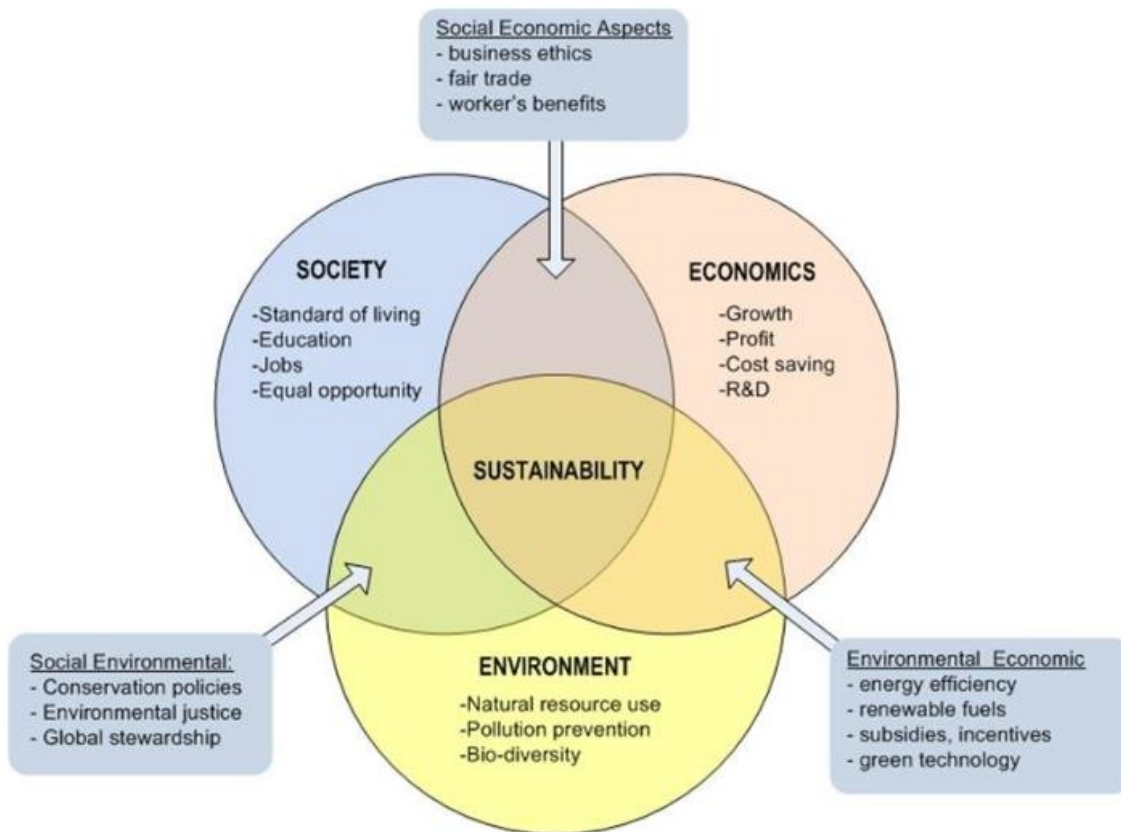
Τέλος, η θεσμική ανθεκτικότητα σχετίζεται με την εμπέδωση του γεγονός ότι η προαπαιτούμενη ενίσχυση της συμμετοχικότητας και του κοινωνικού κεφαλαίου, δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί χωρίς την οικοδόμηση αξιόπιστων θεσμών διακυβέρνησης και την ενίσχυση της αποκέντρωσης, με τη μεταφορά αποφασιστικών αρμοδιοτήτων στις τοπικές αρχές. Ο ρόλος των τοπικών αρχών είναι κρίσιμος, δεδομένου ότι μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην υλοποίηση των στρατηγικών στόχων αστικής ανθεκτικότητας, μέσω μιας σειράς δράσεων δομολειτουργικής βελτίωσης, αλλά και τοποθετούμενες στην πρώτη

γραμμή αντίδρασης σε περιπτώσεις αιφνίδιων κρίσεων ή φυσικών καταστροφών (Adger et al, 2005; Alexander, 2013).

4. 4 Ανθεκτικότητα και βιωσιμότητα

Η εισαγωγή στην επιστημονική συζήτηση της έννοιας της βιωσιμότητας ήρθε ως απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα ως προς τα όρια της οικονομικής μεγέθυνσης, το είδος της επιδιωκόμενης ανάπτυξης και τις μακροπρόθεσμες συνέπειές της στον πλανήτη και στις μελλοντικές γενεές (Florida, 2014; Pike et al., 2016; Sachs, 2015). Στο πλαίσιο αυτό, η “βιώσιμη πόλη” ως αναπτυξιακή προοπτική προσανατολισμένη στη λήψη μέτρων για τον περιορισμό της περιβαλλοντικής καταστροφής, αποτέλεσε έναν από τους συχνότερα αναφερόμενους όρους παγκοσμίως μετά τη δεκαετία του 1950, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, την Μεγάλη Βρετανία, την Ινδία, τον Καναδά και την Αυστραλία (Eremia et al., 2016).

Σημεία- ορόσημα στην εξέλιξη της έννοιας και στη διαμόρφωση των αρχών και του περιεχομένου της, υπήρξαν η Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Ανθρώπινο Περιβάλλον το 1972 στη Στοκχόλμη, η Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1987 (Έκθεση Brundtland), η Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο το 1992 και η εκπόνηση του HABITAT III από τον ΟΗΕ το 2015, στο πλαίσιο του οποίου ορίστηκαν και συγκεκριμενοποιήθηκαν οι 17 στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης (Eremia et al., 2016; Florida, 2014 ; Metaxas & Psarropoulou, 2020; Sharifi & Yamagata, 2014). Η βιώσιμη ανάπτυξη βασίζεται στο τρίπτυχο “Κοινωνία - Οικονομία – Περιβάλλον”, που συγκεκριμενοποιείται περαιτέρω σε αρχές και στόχους, που αποτυπώνουν την εμπέδωση ότι η ανάπτυξη δεν περιλαμβάνει μόνο οικονομικές διαστάσεις, αλλά συνδέεται και με άλλης υφής μεταβλητές, όπως η ποιότητα ζωής, η δημόσια υγεία, η κοινωνική δικαιοσύνη, η προστασία του περιβάλλοντος και η ποιότητα της διακυβέρνησης (Florida, 2014 ; Pike et al., 2016).

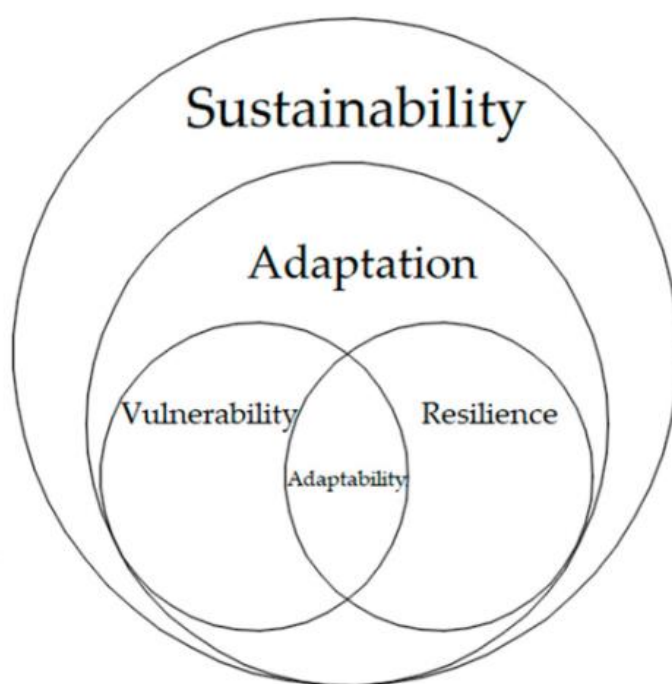

Εικόνα 18: Οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης
Πηγή: Rodriguez et al. (2002).

Η αστική ανθεκτικότητα φαίνεται να ακολουθεί την εξέλιξη της έννοιας της βιωσιμότητας, με ορισμένους μελετητές να τις ταυτίζουν και άλλους να επιχειρούν να εντοπίσουν τις λεπτές εννοιολογικές διαφορές μεταξύ τους. Η διασύνδεση των δύο εννοιών, ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, έχει τύχει ευρείας προσοχής από τους ερευνητές, την ακαδημαϊκή κοινότητα και τους διαμορφωτές των δημοσίων πολιτικών. Εξαιτίας δε του γεγονότος ότι το περιεχόμενο και η εννοιολόγηση των δύο αυτών όρων είναι πολύπλοκη και ενίοτε συγκεχυμένη ή και αντιφατική, έχουν διατυπωθεί ποικίλες προσεγγίσεις και προοπτικές αναφορικά με το ζήτημα (Eremia et al., 2016; Metaxas & Psarropoulou, 2020; Sharifi & Yamagata, 2014).

Αναλυτικότερα, η βιωσιμότητα αναφέρεται καταρχήν στην ικανότητα αποτελεσματικής ανταπόκρισης στις παροντικές ανάγκες, χωρίς να διακυβεύεται το μέλλον των επόμενων γενεών, ενώ η αστική ανθεκτικότητα αφορά στην ικανότητα των πόλεων να ανταποκρίνονται στις εξωτερικές πιέσεις, αλλά και να αναδιοργανώνονται με τρόπο τέτοιο, ώστε μέσα από τις

κρίσεις να δημιουργούν νέες ευκαιρίες και προοπτικές ανάπτυξης (Pike et al., 2016). Δεδομένων αυτών, πολλοί ερευνητές δεν εντοπίζουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητας, υποστηρίζοντας είτε ότι οι δύο έννοιες είναι επί της ουσίας ταυτόσημες, είτε ότι η ανθεκτικότητα είναι ένας από τους βασικότερους δείκτες μέτρησης της βιωσιμότητας μιας πόλης, είτε ότι η βιωσιμότητα είναι ένας ευρύτερος στόχος κοινωνικού κατά βάση περιεχομένου και η ανθεκτικότητα περιγράφει τον τρόπο κατάκτησης του στόχου αυτού (Merrow et al, 2016; Metaxas & Psarropoulou, 2020). Στο πλαίσιο αυτό, ο Chellleri (2012) τονίζει πως η αστική ανθεκτικότητα θα πρέπει να στηρίζεται στην επιμονή ύπαρξης του αστικού οικοσυστήματος, την προσαρμογή και τον μετασχηματισμό του, με απώτερο στόχο την βιωσιμότητα.

Εικόνα 19: Ανθεκτικότητα και βιωσιμότητα
Πηγή: Salata et al. (2020)

Αντιθέτως, ο Felli (2016) υποστηρίζει ότι οι δύο έννοιες διαφέρουν ουσιαστικά ως προς τον τρόπο που αντιμετωπίζουν το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής, εφόσον η βιωσιμότητα αναζητά τρόπους αποφυγής ή άμβλυνσης των συνεπειών της, ενώ η ανθεκτικότητα εστιάζει στην προσαρμογή σε αυτήν. Επιπλέον, οι δύο έννοιες διαφοροποιούνται ως προς την ευρύτητα του κοινωνικοπολιτικού τους ρόλου και των στοχεύσεών τους, αφού, σύμφωνα με τον ερευνητή, η βιωσιμότητα εστιάζει στη διατήρηση της ικανότητας συσσώρευσης, ενώ η ανθεκτικότητα, αναφερόμενη στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικής αναπαραγωγής, επιδιώκει την κατασκευή υποκειμένων ικανών να προσαρμόζονται στις αλλαγές και κρίσεις με τρόπο τέτοιο, ώστε να

εξασφαλίζεται η συνέχιση και η επιβίωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και του νεοφιλελευθερισμού.

Σύμφωνα με το μοντέλο που ανέπτυξαν οι Espiner et al. (2017), που διερευνά τη σχέση μεταξύ των δύο εννοιών, η ανθεκτικότητα μπορεί να διακριθεί αναδυόμενη, αναπτυσσόμενη και ώριμη, ανάλογα με το βαθμό, το στάδιο και το επίπεδο εξέλιξης και παγίωσης των αποτελεσμάτων της. Στο πλαίσιο αυτό, οι ερευνητές διαχωρίζουν την ανθεκτικότητα από τη βιωσιμότητα ως δύο διακριτές έννοιες, ωστόσο, επισημαίνουν την ισχυρή διασύνδεση μεταξύ τους, υποστηρίζοντας ότι στο στάδιο της ώριμης κατάστασης, το οποίο χαρακτηρίζεται από υψηλού επιπέδου ανθεκτικότητα, οι δύο αυτές έννοιες έχουν φτάσει σε σημείο να αλληλεπικαλύπτονται σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα οι πόλεις να έχουν οικοδομήσει ισχυρή ικανότητα ανταπόκρισης και προσαρμογής σε μία σειρά κινδύνων και προκλήσεων, χωρίς να απειλείται η επιβίωσή τους.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να θεωρηθεί ως μία έννοια ευρεία και πολυδιάστατη, η οποία ανάλογα με τη συγκυρία, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες ενός τόπου, περιλαμβάνει ένα σύνολο εννοιών στρατηγικών και διαδικασιών, ενσωματώνοντας στις διάφορες πτυχές της άλλες, μερικότερες έννοιες, μεταξύ των οποίων η ανθεκτική πόλη, η έξυπνη πόλη, η πράσινη πόλη και η πόλη της γνώσης. (Metaxas & Psarropoulou, 2020). Ως εκ τούτου, η βιωσιμότητα μπορεί να θεωρηθεί ως διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία, τρόπος αντίληψης ή στρατηγικός στόχος, που εμπεριέχει την ανθεκτικότητα ως μακροπρόθεσμη στρατηγική που απαιτεί λεπτομερή σχεδιασμό, διαχείριση, παρακολούθηση και αξιολόγηση. (Capolongo et al., 2020; Galderisi & Ferrera, 2012).

Σε παρόμοιο πλαίσιο, μελετητές όπως οι Janssen & Ostrom (2006), ο Sachs (2015) και ο Joseph (2013) υπογραμμίζουν τον μακρόπνοο χαρακτήρα της βιωσιμότητας, επισημαίνοντας ότι από την ετυμολογία, αλλά και την νοηματοδότηση του όρου, προκύπτει ότι αυτή αποτελεί μια συνεχή πορεία ή διαδικασία, η οποία ενσωματώνει τη σύνθεση αναπτυξιακών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πολιτικών και στοχεύσεων, εντός ενός κοινού και ολοκληρωμένου πλαισίου δράσης, το οποίο για να προκύψει απαιτεί ουσιαστική αλλαγή του συστήματος αξιών και των προτεραιοτήτων διακυβέρνησης. Η εμπέδωση της αναγκαιότητας δράσης προς αυτή την κατεύθυνση, δεσμεύει τους υπεύθυνους χάραξης της πολιτικής προς συγκεκριμένους σκοπούς, ενώ παράλληλα κινητοποιεί την κοινωνία των πολιτών σε συμμετοχή, βελτιώνοντας με τον τρόπο αυτό τόσο τους όρους διακυβέρνησης, όσο και το κοινωνικό κεφάλαιο, στοιχεία

απαραίτητα προκειμένου για τον επιτυχή μετασχηματισμό (Capolongo et al., 2020; Galderisi & Ferrera, 2012; Janssen & Ostrom, 2006).

Εν κατακλείδι, η ανθεκτικότητα αποτελεί κλειδί για την οικοδόμηση μακροπρόθεσμων προοπτικών βιωσιμότητας. Για το λόγο αυτό, οι επιμέρους στρατηγικές θα πρέπει να διασυνδέουν όλες τις επιμέρους πτυχές και τομείς που θα μπορούσαν να επηρεάσουν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο το στόχο αυτό, διασυνδέοντας την οικονομική ανάπτυξη και την ανθεκτικότητα με το παρόν και το μέλλον της πόλης (Agudelo-Vera et al., 2011; Capolongo et al. 2020). Υπό το πρίσμα αυτό, το επόμενο κεφάλαιο εξετάζει τη διασύνδεση μεταξύ της αστικής ανθεκτικότητας ως όψη της βιωσιμότητας με το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και το αστικό Marketing και Branding, όπως αποτυπώνεται στην αλλαγή της αντίληψης αναφορικά με τις προοπτικές αστικής διαχείρισης και ανάπτυξης, καθώς και την εφαρμογή των στρατηγικών ανθεκτικότητας στην πράξη, μέσα από την παρουσίαση του ενδεικτικού και κατά πολλούς επιτυχημένου παραδείγματος της Νέας Ορλεάνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

5.1 City Marketing/ Branding, διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και ανθεκτικότητα

Η διαπίστωση ότι η ανθεκτικότητα, η βιωσιμότητα και το αποτελεσματικό marketing και branding αποτελούν έννοιες που παρουσιάζουν ισχυρή διασύνδεση για την οικοδόμηση μακροπρόθεσμων προοπτικών αστικής ανάπτυξης εντός του πλαισίου των σύγχρονων προκλήσεων και πιέσεων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, δεν αφορά μόνο στους ακαδημαϊκούς, αλλά φαίνεται ήδη να επιδρά στον τρόπο που νοηματοδοτούνται και μορφοποιούνται οι πολιτικές αστικής διαχείρισης και ο διεθνής ανταγωνισμός των πόλεων (Agudelo-Vera et al, 2011).

Αναλυτικότερα, τις τελευταίες δεκαετίες κατέστη σαφές ότι ο εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των πόλεων έχει μεν δυνητικά οφέλη, όσον αφορά στην βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας, μετρούμενη κυρίως μέσω ποσοτικών δεικτών, ωστόσο, εάν οι σχετικοί με την αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητα στόχοι και επιδιώξεις δεν ενταχθούν σε ένα ευρύτερο στρατηγικό πλαίσιο αστικής διαχείρισης και ανάπτυξης, πέραν του ότι παράγουν κατά βάση βραχυπρόθεσμα και δύσκολα διατηρήσιμα στο μακροχρόνιο διάστημα αποτελέσματα λόγω των περιορισμών στους οποίους υπόκεινται, επιπλέον θέτουν σε κίνδυνο τη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα των πόλεων και των περιφερειών, εξαιτίας των στρεβλώσεων και των αρνητικών εξωτερικοτήτων με τις οποίες συνδέονται (Espiner et al., 2017; Iammarino et al., 2018). Σε αυτό το πλαίσιο, άρχισε να διαφαίνεται και να εμπεδώνεται σταδιακά η αναγκαιότητα διασύνδεσης της αστικής ανθεκτικότητας ως όψη της βιωσιμότητας, με τη δημιουργία, βελτίωση και διατήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των πόλεων (Douglass, 2002, Metaxas & Psarropoulou, 2020).

Ως εκ τούτου, το αστικό μάρκετινγκ σήμερα αντιμετωπίζεται ως κεντρικό εργαλείο αστικής διαχείρισης, αλλά και στρατηγικού χαρακτήρα διαδικασία, η οποία προκειμένου να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει αφενός να λαμβάνει υπόψιν της τα χαρακτηριστικά εκείνα που συνθέτουν την ταυτότητα της πόλης, αφετέρου να οικοδομεί την ταυτότητά της με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι ελκυστική για τις αγορές- στόχους (Metaxas & Psarropoulou, 2020). Παράλληλα, τα στοιχεία που διαμορφώνουν και σε μεγάλο βαθμό καθορίζουν τον διεθνή ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων, επικεντρώνονται κυρίως σε κοινωνικά δημιουργημένα περιουσιακά στοιχεία, όπως είναι οι αστικές υποδομές, η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και η ουσιαστική διασύνδεση της εικόνας της πόλης με τα στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητά της (Godschalk, 2003; Gunderson et al., 2002; Joseph, 2013).

Στο νέο αυτό πλαίσιο, οι πόλεις αναζητούν νέους τρόπους και τομείς στους οποίους μπορούν να αναπτύξουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα, ένας εκ των οποίων είναι η διαμόρφωση μιας πολιτισμικά ελκυστικής εικόνας, τονίζοντας τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους και προωθώντας τις δυνατότητες παροχής υψηλού επιπέδου φιλοξενίας στους επισκέπτες. Στο πλαίσιο αυτό, οι πόλεις ανταγωνίζονται προκειμένου να φιλοξενήσουν δημοφιλή γεγονότα διεθνούς απήχησης, όπως φεστιβάλ, εκθέσεις και μεγάλου βεληνεκούς αθλητικά γεγονότα (Espiner et al. 2017; Iammarino et al. 2018).

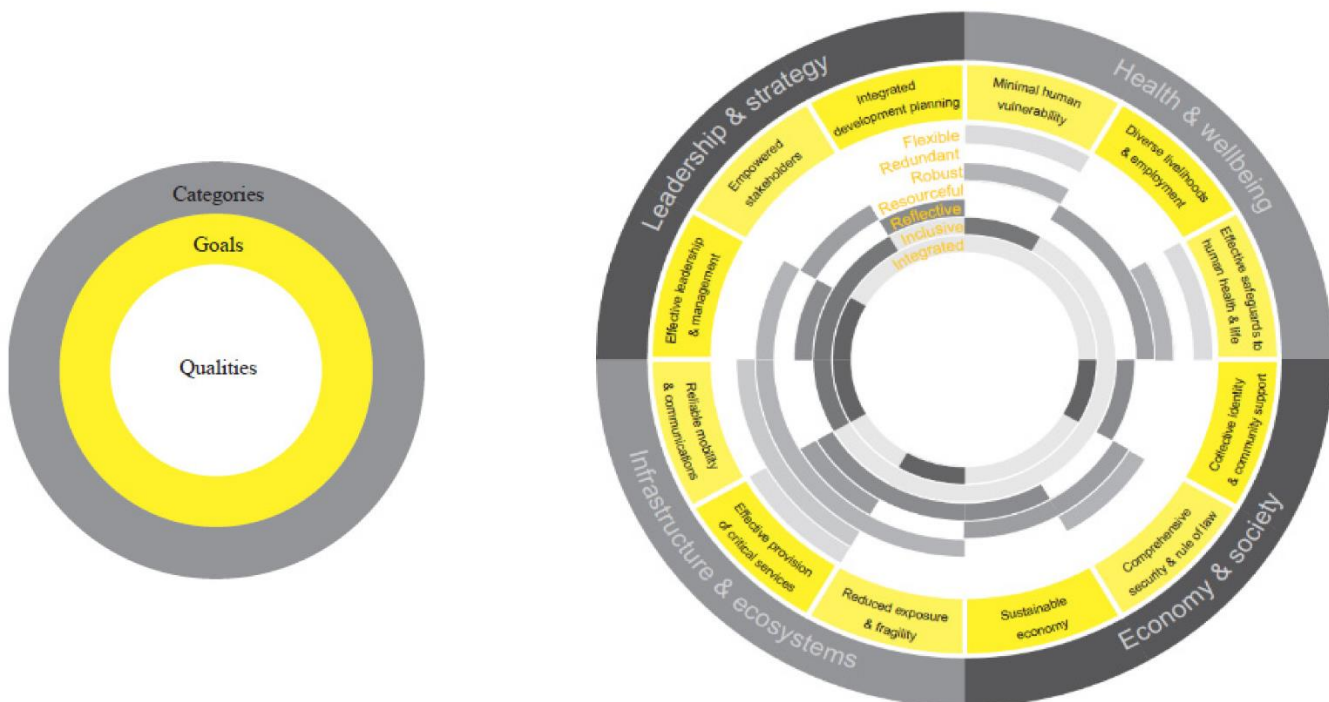
Πέραν της βελτίωσης της εικόνας τους και της αύξησης της αναγνωρισιμότητας και της επισκεψιμότητάς τους, οι νέες στρατηγικές για τις ανθεκτικές πόλεις επιδιώκουν να αναπτύξουν διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της επένδυσης σε έργα, πρωτοβουλίες και δράσεις που καθιστούν την πόλη και τις υποδομές της πιο ασφαλείς και ανθεκτικές, βελτιώνουν την ποιότητα ζωής και εξασφαλίζουν ένα βιώσιμο αστικό περιβάλλον (Douglass, 2002; Metaxas & Psarropoulou, 2020). Όπως αποδεικνύει το παράδειγμα και η εμπειρία χωρών της ημιπεριφέρειας, ιδίως δε της Ασίας του Ειρηνικού, το οικονομικό και κοινωνικό κόστος της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης βαίνει αυξανόμενο για τα άτομα, τις επιχειρήσεις, τις πόλεις, τα κράτη και τον πλανήτη συνολικά, υποσκάπτοντας το οικονομικό τους μέλλον και θέτοντας εν κινδύνω την βιωσιμότητά τους (Douglass, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, η πράσινη/ περιβαλλοντική ανθεκτικότητα στοχεύει αφενός στον μετριασμό και την διαχείριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, αφετέρου στην ευαισθητοποίηση ατόμων, νοικοκυριών, επιχειρήσεων και θεσμών, ώστε να αναλάβουν δράσεις με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση πόρων (Galderisi & Ferrera, 2012). Από την άλλη πλευρά, οι πολιτικές αστικής αναγέννησης εντοπίζονται μεν ήδη από το προηγούμενο διάστημα, πριν η ανθεκτικότητα και η βιωσιμότητα τεθούν στην

ημερησία διάταξη, ωστόσο, οι παρεμβάσεις αυτές είχαν καταρχήν αποσπασματικό και μονομερή χαρακτήρα, στοχεύοντας κατά κύριο λόγο στην αύξηση της τουριστικής επισκεψιμότητας και στην κατάκτηση μιας υψηλής θέσης στα συστήματα αστικής ιεράρχησης, συχνά συμβάλλοντας στη δημιουργία πόλεων δύο όψεων ή ταχυτήτων (Douglass, 2002; Felli, 2016; Hassler and Kohler, 2014). Αντίθετα, το νέο πλαίσιο, αναανοηματοδοτώντας την σχέση των υποκειμένων με το αστικό περιβάλλον και την πόλη ως οργανική οντότητα, στρέφει την προσοχή του από τον καταναλωτή στον πολίτη ως χρήστη των ελκυστικών τόπων/ χώρων και μεταστρέφει τις δημόσιες πολιτικές και τις θεσμικές και κανονιστικές παρεμβάσεις σε περισσότερο συμπεριληπτικές δράσεις, με στόχο την προάσπιση του δικαιώματος στην Πόλη και την ενσωμάτωση κοινωνικών ομάδων που μέχρι πρότινος τοποθετούνταν στο περιθώριο, επειδή θεωρούνταν επιβλαβείς για την εικόνα της ως προορισμού (Athanasίου et al., 2015; Iammarino et al., 2018; Low, 2014).

Επιπλέον, έχοντας εμπεδώσει τα όρια αστικής ανάπτυξης μέσω του ανταγωνισμού, αλλά και τις ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες που μπορεί να προκύψουν από τον υπερανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων για την ανθεκτικότητα και την βιωσιμότητα των περιοχών, η προσοχή των ερευνητών και των διαμορφωτών των δημόσιων πολιτικών σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο έχει εστιάσει στην οικοδόμηση τοπικών και περιφερειακών δικτύων συνεργασίας (Alexander, 2013; Iammarino et al., 2018). Στο πλαίσιο αυτό, η βασική ειδοποιός διαφορά της στρατηγικής ανθεκτικότητας από τον ανταγωνισμό και την ανταγωνιστικότητα, όπως αυτά βρισκόταν στο επίκεντρο τα προηγούμενα χρόνια, είναι ότι πλέον δεν επιδιώκεται τα δίκτυα και οι υποδομές που τα συνδέουν να χρησιμοποιούνται για την προώθηση των επιμέρους τοπικών συμφερόντων, προκειμένου η κάθε πόλη ξεχωριστά και μεμονωμένα να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων, αλλά η ανάπτυξη ενός δικτύου στενής, ουσιαστικής και μακρόπνοης συνεργασίας, εστιασμένης στην δημιουργία ισχυρών, αμοιβαία επωφελών και βιώσιμων αναπτυξιακών προοπτικών. Η συνεργασία και η δικτύωση των πόλεων μπορεί να λαμβάνει διάφορες μορφές, μεταξύ των οποίων η ανταλλαγή πληροφοριών και η οικοδόμηση σχέσεων φιλίας μεταξύ τους (αδελφοποίηση πόλεων), η διαδημοτική συνεργασία για την από κοινού αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων που σχετίζονται με την αστική διαχείριση, καθώς και η συνεννόηση και οργανωμένη δράση για την υλοποίηση στρατηγικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων που λειτουργούν συμπληρωματικά και μεγιστοποιητικά του οφέλους για το σύνολο των πόλεων που συμμετέχουν στο δίκτυο, με στόχο την οικονομική τους ολοκλήρωση (Douglass, 2002; Godschalk, 2003 Tasan-Kok et al., 2013).

Περαιτέρω, η βελτίωση της αστικής ανθεκτικότητας απαιτεί ένα είδος στρατηγικού σχεδιασμού, ο οποίος θα βασίζεται στην καινοτομία και θα μπορεί να μετατρέψει τις πόλεις σε περιοχές μάθησης ικανές να δημιουργούν, να αναπαράγουν και να διευρύνουν τη γνώση, βελτιώνοντας συνεχώς τις παραγωγικές του δυνατότητες. Με τον τρόπο αυτό, θα δοθεί στις πόλεις η ικανότητα να ανταποκρίνονται γρήγορα στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και στις προκλήσεις που θέτουν οι διακυμάνσεις της παγκόσμιας αγοράς και να προσαρμόζονται στις επικείμενες απειλές και κρίσεις (Capolongo et al.2020; Douglass, 2002; Metaxas & Psarropoulou, 2020). Αυτή η διαδικασία μάθησης οφείλει μεταξύ άλλων να λαμβάνει υπόψη τις αλληλεπιδραστικές σχέσεις των συνιστωσών της πόλης και των κοινωνικών τους προεκτάσεων, στοχεύοντας στην οικοδόμηση ισχυρού κοινωνικού κεφαλαίου μέσω της οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης, της προσπάθειας δημιουργίας συνθηκών κοινωνικής δικαιοσύνης και της προώθησης της συμμετοχής χωρίς αποκλεισμούς του συνόλου των Θεσμών, των οικονομικών φορέων και της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία (Capolongo et al.,2020; Galderisi & Ferrera, 2012; Janssen & Ostrom., 2006).

Επιπλέον, η στρατηγική ανθεκτικότητας αξιοποιεί και ενισχύει την ιδιωτική πρωτοβουλία και την αναζήτηση συναινετικών, συνεργατικών και συμμετοχικών λύσεων στα αστικά προβλήματα με την ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα και των συμπράξεων, με στόχο την κινητοποίηση ίδιων πόρων και την μείωση της εξάρτησης από την παρεχόμενη από την κεντρική κυβέρνηση χρηματοδότηση για την τοπική ανάπτυξη. Προκειμένου για την υλοποίηση του στρατηγικού αυτού στόχου, κρίσιμης σημασίας κρίνεται η ανάπτυξη της θεσμικής διάστασης της ανθεκτικότητας (Janssen & Ostrom., 2006; Pike et al., 2016) . Σε ένα πρώτο επίπεδο ανάλυσης, διαπιστώνεται ότι πληθώρα μελετών έχουν προ πολλού καταδείξει την κρισιμότητα των παραμέτρων της πολιτικής σταθερότητας, της αξιοπιστίας των θεσμών και της δημοκρατικής διακυβέρνησης για την προσέλκυση επενδυτών και επιχειρήσεων, καθώς και τη βελτίωση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μιας πόλης. Ωστόσο, πέραν αυτού διαπιστώνεται ότι η οικοδόμηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η ενεργός συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, που όπως προαναφέρθηκε είναι στοιχεία απαραίτητα για την υλοποίηση ενός επιτυχημένου σχεδίου αστικής ανθεκτικότητας, δεν μπορούν να αναπτυχθούν σε ένα περιβάλλον πολιτικής αταξίας, διαφθοράς, τυχοδιωκτικού χαρακτήρα πολιτικών ή αυταρχικής διακυβέρνησης (Douglass, 2002).

Εικόνα 20: Το πλαίσιο της στρατηγικής ανθεκτικότητας του Ιδρύματος Rockefeller
 Πηγή: <https://www.rockefellerfoundation.org>

5.2 Πόλεις στο δρόμο της ανθεκτικότητας

5.2.1 Γλασκώβη, Ηνωμένο Βασίλειο

Η Γλασκώβη είναι πληθυσμιακά η μεγαλύτερη πόλη της Σκωτίας και η τέταρτη κατά σειρά στο Ηνωμένο Βασίλειο, με πάνω από 635.000 κατοίκους στην πόλη καθαυτή και με περίπου 1.170.000 ανθρώπους να κατοικούν στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή που την περιβάλλει (www.nrscotland.gov.uk). Η Γλασκώβη είναι ένα ενδιαφέρον παράδειγμα πόλης που έχει επιδείξει αξιοσημείωτη προσαρμοστική ικανότητα μετά από περιόδους κρίσεων και αποσταθεροποίησης της κοινωνικής και οικονομικής της βάσης.

Εικόνα 21: Άποψη της Γλασκώβης
 Πηγή: www.kathimerini.gr (Ιδία Επεξεργασία)

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η πόλη βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με την ιστορική της πορεία και εξέλιξη, ήδη από την εποχή της επίσημης ίδρυση και αναγνώρισής της ως πόλης περί τα τέλη του 12^{ου} αιώνα. Σταδιακά η πόλη ανέπτυξε σημαντική εμπορική δραστηριότητα μέσω του ποταμού Κλάιντ, ενώ το 1451 ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης, το αρχαιότερο πανεπιστημιακό ίδρυμα του αγγλόφωνου κόσμου (<https://www.britannica.com>). Η πόλη γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή της την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης, με την ίδρυση εργοστασίων επεξεργασίας χημικών, άνθρακα και κλωστοϋφαντουργίας, την ανάπτυξη του κλάδου της ναυπηγικής, το υπερατλαντικό εμπόριο τοπικών προϊόντων και την σταδιακή δημιουργία υποδομών (π.χ. λιμάνι, υπόγειος σιδηρόδρομος), προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αυξημένες ανάγκες της πόλης, που παράλληλα με τη βιομηχανική ανάπτυξη, δέχθηκε ισχυρά μεταναστευτικά ρεύματα από την υπόλοιπη Σκωτία και την Ιρλανδία, καθιστώντας την έκτοτε μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες πόλεις του Ηνωμένου Βασιλείου (Pike, 2017).

Κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, η Γλασκώβη βίωσε κυκλικές διακυμάνσεις της οικονομίας της, που επηρέασαν καθοριστικά την εξέλιξή της μετά την δεκαετία του 1960. Η αποβιομηχάνιση, η τριτογενοποίηση και η ένταση του ανταγωνισμού με άλλα, ισχυρότερα βιομηχανικά κέντρα έπληξαν την περιοχή και συνοδεύτηκαν με συρρίκνωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αύξηση των ποσοστών ανεργίας, μείωση του πληθυσμού, χαμηλό επίπεδο υγείας των κατοίκων και επιδείνωση της ποιότητας ζωής (Murphy & Boyle, 2006; Pike, 2017). Προκειμένου η πόλη να αντέξει στις πιέσεις αυτές και να αποσοβήσει τις επιπτώσεις της κρίσης, ανέπτυξε ήδη από τη δεκαετία του 1980 δράσεις στοχευμένες στην επίλυση των ζητημάτων αυτών και στην βελτίωση των υποδομών της με τη συνεργασία της τοπικής κοινότητας, αλλά και στην αλλαγή του προφίλ της πόλης, που σηματοδοτείται από την

ανακήρυξή της το 1990 ως πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης και την είσοδό της σε νέα αναπτυξιακή τροχιά (Hudson & Hawkins, 2006; Pike, 2017).

Σήμερα, η ταυτότητα της Γλασκώβης έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό, καθώς έχει καταστεί μια πόλη ελκυστική για κατοίκους, επισκέπτες, επιχειρήσεις και φοιτητές. Οι στρατηγικές προβολής της εικόνας της πόλης από την δεκαετία του 1990 εστίασαν στην ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική της, με κτίρια βικτωριανού ρυθμού να κοσμούν το ιστορικό κέντρο της πόλης, στην ανάδειξη του πολιτιστικού της χαρακτήρα με προβολή των μουσειακών και λοιπών χώρων πολιτιστικού ενδιαφέροντος, καθώς και στην διοργάνωση φεστιβάλ και αθλητικών εκδηλώσεων. Τέλος, έμφαση δόθηκε στην αναβάθμιση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της πόλης, που σήμερα συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό φοιτητών μεταξύ των πόλεων της Σκωτίας (Hudson & Hawkins, 2006). Ωστόσο, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των μόνιμων κατοίκων, η πυκνή κατοίκηση, η στέγαση και η οικονομική και κοινωνική ανισότητα εξακολουθούν να αποτελούν ακανθώδη ζητήματα, που έρχονται να προστεθούν στις παγκόσμιους βεληνεκούς προκλήσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι πόλεις σήμερα (Murphy & Boyle, 2006; Pike, 2017).

Όπως γίνεται αντιληπτό από όσα προαναφέρθηκαν, η Γλασκώβη αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση πόλης που αξιοποίησε στρατηγικά τα εργαλεία και τις στρατηγικές του city marketing/branding προκειμένου να επιτύχει σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα την διαφοροποίηση της οικονομίας, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της πόλης. Η πόλη ήταν από τις πρώτες που εντάχθηκε στο πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών Πόλεων το 2013, επιχειρώντας να αξιοποιήσει την τεχνογνωσία, την ανταλλαγή γνώσεων και την άντληση πόρων μέσω του Προγράμματος (www.resilientcitiesnetwork.org). Η στρατηγική ανθεκτικότητας της Γλασκώβης δομείται σε τέσσερις πυλώνες που αναφέρονται:

α) στην ενδυνάμωση της προσωπικής και συλλογικής ανθεκτικότητας των πολιτών, με στόχο την άμβλυνση των ανισοτήτων και την βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου και των επαγγελματικών δεξιοτήτων των νέων (www.resilientcitiesnetwork.org).

β) στην ένταξη του Σχεδίου Ανάπτυξης της Πόλης στην στρατηγική ανθεκτικότητας, μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης με στόχο την επιτυχημένη διαχείριση του αστικού χώρου, την χωροθέτηση και την διαμόρφωση νέων αστικών χώρων και υποδομών συντονισμένα,

συμμετοχικά και συνεργατικά και με γνώμονα τις ανάγκες και τα κοινωνικά, οικονομικά και φυσικά/γεωγραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής. (www.resilientcitiesnetwork.org).

γ) στην ισόρροπη, κοινωνικά δίκαιη, φιλική προς το περιβάλλον και προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις των καιρών οικονομική ανάπτυξη για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες, που θα βασίζεται στην προώθηση της καινοτομίας και στην ενίσχυση της κοινωνίας της γνώσης (www.resilientcitiesnetwork.org).

δ) στην προώθηση της συμμετοχής των πολιτών, την διατήρηση της αξιοπιστίας των θεσμών διακυβέρνησης ή/και την περαιτέρω βελτίωση αυτών και του κοινωνικού κεφαλαίου (www.resilientcitiesnetwork.org).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στη στρατηγική ανθεκτικότητας της Γλασκώβης ενσωματώνεται ένα λεπτομερές σχέδιο παρακολούθησης και αξιολόγησης της υλοποίησης της στρατηγικής που εμπλέκει πολλούς τοπικούς φορείς, ενώ σε επίπεδο σχεδιασμού και υλοποίησης των σχετικών δράσεων υπάρχει πρόβλεψη για κινητοποίηση και συμμετοχή όλων των διοικητικών επιπέδων, αλλά και ποικιλίας δρώντων σε τοπικό επίπεδο, εντός ενός πλαισίου συμπληρωματικότητας, συνεργατικότητας και εξωστρέφειας (Pike, 2017).

5.2.2 Μεντεγίν, Κολομβία

Το Μεντεγίν (Medellin) είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Κολομβίας μετά την Μπογκοτά, με τον πληθυσμό της να ανέρχεται σε 2.508.452 κατοίκους, ενώ η μητροπολιτική της περιοχή με τα περίχωρα και τους υπόλοιπους δήμους που την συναπαρτίζουν να φτάνει τα 3.731.447 κατοίκους, αποτελώντας μια από τις μεγαλύτερες αστικές περιοχές της χώρας πληθυσμιακά και οικονομικά (www.c40.org/cities/medellin).

Η ίδρυση του πρώτου μικρού οικισμού (Ελ Πομπλάδο) στην περιοχή που σήμερα βρίσκεται η πόλη ανάγεται στις αρχές του 17^{ου} αιώνα από ένα Ισπανό ευγενή για την εγκατάσταση ιθαγενών πληθυσμών, αφού είχε προηγηθεί ο αποικισμός της σημερινής Κολομβίας από τους Ισπανούς. Ο αποικισμός της περιοχής συνεχίστηκε και επεκτάθηκε, ώστε περί τις αρχές του 19^{ου} αιώνα το Μεντεγίν να γίνει πρωτεύουσα της περιφέρειας της Αντιόκια (Antioquia), εξελισσόμενο σε ένα δυναμικά αναπτυσσόμενο αστικό κέντρο, που βάσισε την ανάπτυξή του στις εξαγωγές πολύτιμων μετάλλων και καφέ (www.britannica.com). Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, η πόλη αναπτύχθηκε βιομηχανικά, επωφελούμενη από την κατασκευή έργων υποδομής, την βελτίωση

της ποιότητας της εκπαίδευσης και την ίδρυση Πανεπιστημίων, αλλά και τις εφαρμοσθείσες οικονομικές πολιτικές (Corburn et al., 2019).

Εικόνα 22: Άποψη του Μεντεγίν
Πηγή: www.tovima.gr (Ιδία Επεξεργασία)

Σημείο καμπής για το Μεντεγίν ήταν η δεκαετία του 1950, όταν συντελέστηκε μαζική έξοδος του αγροτικού πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα, εξαιτίας της βαθιάς πολιτικής κρίσης που οδήγησε σε αναταραχές, βίαιες συγκρούσεις και πολιτικές δολοφονίες (Corburn et. al, 2019; Samper, 2012). Η πόλη τότε επεκτάθηκε άναρχα, με την δημιουργία παραγκουπόλεων στις παρυφές της. Οι προσπάθειες εκπόνησης ενός προγράμματος αστικού σχεδιασμού και χωροθέτησης που θα ανταποκρινόταν στις νέες ανάγκες με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών ναυάγησαν, εξαιτίας της συνεχιζόμενης μαζικής εισροής νέων- προερχόμενων κυρίως από τα φτωχότερα στρώματα- κατοίκων (Corburn et. al, 2019; Naef, 2020). Στο πρόβλημα της πληθυσμιακής έκρηξης ήρθε να προστεθεί και αυτό της έξαρσης της εγκληματικότητας και κάθε μορφής παραβατικότητας στην πόλη. Το Μεντεγίν έγινε από τις πιο επικίνδυνες πόλεις στον κόσμο, εξαιτίας της δράσης του Πάμπλο Εσκομπάρ που το επέλεξε ως έδρα του καρτέλ ναρκωτικών του οποίου ήταν επικεφαλής (Samper, 2012). Ο αστικός πόλεμος μεταξύ των καρτέλ ναρκωτικών στο Μεντεγίν έληξε μετά το θάνατο του Εσκομπάρ το 1993 και τα ποσοστά των ανθρωποκτονιών μειώθηκαν σημαντικά, ωστόσο η εγκληματικότητα εξακολουθούσε να παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα (Corburn et al., 2019; Naef , 2020).

Η πορεία του Μεντεγίν στην ανθεκτικότητα ξεκίνησε την δεκαετία του 1990 με βασική στόχευση την αποτίναξη του σκοτεινού παρελθόντος του, την καταπολέμηση της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και την προώθηση της πόλης ως δημοφιλούς

διεθνώς τουριστικού προορισμού μέσω της βελτίωσης της εικόνας της πόλης (Corburn et al., 2019; Naef, 2020). Πράγματι, το ποσοστό των δολοφονιών έχει μειωθεί κατά 95%, ενώ η απόλυτη φτώχεια κατά 66% ως αποτέλεσμα εφαρμογής πολιτικών αστικής διαχείρισης και ανάπτυξης. Παράλληλα, έμφαση δόθηκε στην προώθηση της επιστήμης, και της καινοτομίας, στις νέες τεχνολογίες και την δημιουργία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, βιβλιοθηκών και εργαστηρίων ανάπτυξης δεξιοτήτων (Naef, 2020; Samper, 2012).

Το 2013, το Μεντεγίν ήταν μεταξύ των πρώτων 33 πόλεων που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών πόλεων (www.resilientcitiesnetwork.org). Η στρατηγική ανθεκτικότητας του Μεντεγίν βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες:

α) Δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς πόλη, με στόχο οι πολίτες στο σύνολό τους να αποτελέσουν δυναμικούς φορείς μετασχηματισμού της ταυτότητας και του χαρακτήρα της πόλης. Στο πλαίσιο αυτό, υλοποιούνται εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα για την καλλιέργεια ενός ευρέως φάσματος δεξιοτήτων στους κατοίκους, ενώ για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιχειρείται η προσέλκυση επισκεπτών, επιχειρήσεων και επενδύσεων. Η πόλη επιχειρεί να ανακατασκευάσει την εικόνα της μέσω της προβολής του πολιτισμού της, των δυνατοτήτων αναψυχής που προσφέρει, την διοργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ, καθώς και μέσω της τέχνης, της επιστήμης και της τεχνολογίας (www.resilientcitiesnetwork.org).

β) Ασφαλής και ειρηνική πόλη. Αξιοποιώντας την εμπειρία του σκοτεινού και θυελλώδους παρελθόντος της, η πόλη επιχειρεί να μάθει από τα λάθη της και να εφαρμόσει στρατηγικές προκειμένου να σπάσει το φαύλο κύκλο βίας και εγκληματικότητας που την ταλανίζει για περισσότερο από 60 χρόνια. Προσανατολισμένη στην πρόληψη του εγκλήματος και στην κοινωνική ειρήνη, η στρατηγική εστιάζει στην διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, στην παροχή φροντίδας στα θύματα και στην ευαισθητοποίηση των πολιτών (www.resilientcitiesnetwork.org).

γ) Πόλη βιώσιμη και θωρακισμένη έναντι των κινδύνων που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της φτώχειας, των διακυμάνσεων της αστικής οικονομίας και των φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών. Στο πλαίσιο αυτό, αξιοποιούνται εργαλεία αστικού χωρικού σχεδιασμού, επικαιροποίησης και ελέγχου τήρησης των πολεοδομικών κανόνων, διευκόλυνσης της προσβασιμότητας στους δημόσιους χώρους και στις υπηρεσίες της πόλης, ρύθμισης της κυκλοφορίας και βελτίωσης των αστικών συγκοινωνιών (www.resilientcitiesnetwork.org).

δ) Ενημερωμένη, συμμετοχική και ενεργή πόλη, μέσω πολιτικών ανοικτής διακυβέρνησης, καθώς και μέσω της βελτίωσης των μηχανισμών και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, αλλά και της θεσμικής μνήμης, προκειμένου να δοθούν λύσεις ολιστικές και αποτελεσματικές στα ζητήματα που απασχολούν την τοπική κοινότητα (www.resilientcitiesnetwork.org).

5.2.3 Παρίσι, Γαλλία

Από το 2014 που εντάχθηκε στο πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών Πόλεων, το Παρίσι αποτελεί, αξιοσημείωτη περίπτωση πόλης σταθερά προσανατολισμένης στις αρχές της ανθεκτικότητας. Σύμφωνα με στοιχεία του 2019, ο πληθυσμός της πόλης και της μητροπολιτικής περιοχής του Παρισιού ανέρχεται σε 2.165.423 και 12. 262.544 κατοίκους αντίστοιχα, αποτελώντας μια από τις πολυπληθέστερες πόλεις της Ευρώπης (INSEE, 2021).

Με μακρά ιστορική, πολιτική και πολιτισμική παράδοση, το Παρίσι αποτελεί πόλο έξης εκατομμυρίων τουριστών από όλο τον κόσμο, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται ως ένα από τα μεγαλύτερα οικονομικά κέντρα της Ευρώπης (Machard et al., 2020; Rabbiosi, 2015; Schmude et al., 2019). Μέρος της ταυτότητας και της εικόνας της γαλλικής πρωτεύουσας αποτελούν τα πολυάριθμα ιστορικά και θρησκευτικά κτίρια, τα μουσεία, οι χώροι πρασίνου και οι καλλιτεχνικοί χώροι, που αξιοποιούνται τουριστικά μέσα από τη διοργάνωση ποικίλων φεστιβάλ μουσικής, θεάτρου και κινηματογράφου, επιδείξεων μόδας, αθλητικών γεγονότων, εκθέσεων, περιηγήσεων και ξεναγήσεων (Rabbiosi, 2015).

Εικόνα 23: Άποψη του Παρισιού
Πηγή: www.kathimerini.gr (Ιδία επεξεργασία).

Πέραν των σχετικών με την παγκοσμιοποίηση προκλήσεων που καλείται η πόλη να αντιμετωπίσει, μία από τις πιο κρίσιμες εμπειρίες που επέδρασε στην αντίληψη περί αστικής διαχείρισης και ανθεκτικότητας ήταν αυτή των πολύνεκρων τρομοκρατικών επιθέσεων από εξτρεμιστές του Ισλαμικού κράτους το 2015 και το 2016 (Schmude et al., 2019). Επιπλέον, στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού υπάρχουν κατοικημένες ζώνες δυνητικά υψηλού κινδύνου εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων, οι επιπτώσεις των οποίων διαχέονται και στην υπόλοιπη περιοχή, όπως κατέδειξαν οι πλημμύρες του 2016 και του 2018. Οι καύσωνες που πλήττουν την πόλη σταθερά κάθε καλοκαίρι από το 2016, η ρύπανση, τα μεταναστευτικά κύματα, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, η στεγαστική κρίση και οι οξύτερες κοινωνικές συγκρούσεις συμπληρώνουν το σκηνικό των απειλών που αντιμετωπίζει η πόλη (Machard et al., 2020). Τέλος, η πυρκαγιά του 2019 προκάλεσε εκτεταμένες ζημιές στην Παναγία των Παρισίων, στερώντας από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης για περίπου πέντε χρόνια (σύμφωνα με το σχέδιο αποκατάστασης) ένα από τα πλέον εμβληματικά κτίρια που αποτελεί μέρος της ταυτότητας και της εικόνας της πόλης.

Οι αρχές του Παρισιού επιδιώκουν μέσω της στρατηγικής ανθεκτικότητας που καταρτίστηκε και μπήκε σε φάση υλοποίησης από το 2017 την θωράκιση της πόλης έναντι των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, των πολιτικών και οικονομικών διακυμάνσεων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, της μετανάστευσης και των κοινωνικών ανισοτήτων και συγκρούσεων, με στόχο την οικοδόμηση μιας πόλης ισχυρότερης, κοινωνικά δίκαιης, ανθεκτικής και τελικά βιώσιμης (www.resilientcitiesnetwork.org). Η στρατηγική ανθεκτικότητας της πόλης βασίζεται σε τρεις πυλώνες που αφορούν:

(α) στην οικοδόμηση μιας πόλης συμπεριληπτικής, χωρίς αποκλεισμούς που θα λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τις επιθυμίες των ανθρώπων της, θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή και θα προωθεί την αλληλεγγύη και την κοινωνική συνοχή (www.resilientcitiesnetwork.org).

(β) στην ενίσχυση των υποδομών της πόλης μέσω συνεργιών με ποικίλους φορείς και καινοτομιών, ώστε αυτές να καταστούν ανθεκτικές έναντι των μελλοντικών κινδύνων και κρίσεων (www.resilientcitiesnetwork.org).

(γ) στην αξιοποίηση της κοινωνίας της γνώσης, της καινοτομίας και της συνεργασίας με τοπικούς και περιφερειακούς φορείς κάθε είδους, καθώς και στην αλλαγή σε επίπεδο οργανωσιακό, προκειμένου να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη υλοποίηση και συνέχεια των σχετικών δράσεων (www.resilientcitiesnetwork.org).

Παράλληλα, στην στρατηγική ανθεκτικότητας ενσωματώνονται ήδη σχεδιασμένα προγράμματα και πρωτοβουλίες με αντίστοιχη στοχοθεσία (π.χ. Pacte parisien de lutte contre l'exclusion, Plan Stratégique Ville Intelligente et Durable).

5.2.4 Θεσσαλονίκη, Ελλάδα

Η Θεσσαλονίκη είναι η δεύτερη πληθυσμιακά πόλη της Ελλάδας, με τον ομώνυμο Δήμο να αριθμεί 317.778 κατοίκους και την μητροπολιτική περιοχή 1.091.424 αντίστοιχα, σύμφωνα με την απογραφή του 2021 (ΕΛΣΤΑΤ,2022).

Εικόνα 24: Άποψη της Θεσσαλονίκης
Πηγή: www.euosmos.gr (Ιδία επεξεργασία)

Η πόλη διαθέτει μακραίωνη και ενδιαφέρουσα ιστορικά και πολιτισμικά πορεία από την ίδρυσή της το 316/315 π.Χ από τον βασιλιά της Μακεδονίας Κάσσανδρο έως σήμερα (www.thessaloniki.gr). Η στρατηγική της σημασία ως εμπορικός και στρατιωτικός κόμβος έγινε αντιληπτή από όλους τους πολιτισμούς που την κατέκτησαν στο πέρασμα των αιώνων, αφήνοντας το αποτύπωμά τους στην πόλη, με πληθώρα μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ναών που σώζονται έως σήμερα ως κληρονομιά της σύγχρονης πόλης (Labrianidis, 2011). Ο πληθυσμός της πόλης αυξήθηκε ραγδαία την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας με την εγκατάσταση Μουσουλμάνων και Εβραίων, προσδίδοντάς την έναν χαρακτήρα πολυπολιτισμικό που η πόλη διατήρησε για αιώνες. Η σημαντική αύξηση του πληθυσμού σε συνδυασμό με την δημιουργία υποδομών από την Οθωμανική Διοίκηση βοήθησε την πόλη να εκσυγχρονιστεί και να καθιερωθεί ως ένας εκ των σημαντικότερων εμπορικών και λιμενικών κόμβων των Βαλκανίων. Μετά την Μικρασιατική Καταστροφή το 1922 και την υπογραφή της

Συνθήκης της Λωζάνης το 1923, οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι υποχρεώθηκαν να την εγκαταλείψουν, ωστόσο, η πόλη υποδέχθηκε μεγάλο αριθμό προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη για την στεγαστική αποκατάσταση των οποίων ιδρύθηκαν δύο νέοι οικισμοί στην Νεάπολη και την Καλαμαριά, αυξάνοντας εκ νέου τον πληθυσμό της πόλης. (www.thessaloniki.gr).

Η πόλη σήμερα προσπαθεί να διατηρήσει τον εμπορικό, εξωστρεφή και κοσμοπολίτικο χαρακτήρα της, ενσωματώνοντάς τον στο brand της και αναπτύσσοντας τον ιστορικό, θρησκευτικό, καλλιτεχνικό/πολιτιστικό και συνεδριακό τουρισμό, ενώ παράλληλα διαθέτει Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και Κολλέγια, προσελκύοντας μεγάλο αριθμό φοιτητών και επιστημόνων (Labrianidis, 2011).

Ωστόσο, η αποβιομηχάνιση της δεκαετίας του 1990 δεν άφησε την πόλη ανεπηρέαστη, η οποία έκτοτε διήλθε διάφορες φάσεις κρίσεων και υφέσεων στην προσπάθειά της να βελτιώσει την εικόνα της, να επανεφεύρει το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα και να αντλήσει πόρους για την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και την κατασκευή ή την βελτίωση των υποδομών της (Labrianidis, 2011; Metaxas & Psarropoulou, 2020). Η πόλη επλήγη περαιτέρω από την οικονομική κρίση του 2008 και τις συσταλτικές δημοσιονομικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις υπό την απειλή της εθνικής χρεωκοπίας. Παράλληλα, η έλλειψη συνεργασίας, ο ανεπαρκής συντονισμός και οι ενίοτε συγκρουσιακές σχέσεις τόσο κάθετα μεταξύ των διοικητικών επιπέδων του κράτους, όσο και οριζόντια μεταξύ των επιμέρους Δήμων, σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινωνικού κεφαλαίου και την μη κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας, αύξησαν σημαντικά την ευαλωτότητα της Θεσσαλονίκης, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αυτή (Labrianidis, 2011). Τα ποσοστά ανεργίας και του πληθυσμού που βρισκόταν σε κίνδυνο φτώχειας/ κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκαν σημαντικά, ενώ εξίσου κρίσιμα ζητήματα αναπτυξιακής σημασίας είναι η μείωση και η γήρανση του πληθυσμού, που συρρικνώνει την αναπτυξιακή δυναμική της πόλης. Τέλος, οι περιορισμένοι χώροι πρασίνου και το απαρχαιωμένο δίκτυο αστικών συγκοινωνιών αποτελούν δυνητικά ανασταλτικούς παράγοντες στην αναπτυξιακή προοπτική της (Labrianidis, 2011).

Η Θεσσαλονίκη, παρότι βίωσε σημαντικές απειλές κατά τις τελευταίες δεκαετίες της σύγχρονης ιστορίας της, εμφάνισε χαρακτηριστική καθυστέρηση στην ανάπτυξη της ανθεκτικότητας, τόσο σε επίπεδο φιλοσοφίας όσο και σε επίπεδο στρατηγικής (Metaxas & Psarropoulou, 2020). Η ένταξη της Θεσσαλονίκης στο Πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών

Πόλεων της εξασφάλισε την απαραίτητη πρόσβαση σε τεχνογνωσία και πόρους. Η στρατηγική ανθεκτικότητας της Θεσσαλονίκης εκπονήθηκε με την ευρεία συμμετοχή οργανισμών, φορέων και πολιτών, στα πλαίσια ανάπτυξης μιας συνεργατικής, συμμετοχικής και ολιστικής προσέγγισης που θα λαμβάνει υπόψιν τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της περιοχής (www.resilientcitiesnetwork.org). Η στρατηγική επικαιροποιήθηκε το 2017, περιλαμβάνοντας τέσσερις πυλώνες που αφορούν:

α) στην βιωσιμότητα της πόλης, με την δημιουργία υποδομών και την υλοποίηση σχεδίων που βελτιώνουν την κινητικότητα, τις αστικές συγκοινωνίες, την διασυνδεσιμότητα και την ποιότητα ζωής για κατοίκους και επισκέπτες. Στο ίδιο πλαίσιο, η στρατηγική εστιάζει στην μείωση του αποτυπώματος άνθρακα και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην πόλη, στην αξιοποίηση έξυπνων τεχνολογιών και στην προώθηση της ανακύκλωσης και της προστασίας του περιβάλλοντος ως τρόπου ζωής (www.resilientcitiesnetwork.org).

β) στην δημιουργία μιας πόλης συμμετοχικής, φιλικής και χωρίς αποκλεισμούς, που επενδύει στην κοινωνία της γνώσης, στο ταλέντο και την νεανική και γυναικεία επιχειρηματικότητα. Περαιτέρω, η στρατηγική ανθεκτικότητας επιδιώκει να αντιμετωπίσει τα χρόνια προβλήματα, την ακαμψία και τις αδυναμίες των τοπικών θεσμών διακυβέρνησης, επαναπροσδιορίζοντας το ρόλο των Δήμων και τη σχέση τους με τους πολίτες. Στο ίδιο πλαίσιο, δίνει έμφαση στην δημιουργία περισσότερων χώρων πρασίνου και αναψυχής εντός του αστικού ιστού με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, καθώς και την δημιουργία υποδομών και χώρων ασφαλέστερων για τα παιδιά. Τέλος, τη στοχοθεσία του πυλώνα συμπληρώνει η βελτίωση της φιλοξενίας και των συνθηκών ζωής των μεταναστών, με στόχο την ενσωμάτωση και την κοινωνική συνοχή (www.resilientcitiesnetwork.org).

γ) στην δημιουργία μιας δυναμικής, διαφοροποιημένης και ανθεκτικής αστικής οικονομίας, που θα ενισχύεται από θεσμούς αποτελεσματικής διακυβέρνησης και διαρρυθμίσεις που διευκολύνουν την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε πόρους και πληροφόρηση, ενώ παράλληλα θα προστατεύεται από κατάλληλα στελεχωμένες υπηρεσίες πολιτικής προστασίας για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών (www.resilientcitiesnetwork.org).

δ) στην αναζωογόνηση του παραλιακού μετώπου και στην αναβάθμιση του ρόλου του Θερμαϊκού κόλπου, ώστε να καταστεί παράγοντας ανάπτυξης, προσέλκυσης επενδύσεων, βελτίωσης της περιβαλλοντικής/ πράσινης ανθεκτικότητας της πόλης, καθώς και κινητοποίησης και ευαισθητοποίησης των πολιτών σε ζητήματα που αφορούν στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Παράλληλα, προβλέπεται η τουριστική αξιοποίηση των

αξιοθέατων και πολιτιστικών εκδηλώσεων που ήδη διοργανώνονται κατά μήκος του κόλπου, με στόχο την ενδυνάμωση της ταυτότητάς του και την βελτίωση της διασυνδεσιμότητας μεταξύ των όμορων Δήμων (www.resilientcitiesnetwork.org).

5.2.5 Μπανγκόκ, Ταϊλάνδη

Η Μπανγκόκ, πρωτεύουσα της Ταϊλάνδης, αριθμεί 10.539.000 κατοίκους και η μητροπολιτική της περιοχή 14.626.225 κατοίκους αντίστοιχα, αποτελώντας τον μεγαλύτερο διοικητικό, οικονομικό, βιομηχανικό, εμπορικό και τουριστικό κόμβο της χώρας, κατατασσόμενη σταθερά στους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς του κόσμου, παραμένοντας, ωστόσο, εξαιρετικά ευάλωτη έναντι των φυσικών, ανθρωπογενών και οικονομικών κινδύνων (NST, 2021; Thanvisitthpon et al., 2018) .

Εικόνα 25: Άποψη της Μπανγκόκ
Πηγή: www.kathimerini.gr (Ιδία επεξεργασία)

Η ιστορία της Μπανγκόκ εκκινεί περί τις αρχές του 15^{ου} αιώνα, όταν στη δυτική όχθη του ποταμού Chao Phraya χτίστηκε ο πρώτος οικισμός της περιοχής. Λόγω της γειννιάσής του με τον ποταμό, το μικρό αυτό χωριό απέκτησε σταδιακά αυξανόμενη σημασία, χρησιμοποιούμενο ως τελωνιακός σταθμός μέχρι το 1782, οπότε ο Ράμα Α΄ μετέφερε την πρωτεύουσα του βασιλείου του στην ανατολική πλευρά της σημερινής πόλης. Η νέα πόλη, τα ανάκτορα και ο βασιλικός ναός κτίστηκαν μέσω ενός συστήματος καναλιών, που ένωναν την πόλη και εξυπηρετούσαν τις ανάγκες μετακίνησης, μεταφορών, άρδευσης και αποστράγγισης (www.introducingbangkok.com/history). Οι πρώτοι σύγχρονοι δρόμοι και το πρώτο χερσαίο δίκτυο συγκοινωνιών κατασκευάστηκαν μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όταν πολλά από τα

κανάλια ασφαλοστρώθηκαν. Η πόλη έκτοτε αναπτύχθηκε ταχύτατα, τόσο γεωγραφικά και πληθυσμιακά, όσο και οικονομικά (Taecharungroj, 2019).

Το φυσικό περιβάλλον της Μπανγκόκ και η σχέση της με το νερό αποτελούσαν πάντα κεντρικό χαρακτηριστικό της ταυτότητάς της (Taecharungroj, 2019). Την πόλη διασχίζει ένα πυκνό δίκτυο καναλιών και παραποτάμων που χωρίζουν την πόλη σε μικρότερες περιοχές, γεγονός στον οποίο οφείλει τον χαρακτηρισμό της ως «Βενετίας της Ανατολής». Η ιστορική πορεία της πόλης από την ίδρυσή της έως τον εκσυγχρονισμό της ενσωματώνεται στην εικόνα της, με τα εντυπωσιακής αρχιτεκτονικής μνημεία της, τις πλωτές αγορές, τα αξιοθέατα, τα τοπία και την εξωτική της ζωή να προσελκύουν διαφορετικές κατηγορίες εκατομμυρίων τουριστών κάθε χρόνο. Ωστόσο, η Μπανγκόκ ήταν και παραμένει μια πόλη δύο όψεων: το παλιό τμήμα της είναι πυκνοκατοικημένο, με στενούς δρόμους, κακές συνθήκες υγιεινής και οικισμούς κτισμένους σε ύψος χαμηλότερο από την επιφάνεια της θάλασσας, ενώ νέο διαθέτει χώρους πρασίνου, υπερσύγχρονα κτίρια, μεγάλους δρόμους και υποδομές (Thanvisitthpon et al., 2018; Truong et al., 2022).

Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά της Μπανγκόκ συνθέτουν το πλαίσιο των δυνητικά απειλητικών για τη βιωσιμότητα της πόλης κινδύνων, παρά τους υψηλούς δείκτες οικονομικής ανάπτυξης (Thanvisitthpon et al., 2018; Truong et al., 2022). Καταρχάς, η ιδιαίτερη σχέση που έχει η πόλη με το νερό, την καθιστά ευάλωτη σε πλημμύρες και ακραία καιρικά φαινόμενα που τα τελευταία χρόνια βαίνουν αυξανόμενα λόγω της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, ορισμένα κατοικημένα τμήματα της πόλης αποτελούν φυσικές πλημμυρικές ζώνες που οι αντιπλημμυρικές υποδομές δεν μπορούν πλέον να προστατεύσουν αποτελεσματικά, εξαιτίας της υψηλότητας, ανεξέλεγκτης και ενίοτε παράνομης οικιστικής αστικής επέκτασης και των αλλαγών των χρήσεων γης. Επιπλέον, η σύσταση του εδάφους σε συνδυασμό με την υπεράντληση των υπογείων υδάτων, έχει προκαλέσει καθίζηση στο μεγαλύτερο τμήμα της πόλης, με αποτέλεσμα να αυξάνεται περαιτέρω ο κίνδυνος εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων (Thanvisitthpon et al., 2018). Τέλος, μείζονα προβλήματα σχετιζόμενα με την άκρατη αστικοποίηση, αλλά και την υψηλή επισκεψιμότητα της πόλης, αποτελούν η ατμοσφαιρική ρύπανση που επιδεινώνεται περαιτέρω λόγω της έλλειψης χώρων πρασίνου, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, η κακή ποιότητα του νερού και η ρύπανση των υδάτων, καθώς και η αναποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων και των όμβριων υδάτων (Thanvisitthpon et al., 2018; Truong et al., 2022). Συνεχίζοντας, το γεγονός ότι η Μπανγκόκ έχει βασίσει την ανάπτυξή της στον τουρισμό, το εμπόριο και τις ξένες επενδύσεις, την καθιστά εξαιρετικά

ευάλωτη στις διακυμάνσεις της παγκόσμιας οικονομίας, όπως χαρακτηριστικά κατέδειξε η οικονομική κρίση που έπληξε την Ασία τη δεκαετία του 1990. Στο γεγονός αυτό έρχονται να προστεθούν και οι βαθιές οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που ταλανίζουν την πόλη εδώ και δεκαετίες, με την πρόσβαση στις υποδομές, στις οικονομικές ευκαιρίες και τις ευκαιρίες νόμιμης και καλά αμειβόμενης απασχόλησης να κατανέμονται εξαιρετικά άνισα, με συνεπακόλουθο την άνιση έκθεση των κατώτερων στρωμάτων στους κινδύνους, την διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής και την πολιτική αστάθεια (Truong et al., 2022).

Η στρατηγική ανθεκτικότητας για την Μπανγκόκ στοχεύει στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων βασιζόμενη στους παρακάτω πυλώνες:

α) Βελτίωση της ποιότητας ζωής, με έμφαση στην δημιουργία χώρων πρασίνου και αναψυχής, καθώς και στην βελτίωση των υποδομών και των αστικών συγκοινωνιών και με απώτερο στόχο την κυκλοφοριακή αποσυμφόρηση και τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Στο ίδιο πλαίσιο, προβλέπεται η ενίσχυση των υποδομών και η βελτίωση των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής πρόνοιας με στόχο την μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και την βελτίωση του επιπέδου δημόσιας υγείας (www.resilientcitiesnetwork.org).

β) Κατάρτιση στρατηγικού σχεδίου διαχείρισης των φυσικών και ανθρωπογενών κινδύνων και βελτίωση της προσαρμοστικής ικανότητας των κατοίκων, της κοινότητας και των θεσμών, προκειμένου για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων. Ο συγκεκριμένος άξονας θέτει ως προτεραιότητα την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση σε δράση των κατοίκων, αλλά και την συμμόρφωσή τους σε νέους, προσαρμοσμένους στις ανάγκες πολεοδομικούς κανονισμούς, καθώς και τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού (www.resilientcitiesnetwork.org).

γ) Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και δημιουργία διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, μέσω της δράσεων στοχευμένων στην μείωση της εξάρτησης και την διαφοροποίηση της οικονομίας, καθώς και στην βελτίωση των συνθηκών και των όρων απασχόλησης των κατοίκων. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η στρατηγική ανθεκτικότητας της Μπανγκόκ προβλέπει την ενίσχυση των τοπικών επιχειρηματιών και των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και την προώθηση της καινοτομίας και την αξιοποίηση των τεχνολογιών αιχμής για την περαιτέρω ισχυροποίηση των ανταγωνιστικών κλάδων της οικονομίας (www.resilientcitiesnetwork.org).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται η μεθοδολογική προσέγγιση και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν από την συγγραφέα, προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ερευνητικοί στόχοι και ο σκοπός της μελέτης, όπως ορίστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσης. Βάσει αυτών, προέκυψαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Πώς γίνεται αντιληπτές διαχρονικά οι έννοιες της πόλης και της αποτελεσματικής αστικής διαχείρισης;
- 2) Ποιες αλλαγές παρατηρούνται από τη δεκαετία του 1980 έως και σήμερα στη θεωρητική σύλληψη και πλαισίωση, στις στοχεύσεις και την πρακτική εφαρμογή των πολιτικών αστικής ανάπτυξης; Πώς και γιατί από τον ανταγωνισμό των πόλεων μεταβήκαμε στην ανθεκτικότητα;
- 3) Πώς η αστική ανθεκτικότητα διασυνδέει την οικονομική αποτελεσματικότητα και το διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα με τα προβλήματα και τις προκλήσεις των σύγχρονων αστικών κοινωνιών;
- 4) Πώς η αστική ανθεκτικότητα από θεωρητική σύλληψη μετατρέπεται σε δημόσια πολιτική και στρατηγική αστικής διαχείρισης;
- 5) Ποια η διασύνδεση μεταξύ των επιμέρους όψεων της αστικής ανθεκτικότητας;
- 6) Με ποιο τρόπο, υπό ποιες προϋποθέσεις και σε ποιο βαθμό οι πόλεις, εφαρμόζοντας στρατηγικές ανθεκτικότητας, μπορούν να μεταστρέψουν προκλήσεις, κινδύνους ή και καταστροφές σε ευκαιρίες ανάκαμψης, ανάπτυξης και εξασφάλισης της βιωσιμότητάς τους;
- 7) Ποιοι είναι οι προωθητικοί και ποιοι οι ανασταλτικοί παράγοντες στην αποτελεσματική υλοποίηση των πολιτικών αστικής ανθεκτικότητας;

6.1.1 Θεωρητικό μέρος- Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Αρχικά, μέσα από συστηματική ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας επιχειρήθηκε η παρουσίαση και συγκριτική ανάλυση των εννοιών της πόλης, του αστικού ανταγωνισμού, του marketing/ branding πόλεων και της αστικής ανθεκτικότητας, όπως αυτές εξελίχθηκαν ιστορικά, εννοιολογικά και σημασιολογικά (εστίαση στις έννοιες). Επιπλέον, μελετήθηκε η διασύνδεση τόσο μεταξύ τους, όσο και με την έννοια της βιωσιμότητας και της αειφόρου ανάπτυξης (σύνθεση ερευνών). Η εστίαση στον συγγραφέα (γραμμική παρουσίαση ερευνών) χρησιμοποιήθηκε κατά περίπτωση ως συμπληρωματική της σύνθεσης ερευνών, προκειμένου να παρουσιαστούν οι διαφορετικές προσεγγίσεις των μελετητών στις υπό διερεύνηση έννοιες και προβληματικές (Webster & Watson, 2002).

Τα κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού των δευτερογενών πηγών στη μελέτη καθορίστηκαν ως εξής:

- Τα άρθρα να είναι γραμμένα στην Ελληνική ή Αγγλική γλώσσα ή να υπάρχει διαθέσιμη στο διαδίκτυο μετάφραση σε αυτές τις γλώσσες από την αρχική τους έκδοση.
- Να περιέχουν στον τίτλο, στην περίληψη ή στα κεφάλαιά τους τουλάχιστον μία από τις λέξεις- κλειδιά της παρούσης.
- Προτεραιότητα δόθηκε σε πηγές δημοσιευμένες μετά το 2005, ωστόσο κρίθηκε αναγκαίο να συμπεριληφθούν προγενέστερες μελέτες, δημοσιευμένες εντός της χρονολογικής περιόδου αναφοράς (1980 και εξής). Παλαιότερα δημοσιευμένες πηγές κρίθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθούν ως μέρος της ιστορικής αναδρομής των υπό εξέταση θεμάτων/εννοιών.
- Να έχουν δημοσιευθεί από επίσημους επιστημονικούς φορείς, ακαδημαϊκούς εγνωσμένου κύρους, βιβλία ή συλλογικά έργα, επιστημονικά περιοδικά με κριτές, διεθνείς οργανισμούς και κρατικούς φορείς.

6.1.2 Ερευνητικό μέρος- Μεθοδολογία Δευτερογενούς Έρευνας

Για το ερευνητικό μέρος της παρούσης εργασίας επιλέχθηκε ως μεθοδολογία έρευνας η μελέτη περίπτωσης ή περιπτωσιολογική μελέτη, καθώς κρίθηκε κατάλληλη για την εξέταση του υπό διερεύνηση ζητήματος. Σε γενικές γραμμές, η μελέτη περίπτωσης αποτελεί ενδεδειγμένη στρατηγική για την εις βάθος κατανόηση ενός πολύπλευρου θέματος με εστίαση στη σύγχρονη πραγματικότητα ή/και για την κατάδειξη του τρόπου με τον οποίο μια θεωρητική κατασκευή ή μοντέλο, όπως η στρατηγική της ανθεκτικότητας, εφαρμόζεται στην πράξη και ποια είναι τα αποτελέσματά της στην πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία ή σε συγκεκριμένα άτομα,

ομάδες ή περιοχές εστίασης (Silverman, 2011). Περαιτέρω, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Yin (2009), η παρούσα περιπτώσιολογική μελέτη συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά της επεξηγηματικής μελέτης περίπτωσης (explanatory case study), που σαν στόχο έχει τον έλεγχο της θεωρίας μέσα από την ανάδειξη των σχέσεων αιτίου- αποτελέσματος (Silverman, 2011; Yin, 2009). Επιπλέον, αποτελεί ενδεικτική περιπτώσιολογική μελέτη, εφόσον εξετάζει ένα συγκεκριμένο παράδειγμα πόλης που επιχειρεί την υλοποίηση της στρατηγικής ανθεκτικότητας, με στόχο την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς της και τη μείωση της τρωτότητας των δομών και των συστημάτων της (Silverman, 2011).

Η συλλογή των δεδομένων έγινε αποκλειστικά από δευτερογενείς πηγές, που βάσει των κριτηρίων ένταξης και αποκλεισμού των άρθρων/ μελετών/ πηγών κρίθηκαν κατάλληλες για την εκπόνηση της έρευνας. Πρόκειται για έρευνα τεκμηρίωσης και όχι έρευνα πεδίου, με τα πλεονεκτήματα και τους περιορισμούς που αυτό συνεπάγεται (Silverman, 2011; Webster & Watson, 2002; Yin, 2009).

Η επιλογή του παραδείγματος έγινε μετά από διαλογή ποικίλων άρθρων/ μελετών που μελετούν παραδείγματα πόλεων που επιχειρούν τη μετάβαση στην ανθεκτικότητα, με κριτήριο καταρχήν την ιδιαιτερότητα της περίπτωσης και τη συνάφειά του με τα ερευνητικά ερωτήματα. Αναλυτικότερα, η Νέα Ορλεάνη αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πόλης, που αξιοποίησε την καταστροφική εμπειρία του τυφώνα Κατρίνα ως ευκαιρία, προκειμένου να μεταστρέψει την οικονομία της σε τομείς και δραστηριότητες ικανές να παράγουν διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, να ανακατασκευάσουν την ταυτότητά της και να βελτιώσουν την ελκυστικότητά της, αυξάνοντας παράλληλα την ανθεκτικότητά της. Επιπλέον, η περίπτωση της Νέας Ορλεάνης είναι αξιοπρόσεκτη, καθώς αποτέλεσε την αφορμή και το πρότυπο πάνω στο οποίο μοντελοποιήθηκε το πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών Πόλεων του Ιδρύματος Rockefeller, καθορίζοντας σε μεγάλο βαθμό την φιλοσοφία και τον τρόπο δράσης του Ιδρύματος για την οικοδόμηση της αστικής ανθεκτικότητας.

6.1.3 Διαδικασία Διεξαγωγής Μελέτης

Η μελέτη διεξήχθη από τον Φεβρουάριο έως τον Αύγουστο του 2022, χρησιμοποιώντας ως κύρια πηγή αναζήτησης και άντλησης πληροφοριών το διαδίκτυο και συγκεκριμένα ψηφιακών πολυθεματικών βάσεων δεδομένων (Emerald, Elsevier, ScienceDirect, Scopus).

Το μεθοδολογικό διάγραμμα ροής που ακολουθήθηκε στην παρούσα έχει ως εξής:

Στάδιο 1: Επιλογή του θέματος και των επιμέρους πτυχών του που επρόκειτο να αναλυθούν, καθώς και διατύπωση του σκοπού και των ερευνητικών στόχων της μελέτης.

Στάδιο 2: Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων σε συνάφεια με τη στοχοθεσία, που προέκυψαν μέσα από κριτική θεώρηση του υπό διερεύνηση ζητήματος.

Στάδιο 3: Καθορισμός κριτηρίων αναζήτησης και ένταξης των άρθρων/ μελετών που χρησιμοποιήθηκαν για την ολοκλήρωση της συστηματικής ανασκόπησης της βιβλιογραφίας.

Στάδιο 4: Αξιολόγηση και επιλογή μελετών και παραδειγμάτων θεωρητικού μέρους. Πέραν της αξιοπιστίας, που διασφαλίστηκε από το προηγούμενο στάδιο, σε αυτή τη φάση έλαβε χώρα η διαλογή των μελετών, με βασικό κριτήριο το περιεχόμενο τους να βρίσκεται σε συνάφεια με τον σκοπό, τους στόχους και τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας.

Στάδιο 5: Επιλογή παραδείγματος, αναζήτηση και διαλογή δευτερογενών πηγών που να εξυπηρετούν την στοχοθεσία της έρευνας. Για τον εντοπισμό και την ανάλυση του παραδείγματος ακολουθήθηκαν οι κύριες τεχνικές αναζήτησης δεδομένων και πληροφοριών στο διαδίκτυο, όπως περιγράφηκαν παραπάνω.

Στάδιο 6: Συζήτηση, συμπεράσματα, σύνοψη και διατύπωση προτάσεων για περαιτέρω έρευνα.

6.2 Θεωρητικό υπόβαθρο της μεθοδολογικής προσέγγισης του ερευνητικού μέρους

Σε θεωρητικό επίπεδο, οι ερευνητικές μέθοδοι ταξινομούνται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις ποσοτικές και τις ποιοτικές μεθόδους. Οι πρώτες εξετάζουν μέσα από τη συλλογή ποσοτικών και αριθμητικών δεδομένων την συχνότητα εμφάνισης ενός φαινομένου και την ανάλυσή του στη βάση μετρήσιμων στοιχείων, δεικτών και μεταβλητών, καταλήγοντας στη διατύπωση αντικειμενικών, ελέγξιμων και επαληθεύσιμων συμπερασμάτων. Στον αντίποδα, οι ποιοτικές έρευνες δεν συλλέγουν πληροφορίες που μπορούν να αποτιμηθούν αποκλειστικά μέσω αριθμητικών δεικτών ή να οριστούν με κλίμακες, αλλά εστιάζουν στα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν τον συγκεκριμένο χαρακτήρα ενός ζητήματος, με στόχο τις εις βάθος ανάλυσή του. Εναλλακτικά, ο ερευνητής με στόχο την ολιστική προσέγγιση ενός ζητήματος και επιχειρώντας να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα και των δύο μεθόδων, αποσοβώντας τους

εγγενείς περιορισμούς που η καθεμιά από αυτές συνεπάγεται, μπορεί να επιλέξει να τις συνδυάσει (μικτή μέθοδος), (Howell, 2013).

Η μελέτη περίπτωσης ή περιπτωσιολογική μελέτη που επιλέχθηκε στην παρούσα έρευνα αποτελεί ανήκει στην κατηγορία των ποιοτικών μεθόδων και ως ερευνητική στρατηγική τείνει να γίνει ιδιαίτερα δημοφιλής, χρησιμοποιούμενη σε πληθώρα ερευνητικών πεδίων, από την εκπαίδευση, την κοινωνιολογία και την πολιτική επιστήμη έως την οικονομία (Webster & Watson, 2002; Yin, 2009). Η μελέτη περίπτωσης αποτελεί μια διερευνητική στρατηγική έρευνας και ανάλυσης φαινομένων σύγχρονων, πολύπλοκων και δυναμικών και σαν στόχο έχει να διερευνήσει τη σύμπλευση ή τη διάσταση της πραγματικότητας με τη θεωρία, όταν τα όρια μεταξύ των υπαρκτών φαινομένων και του εκάστοτε θεωρητικού πλαισίου είναι δυσδιάκριτα (Silverman, 2011; Yin, 2009). Χρησιμοποιείται όταν ο ερευνητής επιδιώκει να εστιάσει την προσοχή του σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης το οποίο εξαιτίας των χαρακτηριστικών του θεωρείται ενδεικτικό ή μοναδικό, σημαντικό, ακραίο ή ιδιαίτερα ενδιαφέρον (Yin, 2009). Το παράδειγμα επιλέγεται βάσει κριτηρίων ένταξης/ αποκλεισμού που ο ερευνητής έχει προαποφασίσει, είναι σκόπιμο, σαφώς προσδιορισμένο χωροχρονικά και διαθέτει τη δική του μοναδική ταυτότητα, ενώ συχνά μελετάται συγκριτικά και αντιπαραβαλλόμενο με την σχετική θεωρία ή/και με άλλα παραδείγματα (Silverman, 2011; Webster & Watson, 2002; Yin, 2009).

Εξαιτίας της δυνατότητας εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου σε ποικίλα ερευνητικά πεδία και για ποικίλους ερευνητικούς σκοπούς, στην διεθνή βιβλιογραφία παρουσιάζονται διάφορες τυπολογίες περιπτωσιολογικής μελέτης, η εξαντλητική αναφορά των οποίων ξεπερνά τους στόχους του παρόντος κεφαλαίου.

Ενδεικτικά, αναφέρεται η κατηγοριοποίηση του Yin (2009), που διακρίνει τις περιπτωσιολογικές μελέτες σε επεξηγηματικές, περιπτωσιολογικές και διερευνητικές. Η επεξηγηματική μελέτη περίπτωσης επιδιώκει να αναδείξει τις αιτιώδεις σχέσεις που διέπουν τη δομή, τη λειτουργία και τις αλληλεπιδραστικές σχέσεις του υπό εξέταση φαινομένου ή ζητήματος. Από την άλλη πλευρά, η περιγραφική περιπτωσιολογική μελέτη που παρουσιάζει περιγραφικά ή/και αφηγηματικά ένα ζήτημα, με στόχο να αναδείξει τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του, ενώ η διερευνητική μελέτη χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η πληροφόρηση και η σχετική με το θέμα βιβλιογραφία είναι περιορισμένη σε έκταση, επιχειρώντας να απαντήσει στο «ποιος», «πως» και «γιατί», συνδυαζόμενη συνήθως με άλλες μεθόδους (Yin, 2009). Μια διαφορετική τυπολογία προτείνει ο Silverman (2011), ο οποίος

διακρίνει τις περιπτωσιολογικές μελέτες σε ενδεικτικές, διερευνητικές, συσσωρευμένες και μελέτες κρίσιμης περίπτωσης, με κριτήριο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του παραδείγματος που επιλέγεται και ο σκοπός που η μελέτη περίπτωσης υπηρετεί.

Μια σημαντική επισήμανση που κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί είναι το γεγονός ότι η περιπτωσιολογική μελέτη έχει δεχθεί επικρίσεις αναφορικά με την εγκυρότητά της και την αξιοπιστία των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγει, εξαιτίας της φύσης της και των εγγενών χαρακτηριστικών της, που συνεπάγονται την εστίαση σε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα το οποίο εκλαμβάνεται από τον εκάστοτε μελετητή ως μοναδικό, αξιόλογο, σημαντικό ή ενδιαφέρον. Ο υποκειμενισμός που ούτως ή άλλως χαρακτηρίζει τις ποιοτικές έρευνες, στην μελέτη περίπτωσης υπεισέρχεται ήδη από το στάδιο σχεδιασμού, επιλογής παραδείγματος και συλλογής δεδομένων, γεγονός που κατά τους επικριτές της συγκεκριμένης μεθόδου ενδέχεται να επηρεάσει σε καθοριστικό βαθμό τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας (Silverman, 2011; Shuttleworth, 2008).

Για το λόγο αυτό, η χρήση αξιόπιστων ερευνητικών πηγών και βάσεων δεδομένων, καθώς και η επαρκής τεκμηρίωση των δεδομένων που συλλέγει, αναλύει και επεξεργάζεται ο ερευνητής αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ για την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της έρευνας (Howell, 2013; Yin, 2009). Επιπλέον, κρίσιμης σημασίας είναι η επαρκής και εις βάθος γνώση του θεωρητικού υποβάθρου από το μελετητή, που καθορίζει την πορεία και τον προσανατολισμό της έρευνας ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού. Ωστόσο, αυτό δεν συνεπάγεται ότι το παράδειγμα που επιλέγεται θα πρέπει να βρίσκεται σε πλήρη ευθυγράμμιση με τη θεωρία στη βάση της οποίας αναμένεται από τον ερευνητή να λειτουργεί, καθώς κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε στείρα αναπαραγωγή της υφιστάμενης θεωρίας, χωρίς έλεγχο, αναδιατύπωση ή επαναδιαπραγμάτευση του πλαισίου και κάλυψη των όποιων ερευνητικών κενών παρουσιάζει το προς εξέταση πεδίο (Silverman, 2011).

Τα ως άνω αναφερθέντα μειονεκτήματα της μελέτης περίπτωσης ως στρατηγικής έρευνας, αποτελούν και τους περιορισμούς της παρούσας μελέτης, που συμπληρώνονται από το γεγονός ότι η έρευνα αξιοποίησε αποκλειστικά δευτερογενείς πηγές. Ωστόσο, οι ανωτέρω περιορισμοί δεν βρίσκονται σε ένταση με την στοχοθεσία του ερευνητικού μέρους, εφόσον βασικός σκοπός της δευτερογενούς έρευνας ήταν η ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο υλοποιείται η στρατηγική αστικής ανθεκτικότητας στην Νέα Ορλεάνη και των αποτελεσμάτων της σε πρακτικό επίπεδο, και όχι η γενίκευση και ο έλεγχος της σχετικής θεωρίας αυτής καθαυτής. Εντέλει, κρίσιμης

σημασίας παράμετρος είναι ο κατάλληλος σχεδιασμός του ερευνητικού πονήματος και η επιλογή των ερευνητικών εργαλείων σε ευθυγράμμιση με τον σκοπό και τους στόχους της μελέτης. Άλλωστε, σε αντίθεση με τις ποσοτικές μεθόδους, όλα τα είδη ποιοτικών μελετών εστιάζουν κυρίως στην παραγωγή δεδομένων σε ευθυγράμμιση με τα ερευνητικά ερωτήματα, ωστόσο, η σχέση αυτή λειτουργεί και αντιστρόφως, καθώς είναι δυνατόν τα ερευνητικά ερωτήματα να συνδιαμορφώνονται σταδιακά όσο ο ερευνητής διευρύνει το γνωστικό του ορίζοντα και συλλέγει νέα δεδομένα αναφορικά με το υπό εξέταση ζήτημα (Howell,2013; Silverman, 2011).

Για τους λόγους αυτούς, η επίδειξη επαγγελματισμού και η τήρηση των κανόνων ηθικής και ερευνητικής/επιστημονικής δεοντολογίας σε όλα τα στάδια διεξαγωγής της έρευνας είναι συνθήκη απαραίτητη, προκειμένου η περιπτωσιολογική μελέτη να μπορεί να χαρακτηριστεί «επιστημονική έρευνα» και ό,τι αυτό συνεπάγεται (Howell,2013). Στην παρούσα μελέτη, υιοθετήθηκαν στρατηγικές εκπόνησης που διασφαλίζουν την τήρηση των αρχών και των κανόνων αυτών, ιδίως όσον αφορά στην υπευθυνότητα, την συνέπεια και την ανεξαρτησία της ερευνήτριας, καθώς και στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Ο ΤΥΦΩΝΑΣ ΚΑΤΡΙΝΑ

ΚΑΙ

Η ΕΠΑΝΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΡΛΕΑΝΗΣ

7.1 Η πόλη και η φυσιογνωμία της

Η Νέα Ορλεάνη βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της πολιτείας της Λουϊζιάνα των ΗΠΑ, χτισμένη στις δύο όχθες του ποταμού Μισισιπή και απέχοντας 169 χιλιόμετρα από τον κόλπο του Μεξικού. Σύμφωνα με την απογραφή του 2020, ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται στους 500.000 κατοίκους, ενώ η συνολική έκτασή της είναι 907 τετραγωνικά χιλιόμετρα, εκ των οποίων το 48,5% περίπου καλύπτεται από τα νερά της λίμνης Πονσαρτραίν (Campanella, 2006).

Εικόνα 26: Η θέση της Νέας Ορλεάνης

<https://travelsmaps.com/>

Η πόλη ιδρύθηκε το 1718 ως γαλλική αποικία και προσαρτήθηκε στις ΗΠΑ το 1803. Τις επόμενες δεκαετίες η περιοχή γνώρισε ραγδαία αστικοποίηση με την μαζική εισροή Γάλλων, Αμερικανών και Κρεολών κατοίκων, ενώ κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα εκπονήθηκε ένα εκτεταμένο και φιλόδοξο σχέδιο αποστραγγίσεων, με στόχο την επέκταση των κατοικήσιμων ζωνών πέρα από τα φυσικά όρια που έθετε ο ποταμός (Campanella, 2008; Plyer et al., 2015).

Τα πρώτα χρόνια της ανάπτυξής της, η πόλη βασίστηκε στο εμπόριο μέσω του λιμανιού, την αλιεία και την παραγωγή βαμβακιού, ζαχαροκάλαμου και ξυλείας, που είχαν ως αποτέλεσμα την οικονομική άνθηση της περιοχής και την ραγδαία αύξηση του πληθυσμού μέσα σε μόλις λίγα χρόνια. Το πρώτο μισό του 21ου αιώνα, η οικονομία της πόλης συνέχισε να αναπτύσσεται μέσω της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου της περιοχής και την ταχεία εκβιομηχάνιση, συνδεδεμένης με την βιομηχανία τροφίμων και την μεταποίηση. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, σταδιακά η Νέα Ορλεάνη εξάρτησε την οικονομία της από τον τουρισμό, επιχειρώντας να εκμεταλλευτεί την πλούσια πολιτισμική της κληρονομιά και την μουσική της κουλτούρα ως γενέτειρα της τζαζ, την παραδοσιακή αρχιτεκτονική της, την γαστρονομία της και τις πολύχρωμες γιορτές, εκδηλώσεις και φεστιβάλ που αποτελούν μέρος της κουλτούρας της πόλης, προσελκύοντας μεγάλο αριθμό τουριστών κάθε χρόνο (Campanella, 2006; Lewis, 2003; Plyer et al., 2015) .

Ωστόσο, αποδείχτηκε ότι το κόστος που κλήθηκε εντέλει να πληρώσει η πόλη για αυτή την ανάπτυξη ήταν υψηλότατο, αφού η αποξήρανση των βιοτόπων και ελών, σε συνδυασμό με την καθίζηση του εδάφους στο 51% περίπου της έκτασης της πόλης, την κατέστησε ευάλωτη σε πλημμύρες και φυσικές καταστροφές, ενώ οι οξύτερες φυλετικές και κοινωνικές ανισότητες μεταξύ λευκών και Αφροαμερικανών κατοίκων, τροφοδότησαν βίαιες εσωτερικές συγκρούσεις, διαρρηγνύοντας τον κοινωνικό ιστό, περιορίζοντας την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και διαφθείροντας τους θεσμούς διακυβέρνησης (Campanella, 2006; Landphair, 2007) .

Επιπλέον, από την δεκαετία του 1960 η οικονομία της πόλης γνώρισε από τους βραδύτερους ρυθμούς ανάπτυξης και διαφοροποίησης μεταξύ των πόλεων των νοτίων Πολιτειών της Αμερικής, καθιστώντας την εξαιρετικά ευάλωτη στις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας. Παράλληλα, τις τελευταίες δύο δεκαετίες του 21ου αιώνα η πόλη βίωσε τις συνέπειες της αύξησης της εγκληματικότητας, της εκτεταμένης διαφθοράς και διαπλοκής, καθώς και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού της, οξύνοντας τις κοινωνικές ανισότητες, μειώνοντας περαιτέρω το κοινωνικό κεφάλαιο, πλήττοντας την εικόνα της και περιορίζοντας τις δυνατότητες και τις αναπτυξιακές της προοπτικές (Campanella, 2006; Landphair, 2007; Plyer et al., 2015). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τα χρόνια πριν από το χτύπημα του τυφώνα, η Νέα Ορλεάνη παρουσίαζε υψηλότατα ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, σχεδόν διπλάσια από

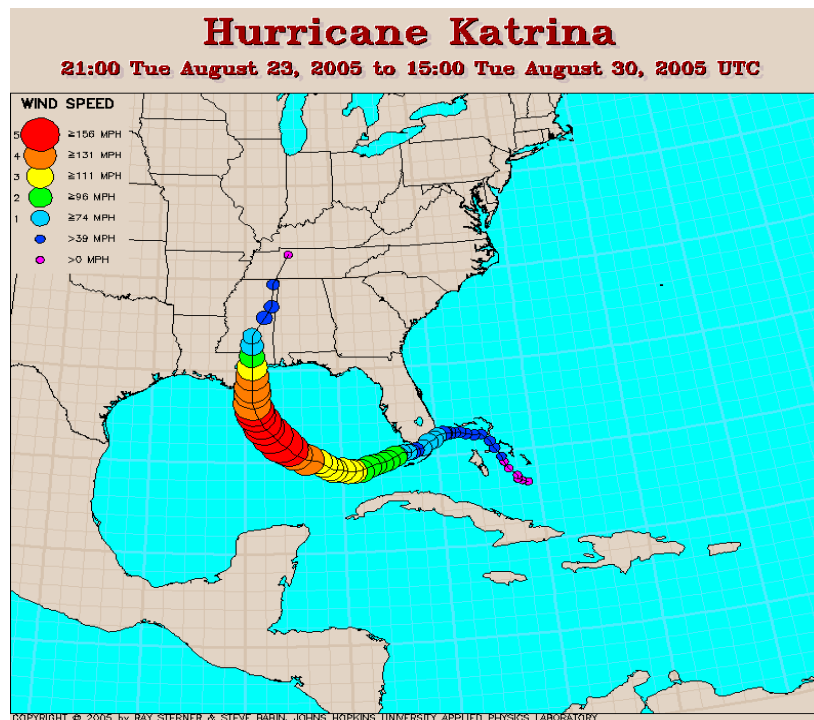
τον εθνικό μέσο όρο, με αντίστοιχη επίπτωση στους δείκτες οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας (Campanella, 2006; Masozera et al., 2007).

7.2 Το χρονικό του τυφώνα Κατρίνα

Εξαιτίας των γεωμορφολογικών ιδιαιτεροτήτων, αλλά και της παρέμβασης του ανθρώπινου παράγοντα στα οικοσυστήματα της περιοχής, η Νέα Ορλεάνη κατά την διάρκεια της ιστορίας της επλήγη αρκετές φορές από τυφώνες και ακραία καιρικά φαινόμενα, ωστόσο κανένα από αυτά δεν είχε την ένταση και τις επιπτώσεις του τυφώνα Κατρίνα (Campanella, 2006; Lam et al., 2015).

Ο τυφώνας Κατρίνα ξεκίνησε την πορεία του από τις Μπαχάμες ως τροπική ύφεση (βαρομετρικό χαμηλό) στις 23 Αυγούστου 2005, ενώ στις 24 Αυγούστου αναβαθμίστηκε σε τροπική καταιγίδα κινούμενη προς την πολιτεία της Φλόριντα. Το πρωί της 25^{ης} Αυγούστου εξελίχθηκε σε τυφώνα κατηγορίας 1, πλήττοντας παράκτιες περιοχές της Φλόριντα και προκαλώντας ισχυρές βροχοπτώσεις, μεγάλες υλικές καταστροφές και 4 θανάτους. Στη συνέχεια πέρασε στον κόλπο του Μεξικού, όπου αναβαθμίστηκε σε τυφώνα κατηγορίας 3, για να μετατραπεί εννέα ώρες μετά σε τυφώνα κατηγορίας 5, με ταχύτητα που έφτανε τα 280 km/h. Ακολούθησε ένας κύκλος εξασθένισης και αναβάθμισης του τυφώνα που προκάλεσε εκτεταμένες υλικές ζημιές και πλημμύρες σε περιοχές της Φλόριντα, του Τέξας και της νοτιοανατολικής Λουϊζιάνα (Knabb et al., 2005).

Στις 29 Αυγούστου προσέγγισε για τρίτη φορά την ξηρά ως τυφώνας κατηγορίας 3, χτυπώντας περιοχές μεταξύ της Λουϊζιάνα και της πολιτείας του Μισισιπή (Knabb et al., 2005). Η Νέα Ορλεάνη υπέστη την μεγαλύτερη καταστροφή από τον τυφώνα, με το 80% της ευρύτερης περιοχής της να βυθίζεται κάτω από το νερό εξαιτίας της υποχώρησης του συστήματος αντιπλημμυρικών αναχωμάτων και της αποτυχίας των συστημάτων άντλησης υδάτων. Ο Κατρίνα σκότωσε πάνω από 1800 ανθρώπους, κατάσσοντάς τον ως τον τρίτο φονικότερο τυφώνα στην ιστορία των ΗΠΑ, ενώ παράλληλα κατέστρεψε σπίτια, επιχειρήσεις, εγκαταστάσεις, ιχθυοκαλλιέργειες, βιοτόπους και κάθε είδους υποδομές και προκάλεσε μαζική έξοδο του πληθυσμού από την πόλη (Ahsan & Ozbek, 2022; Campanella, 2006; Yarnal, 2007).

Εικόνα 27: Η εξέλιξη του τυφώνα Κατρίνα

Πηγή: <https://www.ncei.noaa.gov>

7.3 Η πρώτη αντίδραση των αρχών

Στις 26 Αυγούστου οι πολιτειακές αρχές κηρύσσουν την Λουϊζιάνα σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, ενώ ο δήμαρχος της Νέας Ορλεάνης ανακοινώνει την εθελοντική εκκένωση της πόλης με την συνδρομή της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Αντιμετώπισης Έκτακτων Αναγκών (FEMA). Μια μέρα πριν το χτύπημα του τυφώνα, κηρύσσεται η υποχρεωτική εκκένωση της πόλης, ενώ ανακοινώνεται ότι διατίθενται το στάδιο Superdome και το Convention Center ως καταφύγια για όσους κατοίκους δεν μπορέσουν να εγκαταλείψουν την πόλη. Παρά την εντολή εκκένωσης, υπολογίζεται ότι περίπου το ¼ των κατοίκων της πόλης, κυρίως Αφροαμερικανοί, δεν κατάφεραν να την εγκαταλείψουν πριν ο τυφώνας πλήξει την περιοχή, επειδή δεν διέθεταν μεταφορικό μέσο ή κάποιον άλλο τρόπο διαφυγής (Masozera et al. 2007; Yarnal, 2007).

Οι εικόνες καταστροφής και αφανισμού που μετέδωσαν τηλεοπτικά δίκτυα προκάλεσαν παγκόσμιο σοκ και κατέδειξαν πως ένα σύνολο πολιτικών, πρακτικών, χρόνιων παθογενειών και ελλειπών συντονισμού απέτυχαν να προστατεύσουν την πόλη και τους πολίτες της από μια εν πολλοίς αναμενόμενη απειλή. Οι κάτοικοι που είχαν εγκλωβιστεί στην πόλη παρέμεναν για μέρες στις στέγες των πλημμυρισμένων σπιτιών περιμένοντας βοήθεια που καθυστέρουσε να

φτάσει, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να χάσουν τη ζωή τους, ενώ στο Superdome είχαν συνωστιστεί περισσότεροι από 25.000 άνθρωποι σε πολύ κακές συνθήκες υγιεινής, χωρίς τροφή, νερό και είδη απαραίτητα για την επιβίωσή τους, όπως κουβέρτες και στεγνά ρούχα (Masozera et al. 2007; Plyer et al., 2015). Το νερό της λίμνης είχε πλημμυρίσει την πόλη, με πολλές γειτονιές να βρίσκονται κάτω από το επίπεδο της θάλασσας, ενώ ακόμα και εβδομάδες μετά το πέρασμα του τυφώνα, το μεγαλύτερο μέρος της πόλης ήταν καλυμμένο από ένα μείγμα στάσιμων νερών, φερτών υλικών, σκουπιδιών, πετρελαίου προερχόμενου από τις κατεστραμμένες δεξαμενές και χημικών αποβλήτων από τα σπασμένα αποχετευτικά κανάλια. Τις επόμενες μέρες, επικράτησε χάος στην πόλη με λεηλασίες, πλιάτσικο και πυροβολισμούς εναντίον των σωστικών ελικοπτέρων (Masozera et al. 2007; Yarnal, 2007).

Εικόνα 28: Η Νέα Ορλεάνη μετά τον Κατρίνα
Πηγή: <https://www.globalsecurity.org/> (Ιδία Επεξεργασία)

Οι ενέργειες της FEMA ενέτειναν το πρόβλημα, αφού ζήτησε από την πυροσβεστική και τα πληρώματα ασθενοφόρων να μην σπεύδουν για βοήθεια σε περιοχές, αν δεν έχει δοθεί πρώτα η σχετική εντολή από τις τοπικές ή περιφερειακές αρχές, ενώ παράλληλα φάνηκε απρόθυμη να δεχθεί σε πρώτη φάση την συνδρομή μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως ο Αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός. Οι υπόλοιπες υπηρεσίες Ασφαλείας και Πολιτικής Προστασίας λειτούργησαν αποσπασματικά και ασυντόνιστα, ενώ η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση είχε ελλιπή πληροφόρηση για το μέγεθος της καταστροφής και καθυστέρησε να αντιδράσει, υποτιμώντας το γεγονός (Baker & Refsgaard, 2007; DeFrank, 2009; Masozera et al. 2007).

Τις συνέπειες των αποτυχιών αυτών επωμίστηκαν σε βαθμό δυσανάλογο οι ανήκοντες στις μειονότητες της πόλης - που αποτελούσαν το 72% του πληθυσμού- , οι οικονομικά

ασθενέστεροι και οι ηλικιωμένοι, καταδεικνύοντας το μέγεθος της ευαλωτότητας και της κοινωνικής ανισότητας της Νέας Ορλεάνης (DeFrank, 2009; Masozera et al. 2007; Lam et al., 2015).

7.4 Η ταυτότητα και η επωνυμία της πόλης μετά τον τυφώνα Κατρίνα

Έως και το χτύπημα του Κατρίνα, η Νέα Ορλεάνη είχε βασίσει την εικόνα της στην προβολή του ιστορικού της κέντρου και ιδιαιτέρως της παλιάς γαλλικής συνοικίας, με στόχο να την καθιερώσει στην συνείδηση των επισκεπτών ως βασικό στοιχείο της ταυτότητάς της, βελτιώνοντας σε σημαντικό βαθμό την ελκυστικότητά της από την δεκαετία του 1980 και εξής (Robbie, 2008). Η τουριστική ανάπτυξη της περιόδου αυτής βασίστηκε στην εμπορευματοποίηση της πολυπολιτισμικής ιστορίας της Νέας Ορλεάνης και στην πώλησή της ως προϊόντος, με τις πολιτικές και οικονομικές ελίτ να επιχειρούν και να επιτυγχάνουν σε μεγάλο βαθμό την προώθησή της ως πόλης γοητευτικής, με ενδιαφέρουσα ιστορική αρχιτεκτονική, που διατηρεί στο χρόνο αναλλοίωτα τα χαρακτηριστικά της πλούσιας πολυπολιτισμικής της παράδοσης και κουλτούρας, παρέχοντας στους επισκέπτες αυξημένες ευκαιρίες για διασκέδαση και ψυχαγωγία (Eckstein, 2006; Gotham, 2017).

Ωστόσο, αυτές οι πολιτικές προώθησης της επωνυμίας της πόλης βασίστηκαν σε μια ωραιοποιημένη, μη αυθεντική και εν πολλοίς ταυτισμένη με την Νέα Ορλεάνη στο σύνολό της εικόνα του ιστορικού κέντρου της, προβάλλοντας αποκλειστικά τις ελκυστικές πολιτισμικές πτυχές της και αποκρύπτοντας εκείνες που σχετίζονταν με τις φυλετικές διακρίσεις, τις κοινωνικές εντάσεις και τα υψηλά επίπεδα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (Gotham, 2017; Robbie, 2008). Σταδιακά η πόλη δραστηριοποιήθηκε και στον συνεδριακό τουρισμό, προσελκύοντας κατά μέσο όρο περίπου εννέα εκατομμύρια τουρίστες ετησίως, με την τουριστική βιομηχανία να απασχολεί περίπου 85.000 εργαζόμενους και να αντιπροσωπεύει το 40% των φορολογικών εσόδων της πόλης (Gotham, 2017).

Όπως γίνεται αντιληπτό, η εικόνα αυτή της Νέας Ορλεάνης, που αποτελούσε έως τον Κατρίνα δομικό στοιχείο της επωνυμίας της, δεν μπορούσε να εξακολουθεί να υφίσταται μετά την καταστροφική πλημμύρα, που βύθισε το 80% της πόλης, κατέστρεψε κρίσιμες υποδομές και έκανε γνωστό παγκοσμίως το βαθμό και τους παράγοντες ευαλωτότητας της πόλης. Ως εκ τούτου, μετά τον Κατρίνα η Νέα Ορλεάνη επιχείρησε να ανακτήσει την διεθνή τουριστική

ζήτηση στο βραχυπρόθεσμο διάστημα μέσω της ανακατασκευής της εικόνας και της επανεφεύρεσης της επωνυμίας της, που βασίστηκε στην εμπορευματοποίηση της καταστροφής και των επιπτώσεών της, για την ανάπτυξη του αποκαλούμενου «σκοτεινού τουρισμού» (Robbie, 2008; Gotham, 2017).

Σύμφωνα με τους μελετητές, ο σκοτεινός τουρισμός (dark tourism) εμπίπτει στην κατηγορία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αναπτύχθηκε από τα μέσα τις δεκαετίας του 1990, αποτελώντας μορφή ταξιδιού που περιλαμβάνει επισκέψεις σε τοποθεσίες, μνημεία, εκθέσεις ή φεστιβάλ μνήμης με κεντρική θεματολογία τον θάνατο, την καταστροφή και τον πόνο (Hartmann, 2014). Ανεξάρτητα από τις ηθικές, ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνιολογικές του προεκτάσεις, είναι γεγονός ότι ο σκοτεινός τουρισμός παρουσιάζει αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια και συχνά χρησιμοποιείται ως εργαλείο βελτίωσης της τουριστικής επισκεψιμότητας μιας περιοχής, αύξησης της αναγνωρισιμότητάς της, καθώς και ευαισθητοποίησης και προσέλκυσης της προσοχής του κοινού, των εθνικών αρχών, των διεθνών οργανισμών και των μη-κυβερνητικών οργανώσεων με στόχο την ανάκαμψή της. (Gotham, 2017).

Τους μήνες που ακολούθησαν μετά τον τυφώνα, οι αρχές και οι τουριστικοί πράκτορες της Νέας Ορλεάνης δημιούργησαν μια νέα βιομηχανία τουρισμού καταστροφής (disaster tourism), προβάλλοντας με κάθε διαθέσιμο μέσο το μέγεθος της τραγωδίας, διατηρώντας το στην επικαιρότητα για αρκετό καιρό και διοργανώνοντας περιηγήσεις με τουριστικά λεωφορεία στις πληγείσες περιοχές, εστιάζοντας ιδιαίτερα στις φτωχότερες γειτονιές, στις οποίες δεν είχε προχωρήσει η αποκατάσταση των ζημιών. Οι περιηγήσεις αυτές περιλάμβαναν ξεναγήσεις σε γειτονιές υπό κατεδάφιση, με σπίτια ξεριζωμένα από τα θεμέλια και μικρά τουριστικά καταστήματα ντόπιων κατοίκων να λειτουργούν ανάμεσα στα συντρίμια (Robbie, 2008). Η δε πολιτική προώθησης των ξεναγήσεων περιλάμβανε διαφημίσεις, σλόγκαν και ρητορική που εστίαζαν στην καταστροφή, τον θάνατο και τον ανθρώπινο πόνο, επιχειρώντας να μετατρέψουν την τραγωδία σε καταναλώσιμο θέαμα. Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, το γεγονός αυτό λειτούργησε ανασταλτικά στην γρήγορη αποκατάσταση των ζημιών στις πληγείσες περιοχές λόγω των αντικρουόμενων οικονομικών συμφερόντων (Gotham, 2017; Masozera et al. 2007; Robbie, 2008).

Εικόνα 29: Διαφημιστικό υλικό τουριστικού πρακτορείου της Νέας Ορλεάνης

Πηγή: <https://freetoursbyfoot.com/>

Από την άλλη πλευρά, ο σκοτεινός τουρισμός βρήκε πολλούς υποστηρικτές μεταξύ της τοπικής πολιτικής και οικονομικής ελίτ της περιοχής, θεωρούμενος ως όχημα αστικής ανάκαμψης που μπορούσε να αξιοποιηθεί στρατηγικά για την βελτίωση των οικονομικών της πόλης, την προσέλκυση του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινότητας με στόχο την άσκηση πίεσης προς την ομοσπονδιακή κυβέρνηση για την παροχή της απαραίτητης για την ανοικοδόμηση χρηματοδότησης, καθώς και την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης του κοινού για την παροχή βοήθειας ή/και εθελοντικής εργασίας προς αποκατάσταση των ζημιών. Ένα επιπλέον επιχείρημα υπέρ του τουρισμού της καταστροφής ήταν ότι με την πρόοδο των εργασιών αποκατάστασης, οι επιτόπιες επισκέψεις στις πληγείσες γειτονιές έδιναν την δυνατότητα στους επισκέπτες να ελέγξουν το πού, με ποιο τρόπο και για ποιο σκοπό είχε δαπανηθεί η υψηλότερη ομοσπονδιακή χρηματοδότηση (Eckstein, 2006; Gotham, 2017; Robbie, 2008). Τέλος, με τον τρόπο αυτό, η ανακατασκευή του brand της Νέας Ορλεάνης θα μπορούσε με σχετική ευκολία και χαμηλό κόστος να ενσωματώσει το στοιχείο της αυθεντικότητας, που τα στρατηγικά σχέδια marketing/ branding που σχεδιάστηκαν μετά τον τυφώνα για την ανάκαμψη και τη διαφοροποίηση του τουρισμού προσπάθησαν να εμπλουτίσουν και με άλλα στοιχεία, στα πλαίσια της μετάβασης από τον «τουρισμό της καταστροφής» στον «τουρισμό της ανάκαμψης» (Gotham, 2017).

Μετά την πρώτη ανάκαμψη του τουρισμού δύο χρόνια μετά τον Κατρίνα, οι αρχές σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα κατάρτισαν ένα φιλόδοξο σχέδιο με ορίζοντα το 2018, με στόχο την αύξηση της τουριστικής επισκεψιμότητας και των εσόδων του τουριστικού κλάδου πάνω από τα επίπεδα που βρίσκονταν πριν το χτύπημα του τυφώνα. Το στρατηγικό σχέδιο έδωσε προτεραιότητα στην αποκατάσταση και την βελτίωση των υποδομών της πόλης, την ενθάρρυνση και την ενίσχυση του τουριστικού κλάδου, στην βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου των κατοίκων και την καλλιέργεια των επαγγελματικών δεξιοτήτων, καθώς και στην προώθηση της διαφάνειας, την αντιμετώπιση της διαφθοράς και την βελτίωση της ποιότητας

διακυβέρνησης με στόχο την εξασφάλιση μακροπρόθεσμων προοπτικών βιωσιμότητας (Amdal & Becker, 2012; Gotham, 2017) .

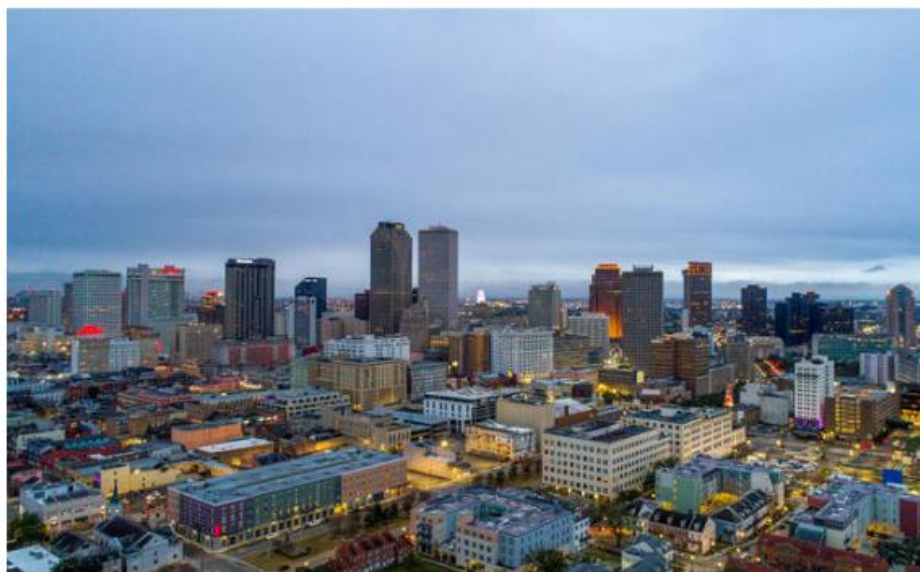
Επιπλέον, η βελτίωση της εικόνας των συνοικιών του ιστορικού κέντρου ενσωματώθηκε στα προγράμματα αποκατάστασης και ανοικοδόμησης της πόλης για την εξασφάλιση της απαραίτητης χρηματοδότησης των έργων, σε συνεργασία με την κοινότητα, εθνικούς και διεθνείς φορείς (Gotham, 2017). Έτσι, στο ιστορικό κέντρο δημιουργήθηκε ένα θεματικό τετράγωνο παραστατικών τεχνών και ανακαινίστηκαν εμβληματικοί χώροι πολιτισμού και ψυχαγωγίας που είχαν από καιρό ταυτιστεί με την ταυτότητα της πόλης, όπως ο πύργος Benson Tower και το στάδιο Superdome (Amdal & Becker, 2012).

Για την ενίσχυση της εικόνας της Νέας Ορλεάνης ως φιλόξενου και φιλικού προς τον επισκέπτη και τον πολίτη προορισμού, εκπονήθηκαν προγράμματα για την αποκατάσταση του οδικού δικτύου, με στόχο την αποκατάσταση των ζημιών στις κεντρικές οδικές αρτηρίες, αλλά και την βελτίωση της διασυνδεσιμότητας της πόλης, ενώ παράλληλα έμφαση δόθηκε στην διεύρυνση των επιλογών κινητικότητας των κατοίκων, μέσω της δημιουργίας ποδηλατοδρόμων και πεζοδρομίων ασφαλών για τους πεζούς και τα άτομα με κινητικά προβλήματα. Επιπλέον, πρώην βιομηχανικοί χώροι που είχαν πέσει σε αχρηστία μετά την αποβιομηχάνιση που γνώρισε η περιοχή, όπως ο παλιός εμπορικός σιδηρόδρομος, εντάχθηκαν στα σχέδια αστικών αναπλάσεων, με στόχο την δημιουργία χώρων πρασίνου και ψυχαγωγίας (Amdal & Becker, 2012).

Εκτός αυτών, η πόλη της Νέας Ορλεάνης και η πολιτεία της Λουϊζιάνα στο σύνολό της εφάρμοσαν έκτοτε μια πολιτειακή φορολογική πολιτική προσανατολισμένη στην προσέλκυση επενδύσεων και νέων επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται σε τομείς που αποτελούν την αιχμή του δόρατος για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό, η Νέα Ορλεάνη επιχείρησε και σε μεγάλο βαθμό πέτυχε να γίνει κόμβος επιχειρηματικής καινοτομίας, προσελκύοντας κεφάλαια και νέα talέντα, στα πλαίσια οικοδόμησης της ανθεκτικότητάς της (DeFrank, 2009; Leong et al., 2007; Plyer et al., 2015).

Σε παρόμοιο πλαίσιο, εγκαινιάστηκαν έργα όπως το BioInnovation Center και το νέο Κέντρο Επιστημών Υγείας, με στόχο αφενός το άνοιγμα της οικονομίας της πόλης στον τομέα της βιοϊατρικής, της τεχνολογίας και της καινοτομίας, αφετέρου την δημιουργία ισχυρών

αναπαραστάσεων στην συνείδηση επισκεπτών και κατοίκων της πόλης, ώστε να ενσωματώσει τα στοιχεία αυτά στην ταυτότητά της (Amdal & Becker, 2012; Gotham, 2017).

Εικόνα 30: Άποψη της Νέας Ορλεάνης μετά την ανοικοδόμηση
Πηγή: www.travelstyle.gr

7.5 Η επανεφεύρεση της Νέας Ορλεάνης ως ανθεκτικής πόλης

7.5.1 Σημαντικές Προτοβουλίες και Προγράμματα

Τα πλήγματα του Κατρίνα ανέδειξαν την τρωτότητα της πόλης έναντι ακραίων καιρικών φαινομένων και φυσικών καταστροφών, καθώς και την οικονομική ευπάθεια της περιοχής, υπογραμμίζοντας παράλληλα την αναγκαιότητα εξεύρεσης τρόπων διαφοροποίησης της οικονομίας (Campanella, 2006). Στο επίκεντρο των σχετικών στοχεύσεων τέθηκε η μείωση της εξάρτησης της αστικής οικονομίας από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, την αλιεία και τον τουρισμό, καθώς και η επένδυση στην οικονομία της γνώσης, που επρόκειτο να τεθεί σε εφαρμογή με την στήριξη της υψηλότερης πολιτειακής, ομοσπονδιακής και προερχόμενης από διεθνείς οργανισμούς χρηματοδότησης (DeFrank, 2009; Plyer et al., 2015).

Αναλυτικότερα, η Νέα Ορλεάνη ξεκίνησε το ταξίδι της προς την ανθεκτικότητα εξετάζοντας και επανασχεδιάζοντας την πόλη, τις γειτονιές και τις πολιτικές της, εστιάζοντας καταρχήν στην προστασία της πόλης από μελλοντικούς τυφώνες, πλημμύρες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα (Plyer et al., 2015). Έτσι, στα χρόνια που ακολούθησαν της καταστροφής, συστάθηκαν νέες υπηρεσίες για την οργάνωση της ανασυγκρότησης της πόλης σε

βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα και διευρύνθηκε η αρμοδιότητα των ήδη υπαρχουσών δομών, ενώ οργανώθηκε ο κοινωνικός διάλογος με τις συνιστώσες της πόλης με στόχο τον εντοπισμό και την προτεραιοποίηση των δράσεων ανάκαμψης και την κατάρτιση της στρατηγικής ανθεκτικότητας της πόλης (Amdal & Becker, 2012; Plyer et al., 2015).

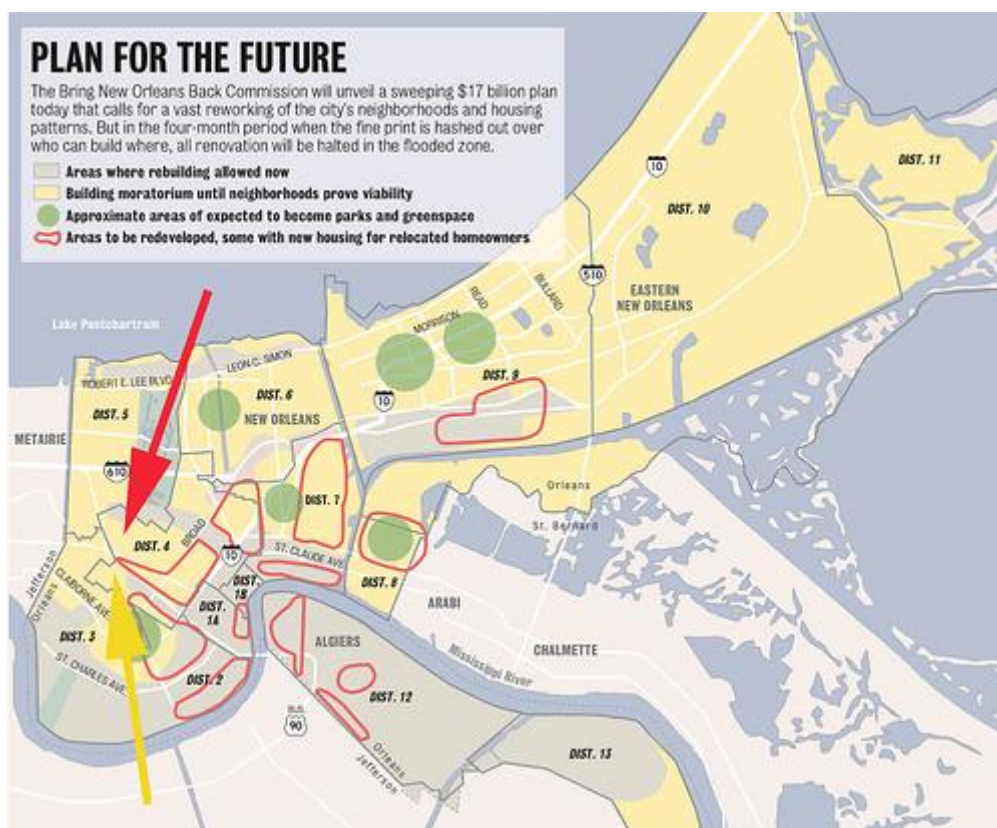
Πιο συγκεκριμένα, μετά τα αρχικά στάδια ανάκαμψης, που περιλάμβαναν την επαναφορά των λειτουργικών συστημάτων της πόλης (ηλεκτρισμός, επικοινωνίες, υδροδότηση), την παροχή έκτακτης βοήθειας στους πληγέντες και την ενθάρρυνση επαναπατρισμού των εκτοπισθέντων, καταρτίστηκαν τα πρώτα σχέδια αστικής ανοικοδόμησης, με την ομοσπονδιακή Κυβέρνηση των ΗΠΑ να εγκρίνει πρόγραμμα ύψους πάνω από 120 δισεκατομμυρίων δολαρίων για το σκοπό αυτό (Masozera et al. 2007; Lam et al., 2015).

Στο πλαίσιο αυτό, η Πολιτειακή Κυβέρνηση συνέστησε την Αρχή Ανάκαμψης της Λουϊζιάνα (Louisiana Recovery Authority- LRA) με αρμοδιότητα τη διαχείριση των ομοσπονδιακών κονδυλίων που προορίζονταν για την ανάκαμψη. Παράλληλα, υπήρξε σχετική ρύθμιση που προέβλεπε ότι η κατανομή της χρηματοδότησης θα γινόταν με βασικό κριτήριο την αξιολόγηση, προτεραιοποίηση και έγκριση από την LRA των σχεδίων ανάκαμψης που επρόκειτο να καταρτίσουν οι πληγείσες κοινότητες, με στόχο την ορθολογική και διαφανή διαχείριση των ομοσπονδιακών κονδυλίων, αλλά και την εκπόνηση μιας στρατηγικής με ολιστικό χαρακτήρα, που θα στόχευε στην ισόρροπη ανάπτυξη της Πολιτείας της Λουϊζιάνα (Amdal & Becker, 2012).

Επιπλέον, μετά τον Κατρίνα, το Σώμα Μηχανικών του Στρατού των ΗΠΑ (USACE) κινητοποιήθηκε άμεσα, κατασκευάζοντας, επισκευάζοντας και βελτιώνοντας υποδομές αντιπλημμυρικής προστασίας και ασφάλειας έναντι τυφώνων κατηγορίας 3, με το ύψος των δαπανών να υπολογίζεται σε πάνω από 14,4 δισεκατομμύρια δολάρια (Kondo, 2012).

Παράλληλα, οι τοπικές αρχές της Νέας Ορλεάνης δημιούργησαν την Επιτροπή Bring New Orleans Back (BNOB), αποτελούμενη από τοπικές προσωπικότητες εγνωσμένου κύρους, με βασική αρμοδιότητα την κατάρτιση ενός στρατηγικού σχεδίου ανάκαμψης εντός 90 ημερών. Η Επιτροπή ενθάρρυνε τη συμμετοχή των πολιτών στο δημόσιο διάλογο με τη σύσταση θεματικών επιτροπών και υποεπιτροπών, με στόχο τη δημόσια διαβούλευση, την γνωμοδότηση και την υποβολή προτάσεων, ωστόσο οι τελικές αποφάσεις για τη χάραξη των σχετικών πολιτικών ελήφθησαν με την μέθοδο «top-to-bottom» (Amdal & Becker, 2012;

Masozera et al. 2007). Μεταξύ των τομέων που προτεραιοποιήθηκαν από την Επιτροπή ήταν η ενίσχυση της αντιπλημμυρικής προστασίας με την βελτίωση ή την εκ νέου κατασκευή των αντιπλημμυρικών υποδομών, η αποκατάσταση των παράκτιων ζωνών, η αξιοποίηση του ιστορικού κέντρου και ο χαρακτηρισμός ως ιστορικών και διατηρητέων ορισμένων επιπλέον συνοικιών, ώστε ο τουρισμός να αξιοποιηθεί ως όχημα ανάκαμψης (Gotham, 2017). Τέλος, έμφαση δόθηκε στην παροχή τεχνογνωσίας και οικονομικής βοήθειας στους κατοίκους για την ανοικοδόμηση των κατοικιών τους βάσει στρατηγικά σχεδιασμένων στεγαστικών προγραμμάτων (Amdal & Becker, 2012).

Εικόνα 31: Το σχέδιο ανοικοδόμησης της πόλης από την BNOB

Πηγή: <https://centerforspatialresearch.github.io/>

Στα τέλη του φθινοπώρου του 2005, κλήθηκαν στην πόλη εθελοντές του Urban Land Institute (ULI) με αρμοδιότητα την οργάνωση του διαλόγου με τους πολίτες, την κοινότητα, τις επιχειρήσεις και τους αξιωματούχους της πόλης. Το ULI εστίασε ιδιαίτερα στην διερεύνηση των αναγκών και των ιδιοτεροτήτων τις οποίες θα έπρεπε να λάβουν υπόψιν το σχέδιο ανάκαμψης και η στρατηγική ανθεκτικότητας που επρόκειτο να καταρτιστούν (Amdal & Becker, 2012). Οι συστάσεις του ULI περιλάμβαναν μεταξύ άλλων την αναγκαιότητα

συρρίκνωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της πόλης, την οργάνωση με στρατηγικό τρόπο του επαναπατρισμού των κατοίκων που δεν είχαν ακόμα καταφέρει να επιστρέψουν, την ριζική ανάπλαση των περιοχών που είχαν καταστραφεί από τον τυφώνα με έμφαση στο παραλιακό μέτωπο, καθώς και στις περιοχές που είχαν δεχθεί τα ισχυρότερα πλήγματα (Lam et al., 2015; Plyer et al., 2015). Σε αυτό το πλαίσιο, πρότεινε την επανεξέταση καταλληλότητας των γειτονιών αυτών για επανακατοίκηση και αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών, με στόχο την αποτροπή επανεγκατάστασης σε περιοχές υψηλού βαθμού ευαλωτότητας έναντι πλημμυρικών φαινομένων. Τέλος, πρότεινε την διασύνδεση της παροχής χρηματοδότησης με την εκπόνηση σχεδίων ανθεκτικότητας από τις επιμέρους τοπικές κοινότητες και την εξέταση των μακροπρόθεσμων προοπτικών βιωσιμότητάς τους. Οι συστάσεις του ULI προκάλεσαν την αντίδραση της τοπικής κοινότητας με αποτέλεσμα, αν και αρχικά περιελήφθησαν στην σχετική έκθεση της Επιτροπής BNOB τον Ιανουάριο του 2006, τελικά να απορριφθούν από τους αξιωματούχους της πόλης (Amdal & Becker, 2012).

Μετά την απόρριψη των προτάσεων του ULI, καταρτίστηκε το σχέδιο Lambert που αφορούσε αποκλειστικά τις κατεστραμμένες από την πλημμύρα περιοχές και που με βάση την υφιστάμενη γεωγραφική διαίρεση της πόλης σε επιμέρους συνοικίες, οργάνωνε επιτροπές και υποεπιτροπές γειτονιών, με στόχο καθεμιά από αυτές να καταρτίσει το δικό της Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Στην τελική του μορφή του ενσωμάτωσε πληθώρα επιμέρους σχεδίων αστικών αναπλάσεων και ανοικοδόμησης, προτεραιοποιώντας τις σχετικές δράσεις με κριτήριο το βαθμό σπουδαιότητάς τους (Branciaroli, 2013). Το Σχέδιο εγκρίθηκε από τις δημοτικές αρχές της πόλης, ωστόσο, δεν μπορούσε να χρηματοδοτηθεί με ομοσπονδιακά κονδύλια, καθώς δεν αποτελούσε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αστικής ανθεκτικότητας για το σύνολο των κοινοτήτων της Νέας Ορλεάνης, αφού δεν περιλάμβανε τις μη πλημμυρισμένες περιοχές, μεταξύ των οποίων και ορισμένες συνοικίες του ιστορικού κέντρου της πόλης (Branciaroli, 2013).

Για το λόγο αυτό, εκπονήθηκε το Ενιαίο Σχέδιο της Νέας Ορλεάνης (Unified New Orleans Plan- UNOP) με στόχο τον σχεδιασμό ενός προγράμματος αποκατάστασης και ανθεκτικότητας που θα αφορούσε ολόκληρη την πόλη της Νέας Ορλεάνης, ενσωματώνοντας το Louisiana Speaks, που αφορούσε όλη την Πολιτεία της Λουιζιάνα, το σχέδιο Lambert, το BNOB, καθώς και πολλά σχέδια και προτάσεις που είχαν εκπονηθεί από ανεξάρτητους φορείς και διεθνείς οργανισμούς (Amdal & Becker, 2012; Kondo, 2012). Στο πλαίσιο αυτό, το UNOP ανέλυσε όλα τα λειτουργικά συστήματα της Νέας Ορλεάνης (ύδρευσης, αποχέτευσης, άντλησης υδάτων, ηλεκτρισμού, επικοινωνιών και μεταφορών) και όλες τις επιμέρους συνοικίες της

πόλης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην διαχείριση κινδύνων, ενώ παράλληλα περιέλαβε εκτιμήσεις και προβλέψεις σχετικές με τον επαναπατρισμό των εκτοπισθέντων, καθώς και τον εκτιμώμενο χρόνο, την περιοχή και τα κριτήρια επανεγκατάστασης του πληθυσμού (Kondo, 2012). Στο πλαίσιο αυτό, προτάθηκε η παροχή χρηματοδότησης για την ανύψωση των κατοικιών σε περιοχές με αυξημένο κίνδυνο πλημμύρας. Τέλος, το UNOP ενσωμάτωσε δράσεις και στρατηγικές αστικού marketing και branding σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς και εκπροσώπους του τουριστικού κλάδου, με στόχο την βελτίωση της εικόνας της πόλης και την μετάβαση από τον «τουρισμό της καταστροφής» στον «τουρισμό της ανάκαμψης», όπως αναλύθηκε παραπάνω (Gotham, 2017; Plyer et al., 2015).

7.5.2 Η Νέα Ορλεάνη στο δίκτυο των 100 Ανθεκτικών Πόλεων

Το 2013 η Νέα Ορλεάνη ήταν μεταξύ των πρώτων 33 πόλεων που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών Πόλεων (100 Resilient Cities- 100RC), με στόχο να διαμορφωθεί ένα στρατηγικό πλαίσιο ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, στοχευμένου σε πτυχές της ευαλωτότητας της πόλης που δεν είχαν καταφέρει να αμβλύνουν σε επαρκή βαθμό τα προγράμματα που ήδη είχαν υλοποιηθεί ή βρίσκονταν εν εξελίξει. Με μακροπρόθεσμη προοπτική, το στρατηγικό αυτό σχέδιο επιχείρησε να αξιοποιήσει την εμπειρία και την τεχνογνωσία που είχε αποκτήσει η πόλη από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων αποκατάστασης, ανάκαμψης και ανθεκτικότητας τα προηγούμενα χρόνια, συνδυάζοντάς το με διεθνώς εφαρμοζόμενες βέλτιστες πρακτικές για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η περιοχή , καθώς και για την βελτίωση των χρόνιων αδυναμιών της. Απώτερη στόχευση του προγράμματος είναι η οικοδόμηση μιας πόλης δίκαιης, συμπεριληπτικής και ασφαλούς, που επιδεικνύει αυξημένη προσαρμοστική ικανότητα, αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τους υφιστάμενους και τους μελλοντικούς κινδύνους και σχεδιάζει το μέλλον της μετατρέποντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες (www.resilientcitiesnetwork.org).

Η στρατηγική ανθεκτικότητας της Νέας Ορλεάνης στα πλαίσια του Προγράμματος 100RC δομείται σε τρεις πυλώνες που αναφέρονται:

α) στην θωράκιση της πόλης από μελλοντικούς κινδύνους, ανθρωπογενείς και φυσικούς, που σχετίζονται τόσο με την κλιματική αλλαγή, όσο και με την ιδιαίτερη γεωμορφολογία της περιοχής και το είδος των δραστηριοτήτων στις οποίες έχει βασίσει την οικονομική ανάπτυξή

της, με απώτερο στόχο την βελτίωση της προσαρμοστικής της ικανότητας. Η δράση εξειδικεύεται στην προστασία των βιοτόπων της πόλης, τον μετριασμό του κινδύνου πλημμύρας και την προστασία της περιοχής από τον κίνδυνο περαιτέρω καθίζησης του εδάφους. Επιπλέον, προβλέπεται η παροχή στους ιδιοκτήτες και τους κατασκευαστές ακινήτων κινήτρων βελτίωσης της ανθεκτικότητας των κατοικιών έναντι των τυφώνων και των ισχυρών καταιγίδων που πλήττουν συχνά την περιοχή, αλλά και η υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών αναφορικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης της αστικής περιοχής της Νέας Ορλεάνης, που στο παρελθόν είχε συνδεθεί μεταξύ άλλων με την αυθαίρετη οικοδόμηση και την παράνομη αλλαγή των χρήσεων γης (www.resilientcitiesnetwork.org).

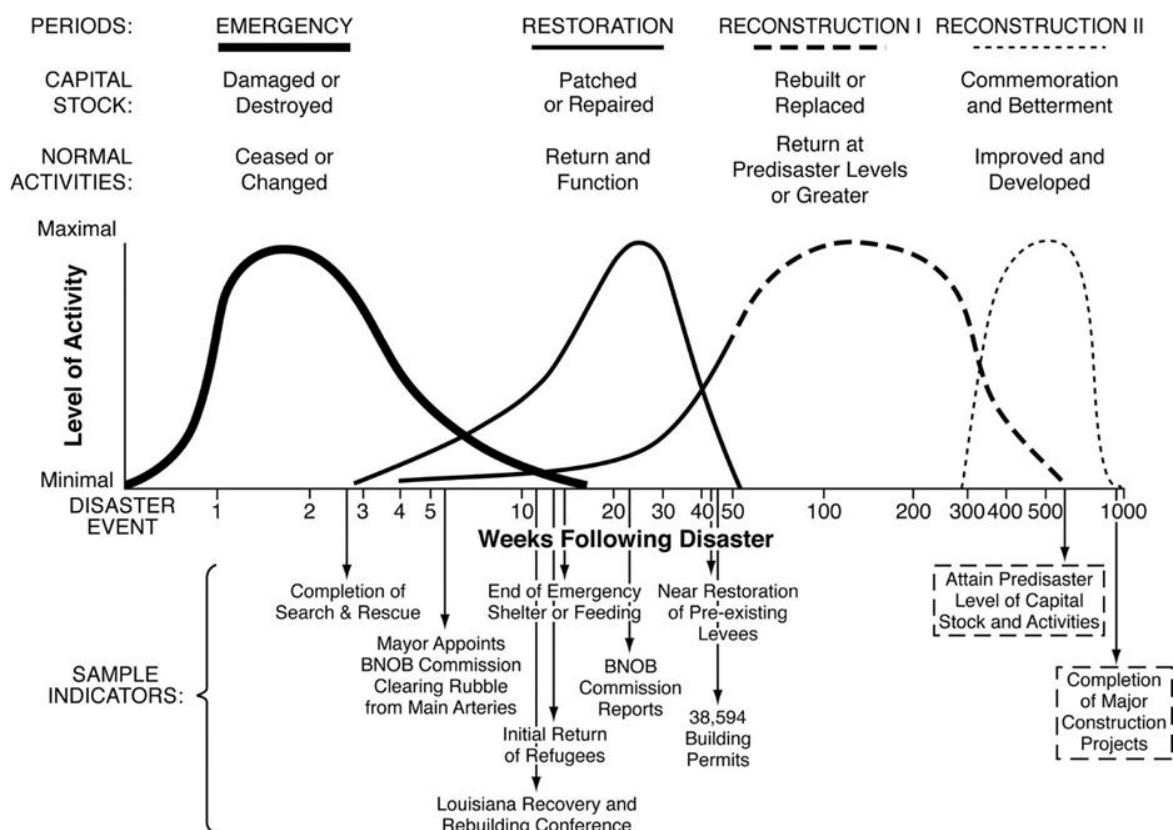
β) στην ανάληψη δράσεων με στόχο την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, την βελτίωση του κοινωνικού κεφαλαίου και την κοινωνική συνοχή, έτσι ώστε όλοι οι πολίτες να εξασφαλίσουν ισότιμη πρόσβαση στην απόλαυση των πλεονεκτημάτων που συνεπάχθηκε η ταχεία ανοικοδόμηση της πόλης και η συνακόλουθη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη τα χρόνια μετά τον Κατρίνα. Ο πυλώνας αυτός πλαισιώνεται με δράσεις βελτίωσης της ποιότητας και της προσβασιμότητας της εκπαίδευσης για τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα, καλλιέργειας επαγγελματικών δεξιοτήτων άμεσα συνδεδεμένων με την αγορά εργασίας, καθώς και ψηφιακού εγγραμματισμού και ίσης πρόσβασης στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Επίσης, προβλέπονται δράσεις προνοιακού χαρακτήρα, με την εισοδηματική ενίσχυση των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος, την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας υγείας και την εφαρμογή στεγαστικών προγραμμάτων, με στόχο την βελτίωση της πρόσβασης των κατοίκων της πόλης σε οικονομικά προσιτή στέγη. Τέλος, σχεδιάζεται η υλοποίηση πολιτικών εστιασμένων στην μείωση της εγκληματικότητας και στην εμπέδωση του συναισθήματος δημόσιας ασφάλειας στην πόλη (www.resilientcitiesnetwork.org). .

γ) στον μετασχηματισμό των αστικών συστημάτων και των συμπεριφορικών μοτίβων των κατοίκων, αλλά και των θεσμικών συνιστωσών της πόλης, με σεβασμό στην ιδιαιτερότητα της τοπικής πολιτικής, πολιτιστικής και ηθικής κουλτούρας της, εστιάζοντας παράλληλα στην εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση του μετασχηματισμού και των χρόνιων αδυναμιών της. Στο πλαίσιο αυτό, η στρατηγική ανθεκτικότητας επιχειρεί τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών και των συστημάτων πολιτικής προστασίας και την εκπαίδευση των κατοίκων για τους ενδεδειγμένους τρόπους αντίδρασης σε επαπειλούμενο κίνδυνο. Επίσης, σχεδιάζεται η βελτίωση της διασυνδεσιμότητας της πόλης με τις υπόλοιπες περιοχές της Λουιζιάνα με στόχο την διευκόλυνση της μετακίνησης των κατοίκων, των εργαζομένων και των

εμπορευμάτων από και προς την Νέα Ορλεάνη, αλλά και την δημιουργία πιο ασφαλών εξόδων κινδύνου από την πόλη για μελλοντική περίπτωση έκτακτης ανάγκης που θα απαιτεί την άμεση εκκένωσή της. Τέλος, κρίσιμης σημασίας θεωρούνται οι επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας, με στόχο την εξεύρεση τρόπων βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, αλλά και την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στοχεύοντας στην πράσινη ανθεκτικότητα (www.resilientcitiesnetwork.org).

7.5.3 Εφαρμογή και αποτίμηση των στρατηγικών ανθεκτικότητας

Το δίδαγμα του Κατρίνα ήταν η αναγκαιότητα διερεύνησης και διαχείρισης της αλληλεπιδραστικής σχέσης των περιβαλλοντικών και γεωμορφολογικών συνιστωσών της πόλης, ήτοι του τροπικού κλίματος, του νερού και του εδάφους (Campanella, 2006). Ως εκ τούτου, σε πρώτη φάση εκπονήθηκαν μελέτες και σχέδια που, εκκινώντας από την θέση ότι η Νέα Ορλεάνη, αν και παραμένοντας ευάλωτη σε φυσικές καταστροφές λόγω των ιδιαιτεροτήτων του φυσικού και του αστικού περιβάλλοντος, μπορεί να ανακάμψει και να αναδειχθεί σε ακμάζουσα περιοχή, αν επενδύσει σε νέους βιομηχανικούς κλάδους και τεχνολογίες που μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Αξιολογώντας τις δυνατότητες της πόλης, οι στοχεύσεις εστιάστηκαν στην αποκατάσταση των παράκτιων ζωνών και στην αλλαγή των χρήσεων γης στα τμήματα της πόλης που επλήγησαν περισσότερο, την διαχείριση υδάτων, τον μετριασμό των επιπτώσεων μελλοντικών καταστροφών, την ανάπτυξη βιοδυλιστηρίων και την βιώσιμη διαχείριση τοξικών αποβλήτων (Lam et al., 2015; Plyer et al., 2015) .

Εικόνα 32: Τα στάδια ανοικοδόμησης της Νέας Ορλεάνης
Πηγή: Kates (2006).

Στα αρχικά στάδια ανάκαμψης της πόλης, επιχειρήθηκε στροφή της τουριστικής βιομηχανίας στον σκοτεινό τουρισμό, με στόχο την ανάκαμψη του τουριστικού κλάδου και την μερική βελτίωση των εσόδων του. Παρά την ηθικοκοινωνιολογική προβληματική που ανακύπτει, η επιλογή αυτή φάνηκε να δικαιώνεται, καθώς σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα τα έσοδα άρχισαν να βελτιώνονται, με την πόλη να ενισχύει σε σημαντικό βαθμό την επισκεψιμότητά της, δεδομένων των συνθηκών. Η προσπάθεια μετάβασης από τον τουρισμό της καταστροφής στον τουρισμό της ανάκαμψης εκκίνησε ταυτόχρονα με την έναρξη των εργασιών αποκατάστασης των ζημιών της πόλης, από το ιστορικό κέντρο της Νέας Ορλεάνης που αποτελούσε την ναυαρχίδα της τουριστικής βιομηχανίας της έως τον Κατρίνα (Gotham, 2017). Το γεγονός ότι οι συνοικίες του κέντρου είχαν υποστεί τις λιγότερες φθορές και ως εκ τούτου δεν είχαν συμπεριληφθεί στις επιλέξιμες από την FEMA περιοχές για παροχή έκτακτης χρηματοδότησης, κινητοποίησε άμεσα τους κατά τόπους αξιωματούχους και τους επαγγελματίες του τουριστικού κλάδου προς ανάληψη συντονισμένων δράσεων για την αναζωογόνηση του τουρισμού αναψυχής και ψυχαγωγίας, την αύξηση των τουριστικών εσόδων και την εξεύρεση πηγών χρηματοδότησης μέσω της κατάρτισης των δικών τους

στρατηγικών σχεδίων για την ανάπλαση των περιοχών του ιστορικού κέντρου, τα οποία ενσωματώθηκαν στις στρατηγικές ανθεκτικότητας που ακολούθησαν (Amdal & Becker, 2012; Gotham, 2017).

Πέραν αυτού, έμφαση δόθηκε στην οικονομική ανθεκτικότητα, η οποία ενσωματώθηκε ως στόχος στο νέο μείγμα Μάρκετινγκ της πόλης, που σε ευθυγράμμιση με τις στοχεύσεις και τα αναπτυξιακά προγράμματα των περιφερειακών και πολιτειακών αρχών, μετέστρεψε την εστίασή του στην ανακατασκευή και εδραίωση της τοπικής ταυτότητας και του εμπορικού σήματος της πόλης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με στόχο την προσέλκυση νέων αγορών-στόχων προκειμένου για την διαφοροποίηση της οικονομίας, μέσω της ανάπτυξης νέων βιομηχανικών κλάδων και καινοτομιών υπό την προοπτική της οικονομίας της γνώσης. Οι βασικότεροι από τους τομείς στους οποίους η πόλη επέλεξε να εστιάσει είναι η βιοτεχνολογία, η καινοτόμος μεταποίηση, τα ψηφιακά μέσα και ο πολιτισμός (Plyer et al., 2015) . Αφού καθορίστηκαν οι ομάδες – στόχοι, πραγματοποιήθηκαν μελέτες προκειμένου να αναδειχθούν οι προτιμήσεις τους σχετικά με τις υποδομές, τις παροχές και τις δυνατότητες που θεωρούν σημαντικές και υλοποιήθηκαν αναπτυξιακά προγράμματα και προγράμματα αστικής ανάπλασης -κυρίως στην περιοχή του κέντρου της πόλης- δημιουργώντας κίνητρα βελτίωσης της τουριστικής και συνεδριακής επισκεψιμότητας, καθώς και εγκατάστασης νέων επιχειρήσεων και εργαζομένων.

Η στρατηγική Branding συμπεριέλαβε την προώθηση της νέας εικόνας της πόλης μέσω της διαφήμισης και της διοργάνωσης ποικίλης θεματολογίας φεστιβάλ, καθώς και ενημερωτικών εκδηλώσεων, συνεδρίων και εκδηλώσεων επιχειρηματικής/βιομηχανικής ανάπτυξης, όπου μπορούσαν να έρθουν σε επαφή πανεπιστήμια, εταιρείες, επενδυτές, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και ιδιώτες, στο πλαίσιο μιας συμμετοχικής διαδικασίας στοχευμένης στην ανθεκτικότητα και την βιώσιμη ανάπτυξη (DeFrank, 2009; Leong et al., 2007; Plyer et al., 2015). Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στην προσέλκυση νέων επιστημόνων και ταλέντων, μέσω διοργάνωσης ξεναγήσεων και περιηγήσεων που ανέδειξαν τις πρόσφατες επενδύσεις σε υποδομές και αστικές αναπλάσεις, τις ευκαιρίες εργασίας, επιχειρηματικής δραστηριοποίησης και ψυχαγωγίας, τις παροχές, τα κίνητρα και άλλα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η πόλη, καθιστώντας την ελκυστική για την εγκατάσταση επιχειρήσεων και νέων, υψηλού μορφωτικού επιπέδου και εξειδίκευσης εργαζομένων (Plyer et al., 2015).

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Κατρίνα βρήκε την πόλη απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει μια καταστροφή τέτοιου βεληνεκού, με αποτέλεσμα, εξαιτίας και της εκτεταμένης διαφθοράς, οι πόροι που διατέθηκαν για την ανάκαμψη της περιοχής να κατανεμηθούν άναρχα και άνισα στις κατά τόπους γειτονιές της πόλης (Landphair, 2007). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι αμέσως μετά την έγκριση της χρηματοδότησης, ανάδοχοι εταιρείες κατασκευής δημοσίων έργων που κατηγορήθηκαν για στενές σχέσεις με το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, συνήψαν σχετικές συμβάσεις έργων χωρίς να προηγηθεί διαγωνισμός, ενώ στις πληγείσες από τον τυφώνα περιοχές ανεστάλη η ισχύς νόμων που ρύθμιζαν το κατώτατο ύψος των μισθών των εργαζομένων σε έργα που χρηματοδοτούνται με ομοσπονδιακά κονδύλια (Dreier, 2006). Παράλληλα, η ταχύτατη αύξηση του κύκλου εργασιών στον κατασκευαστικό κλάδο προκάλεσε μεγάλες μεταναστευτικές ροές λατινοαμερικανών προερχόμενων κυρίως από το Μεξικό, μεταβάλλοντας την ήδη διαταραγμένη λόγω του τυφώνα δημογραφική σύνθεση της Νέας Ορλεάνης και φέρνοντας την πόλη αντιμέτωπη με την πρόκληση ενσωμάτωσης των μεταναστών στον κοινωνικό ιστό, που ήδη πριν τον Κατρίνα χαρακτηρίζονταν από βαθιές διαιρέσεις, ανισότητες και διακρίσεις (Dreier, 2006; Masozera et al., 2007).

Παρόλα αυτά, μέσω της στρατηγικής ανθεκτικότητας που ακολούθησε, η Νέα Ορλεάνη μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία κατάφερε να γίνει κόμβος επιχειρηματικότητας και πόλος έλξης ταλέντων και κεφαλαίων, καθώς και να βελτιώσει τις προοπτικές ανάπτυξης, τις υποδομές και την ποιότητα ζωής των κατοίκων, οικοδομώντας ανθεκτικότητα έναντι μελλοντικών κινδύνων και κρίσεων, ώστε πολλοί να μιλούν για το “θαύμα της Νέας Ορλεάνης”. Η πλειοψηφία των δεικτών αποτυπώνει ότι η πόλη βρίσκεται κοντά στην αύξηση του πληθυσμού της στο επίπεδο που βρισκόταν πριν από τον Κατρίνα, ενώ το εργατικό της δυναμικό και η παραγωγική της βάση παρουσιάζονται εμφανώς βελτιωμένες (DeFrank, 2009; Leong et al., 2007; Plyer et al., 2015). Οι στρατηγικές οικονομικής ανθεκτικότητας, με την στήριξη της υψηλότερης ομοσπονδιακής χρηματοδότησης μετά την καταστροφή, παρείχε στην πόλη αρκετή ρευστότητα ώστε να επανεκκινήσει την οικονομία της, αλλά και να διατηρήσει την δυναμική της κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης και των υφέσεων του 2008 και του 2010. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ενώ το διάστημα από το 2008 έως το 2012 τα ποσοστά απασχόλησης στις ΗΠΑ υποχώρησαν κατά 2%, στη Νέα Ορλεάνη παρουσίασαν αύξηση της τάξεως του 1% (Plyer et al., 2015).

Ωστόσο, παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει, στην πραγματικότητα η πόλη εξακολουθεί να παρουσιάζει πολύ χαμηλά επίπεδα κοινωνικής και θεσμικής ανθεκτικότητας,

παραμένοντας η δεύτερη πόλη των ΗΠΑ με τη χειρότερη επίδοση στους δείκτες κοινωνικής ανισότητας (DeFrank, 2009; Landphair, 2007; Leong et al., 2007). Είναι χαρακτηριστικό ότι περισσότεροι από 100.000 Αφροαμερικανοί δεν επέστρεψαν ποτέ στη Νέα Ορλεάνη μετά τον τυφώνα, εξαιτίας της πρόβλεψης κατεδάφισης ορισμένων συγκροτημάτων κατοικιών, όπου διέμεναν κατά κύριο λόγο οι πληθυσμοί αυτοί, στο πλαίσιο εκπόνησης αναπτυξιακών προγραμμάτων (Landphair, 2007). Επιπλέον, σχετικές μελέτες έδειξαν ότι οι περιοχές της πόλης που επλήγησαν περισσότερο δεχόμενες το μεγαλύτερο ποσοστό νερού, χρειάστηκαν περισσότερο χρόνο για να ανακάμψουν μερικώς, ενώ παράλληλα σε πολλές περιπτώσεις έμειναν εκτός του σχεδίου ανακατασκευής του οδικού δικτύου και πεζοδρόμησης, επειδή αυτό αφορούσε κυρίως κεντρικούς οδικούς άξονες (Amdal & Becker, 2012; Landphair, 2007; Leong et al., 2007). Παράλληλα, κατά την υλοποίηση της δράσης ανύψωσης των κατοικιών στα πλαίσια του νέου στεγαστικού προγράμματος, παρατηρήθηκαν κρούσματα διαφθοράς, διακρίσεις εις βάρος των μειονοτικών πληθυσμών ως προς την ταχύτητα και το χρόνο έγκρισης των επιδοτήσεων, καθώς και κρούσματα απάτης (Amdal & Becker, 2012; Landphair, 2007; Masozera et al., 2007).

Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα αντιπλημμυρικά έργα που υλοποίησε το Σώμα Μηχανικών του Στρατού των ΗΠΑ σχεδιάστηκαν για να αντέχουν έως τυφώνα κατηγορίας 3, ενώ επιστημονικές μελέτες δείχνουν πως είναι μεν σπάνιο, ωστόσο δεν αποκλείεται να εμφανιστεί στο άμεσο μέλλον τυφώνας μεγαλύτερης έντασης στην περιοχή, εξαιτίας και της κλιματικής αλλαγής (Amdal & Becker, 2012; Dreier, 2006; Yarnal, 2007). Εξάλλου, όπως έδειξε η διαταραχή που έπληξε εκ νέου την πόλη το 2010, μετά την καταβύθιση της εξέδρας άντλησης πετρελαίου της BP και την δημιουργία της μεγάλης πετρελαιοκηλίδας στον Κόλπο του Μεξικού, αλλά και το πρόσφατο χτύπημα του τυφώνα Αϊντα το 2021, η Νέα Ορλεάνη παραμένει μια πόλη που πρέπει να παρακολουθείται ως προς τους δείκτες ανθεκτικότητας και να αξιολογείται συνεχώς, εφόσον η σύνθεση και εξισορρόπηση των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συνιστωσών του αστικού οικοσυστήματος θα καθορίσει την βιωσιμότητά της τις επόμενες δεκαετίες (Lam et al., 2015; Plyer et al., 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΣΥΖΗΤΗΣΗ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1 Συζήτηση & Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη, επιχειρώντας μέσα από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας να εξετάσει την μετάβαση από τον ανταγωνισμό των πόλεων στην αστική ανθεκτικότητα και την διασύνδεσή της με την βιωσιμότητα και την οικοδόμηση διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σήμερα η ανθεκτικότητα με τις ποικίλες όψεις της, γίνεται αντιληπτή ως τρόπος σκέψης και δράσης, αλλά και ως διαδικασία, εφαρμοζόμενη σε μία πληθώρα τομέων της αστικής ζωής. Για ορισμένους μελετητές, η βιωσιμότητα αποτελεί τον στρατηγικό στόχο των μοντέλων αστικής διαχείρισης και ανάπτυξης, ενώ η ανθεκτικότητα, μία μερικότερη έκφασή της, που ως διαδικασία και προοπτική δράσης μπορεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στην βιώσιμη ανάπτυξη, με στόχο τόσο την οικονομική αποτελεσματικότητα όσο και την επίτευξη υψηλού επιπέδου κοινωνικής ευημερίας. Ωστόσο, όσον αφορά στη συσχέτιση και την αλληλεπίδραση της ανθεκτικότητας ως όψη της βιωσιμότητας με το αστικό μάρκετινγκ και branding, από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας προκύπτει η ύπαρξη σχετικού ερευνητικού κενού, καθώς οι μελέτες που την επιχειρούν είναι λίγες. Παρόλο που το εν λόγω πεδίο χρήζει βαθύτερης διερεύνησης, κοινή συνισταμένη των σχετικών ερευνών είναι η διαπίστωση ότι η ανθεκτικότητα παρουσιάζει ισχυρή διασύνδεση με την βιωσιμότητα, το αποτελεσματικό αστικό μάρκετινγκ και την ελκυστικότητα μιας πόλης, όπως αυτή διαμορφώνεται και επικοινωνείται μέσω της εικόνας της.

Εξετάζοντας την πόλη ως σύστημα, αλλά και ως φαινόμενο διαχρονικό, διαπιστώθηκε ότι αυτή ως μορφή κοινωνικής οργάνωσης εξελίχθηκε στο χώρο και το χρόνο, καλούμενη να διαδραματίσει διαφορετικό ρόλο ανάλογα με την εποχή και τυγχάνοντας διαφορετικών εννοιολογήσεων (**Ερ. ερώτημα 1**). Παρά τις επιμέρους διαφορές των εννοιολογικών προσεγγίσεων και νοηματοδοτήσεων που υιοθετούνται κάθε φορά, είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι πόλεις, από την αρχαιότητα έως σήμερα, λειτουργούσαν πάντα ως κέντρα πολιτισμού, ανταλλαγής ιδεών, επικοινωνίας και πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Τα

συγκριτικά αυτά πλεονεκτήματα τις κατέστησαν συν τω χρόνω την πλέον διαδεδομένη μορφή κοινωνικής ανάπτυξης, με το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού σήμερα να κατοικεί σε μικρά ή μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Η εξέλιξη αυτή δεν ήταν γραμμική και ταυτόχρονα συντελούμενη σε όλες τις πόλεις του κόσμου, ούτε στέφονταν πάντα από επιτυχία. Στο πέρασμα των αιώνων, πόλεις που δεν κατάφεραν να προσαρμοστούν στις αλλαγές που βίωναν και στις συγκυρίες της εποχής τους, χάθηκαν ή παρήκμασαν. Πριν τον 18ο αιώνα, οι μετασχηματισμοί και η εξέλιξη των πόλεων ως προς την μορφή τους, το ρόλο τους και τις λειτουργίες συντελούνταν με αργούς και όχι πάντα σταθερούς ρυθμούς. Ωστόσο, εξαιτίας της ικανότητας συσσώρευσης που τις χαρακτηρίζει, από τις απαρχές της βιομηχανικής επανάστασης και εξής, η αστικοποίηση υπήρξε ταχύτατη και ο ρυθμός της βαίνει συνεχώς αυξανόμενος, με αποτέλεσμα οι πόλεις να βιώνουν συνεχείς αλλαγές και προκλήσεις, στις οποίες καλούνται να προσαρμοστούν προκειμένου να επιβιώσουν.

Όσον αφορά στις πολιτικές αστικής διαχείρισης και το αστικό Μάρκετινγκ (**ερ. ερώτημα 2**), διαπιστώθηκε ότι, δεδομένων των μεταβαλλόμενων αναγκών και προκλήσεων που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι πόλεις, από την δεκαετία του 1980 έως σήμερα υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στην αντίληψη περί του τί συνιστά και τί όχι αποτελεσματική αστική πολιτική, καθώς και στο πλαίσιο των στοχεύσεών της.

Πιο συγκεκριμένα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, η αστική μετάβαση σε πολλές περιοχές του πλανήτη συνδέθηκε με την ταχεία αποβιομηχανοποίηση και την παγκοσμιοποίηση, εντείνοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων για την προσέλκυση νέων κατοίκων, επισκεπτών και επενδύσεων. Σε καθεστώς εντεινόμενου ανταγωνισμού και προκειμένου για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πόλεων και την κατάκτηση μιας υψηλής θέσης στα αστικά συστήματα ιεράρχησης, οι εθνικές κυβερνήσεις και ενίοτε οι τοπικές αρχές επιδόθηκαν σε έναν αγώνα δρόμου προκειμένου να κατευθύνουν δημόσιους πόρους προς την επίτευξη αυτού του στόχου, που σε πολλές περιπτώσεις κατέστη αυτοσκοπός.

Από την δεκαετία του 1990, το αστικό Μάρκετινγκ, έχοντας εμπεδώσει τα όρια, αλλά και τις αρνητικές επιπτώσεις του εντεινόμενου ανταγωνισμού των πόλεων, σταδιακά εξελίσσεται και εμπλουτίζεται, ώστε να ενσωματώσει περισσότερο ευρείες προσεγγίσεις και στρατηγικές διαδικασίες αστικού σχεδιασμού και διαχείρισης, με στόχο την αστική αναγέννηση. Προσεγγίζοντας την δεκαετία του 2000, το Μάρκετινγκ Τόπου/ Πόλης ενσωματώνει το Place/ City Branding ως εργαλείο σε ένα συνεκτικό στρατηγικό πρόγραμμα με στόχο την αστική

οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, το City Branding αξιοποιείται για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του αστικού Μάρκετινγκ, στοχεύοντας στην κατασκευή ή επανεφεύρεση μιας ανταγωνιστικής εταιρικής ταυτότητας και την βελτίωση της ελκυστικότητας της πόλης. Η σημαντική διαφορά σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο είναι ότι η επωνυμία της πόλης επιχειρείται πλέον να κατασκευαστεί με εστίαση στις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις επιθυμίες των αγορών-στόχων και με ζητούμενο την προώθηση μέσω διαφήμισης, δημοσίων σχέσεων και εταιρικής επικοινωνίας, μιας εικόνας της πόλης που θα χαρακτηρίζεται από αυθεντικότητα και θα δημιουργεί θετικά συναισθήματα, συνειρμούς και εμπειρίες.

Παρά την εξέλιξη του αστικού Μάρκετινγκ και με τον αστικό ανταγωνισμό να εξακολουθεί να εντείνεται ελέω της παγκοσμιοποίησης, στόχοι οι οποίοι είχαν να κάνουν με την προστασία του περιβάλλοντος, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την επίτευξη υψηλού επιπέδου κοινωνικής ευημερίας για το σύνολο των πολιτών και την κοινωνική δικαιοσύνη αγνοήθηκαν ή έτυχαν λιγότερης προσοχής, ιδιαίτερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη, που επεδίωκαν να αναπτύξουν ταχύτατα το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα.

Άλλη μία προβληματική που ανέδειξαν οι πολιτικές των προηγούμενων δεκαετιών, αφορούσε στη διαφορά δυναμικής μεταξύ των μητροπολιτικών περιοχών και των μικρότερων αστικών κέντρων, εκ των οποίων τα περισσότερα δεν διέθεταν επαρκείς πόρους, εμπειρία και εξειδίκευση προκειμένου να βελτιώσουν τις υποδομές τους κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε αυτό το άκρως ανταγωνιστικό πλαίσιο. Στις περισσότερες δε περιπτώσεις, η δυνατότητα λήψης αποφάσεων στρατηγικού χαρακτήρα προς την αυτή την κατεύθυνση από φορείς τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα ήταν περιορισμένη ή εξαρτημένη σε μεγάλο βαθμό από την κεντρική κυβέρνηση, η οποία ήταν αρμόδια για τη μεταφορά του μεγαλύτερου μέρους των πόρων που θα χρηματοδοτούσαν σχέδια αστικής ανάπτυξης.

Παρ' όλα αυτά, η συνήθης επιλογή της κεντρικής κυβέρνησης ήταν η αξιοποίηση του μεγαλύτερου μέρους των δημόσιων πόρων για τη χρηματοδότηση δημόσιων έργων, υποδομών και δράσεων σε ορισμένα μόνο μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα, ώστε να καταστούν “παγκόσμιες πόλεις”, με στόχο την οικοδόμηση ενός “εθνικού” ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, ικανού να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας. Σύντομα, ωστόσο, κατέστη σαφές ότι η πολιτική αυτή, πέραν του ότι δεν ήταν αρκετή καθαυτή να παγιώσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να διασφαλίσει το στόχο της οικονομικής αποτελεσματικότητας στο μακροχρόνιο διάστημα, δημιουργούσε πόλωση της εθνικής

οικονομίας και ανισότητες μεταξύ των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών, που καθιστούσαν ευάλωτες τόσο τις ίδιες, όσο και την εθνική οικονομία σε κάθε είδους κίνδυνο.

Ως απάντηση στις ως άνω προβληματικές, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 εισάγεται στην επιστημονική και πολιτική συζήτηση η έννοια της αστικής ανθεκτικότητας ως στρατηγικής διαχείρισης κινδύνων, ενώ από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, το εννοιολογικό της περιεχόμενο εμπλουτίζεται, αρχικά για να συνδεθεί με αστικές πολιτικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και κατόπιν συνδεόμενη με όλες τις πτυχές της αστικής ανάπτυξης **(Ερ. ερώτημα 3)**. Με την αστικοποίηση και την εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση να εξακολουθούν να μεταμορφώνουν όλες τις διαστάσεις της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής στις πόλεις, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανθεκτικότητας ως μερικότερης έκφασής της, τρόπος σκέψης και στρατηγικής δράσης, όπως αναπτύχθηκαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, εστίασαν στο συγκερασμό των εννοιών της οικονομικής ανάπτυξης, της περιβαλλοντικής προστασίας και της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης, και τις συνέθεσαν σε ένα ενιαίο πλαίσιο αρχών και στόχων αστικής διαχείρισης, εγκαινιάζοντας έτσι ένα νέο μοντέλο αστικής ανάπτυξης, περισσότερο ολιστικό και συμπεριληπτικό.

Παράλληλα, σταδιακά άρχισε να κερδίζει έδαφος η αντίληψη περί ενός είδους συνεργατικού ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων και δημιουργίας δικτύων πόλεων, που θα βοηθούσε στην ανάπτυξη, βελτίωση και εκμετάλλευση ενός περισσότερο διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος τόσο για την κάθε πόλη μεμονωμένα, όσο και ως μέρος ενός ευρύτερου δικτύου, χωρίς τους περιορισμούς και τις στρεβλώσεις που συνεπάγεται ο άκρατος ανταγωνισμός μεταξύ τους, με στόχο αυτές να καταστούν περισσότερο ανθεκτικές και βιώσιμες. Στο πλαίσιο αυτό, η ανθεκτικότητα συνέχεται και διασταυρώνεται με την ανταγωνιστικότητα των πόλεων, προσδίδοντας την της έναν περισσότερο συναινετικό χαρακτήρα λόγω της ανάγκης δικτύωσης και συνεργασίας που απαιτεί.

Ορόσημο για τη μετάβαση από τον αστικό ανταγωνισμό στην αστική ανθεκτικότητα αποτέλεσε η συνειδητοποίηση ότι το κόστος της περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι υψηλότερο και ενδεχομένως μη αναστρέψιμο για τις πόλεις. Υπό το πρίσμα αυτό, αναπτύχθηκαν τις τελευταίες δύο δεκαετίες στρατηγικές εστιασμένες στην βελτίωση της πράσινης/ περιβαλλοντικής ανθεκτικότητας, με βασικό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την καλύτερη περιβαλλοντική διαχείριση, που εξασφαλίζει υψηλότερα επίπεδα δημόσιας υγείας και ποιότητα ζωής. Πέραν αυτού, εμπεδώθηκε ότι η περιβαλλοντική υποβάθμιση συναρτάται με τη

διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, με πλήθος μελετών να καταδεικνύουν ότι παρουσιάζει ισχυρή συσχέτιση με αυξημένα ποσοστά φτώχειας, εφόσον περιορίζονται οι δυνατότητες πρόσβασης σε υποδομές και παροχές για τους εκπροσώπους των κατώτερων στρωμάτων που διαβιούν σε υποβαθμισμένες περιβαλλοντικά περιοχές. Το γεγονός αυτό συνδέεται με τη συρρίκνωση των δυνατοτήτων ενδογενούς ανάπτυξης λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων καινοτομίας, κοινωνικής μάθησης, κοινωνικού μετασχηματισμού και οικοδόμησης κοινωνικού κεφαλαίου, εγκλωβίζοντας το αστικό οικοσύστημα σε ένα φαύλο κύκλο συνεχιζόμενης περιβαλλοντικής υποβάθμισης, τρωτότητας, οικονομικής ευπάθειας, φτώχειας και ανισοτήτων.

Προκειμένου να υπερκεραστούν τα εμπόδια αυτά, η επένδυση σε αναπτυξιακά προγράμματα, υποδομές και σχέδια αστικής ανάπλασης και αναγέννησης αναδεικνύεται σε κρίσιμο παράγοντα για οικοδόμηση της ανθεκτικής πόλης του 21ου αιώνα. Η διαδικασία αυτή εντοπίζεται και κατά το προηγούμενο διάστημα, κατά το οποίο οι πόλεις επένδυσαν στους τομείς αυτούς και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη περιοχών πρασίνου και χώρων διαμονής και ψυχαγωγίας ασφαλών, καθαρών και ελκυστικών για τους επισκέπτες, με στόχο την ενίσχυση της εικόνας τους. Ωστόσο, οι παρεμβάσεις αυτές εστίαζαν σχεδόν αποκλειστικά στην προσέλκυση επισκεπτών ή επιχειρήσεων και επενδυτών και όχι στον πολίτη, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται φαινόμενα άνισης ανάπτυξης των επιμέρους αστικών γειτονιών και πόλεις δύο όψεων, πράγμα που δεν συνάδει με τη φιλοσοφία του νέου πλαισίου αστικής ανθεκτικότητας, το οποίο απαιτεί τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την άμβλυνση του χάσματος των κοινωνικών ανισοτήτων και την παροχή αστικών χωρών όπου οι άνθρωποι θα μπορούν να συναντηθούν και να αλληλεπιδράσουν.

Στο πλαίσιο αυτό, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, το αστικό Μάρκετινγκ και η ενίσχυση της εικόνας των πόλεων συνδέθηκαν με τις παραμέτρους αυτές, που πλέον θεωρούνται ως στοιχεία που όχι μόνο δεν αντιβαίνουν, αλλά αντιθέτως συμβάλλουν στην δημιουργία διατηρήσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και ως εκ τούτου στην υλοποίηση των στόχων της αστικής ανθεκτικότητας και βιωσιμότητας. Το παράδειγμα της Νέας Ορλεάνης είναι ενδεικτικό της σχέσης αυτής. Αναλυτικότερα, πρόκειται για μια πόλη που από την δεκαετία του 1980 βάσισε την ανάπτυξή της στην τουριστική βιομηχανία, παρακολουθώντας όλα τα στάδια εξέλιξης του αστικού Marketing και Branding. Μέχρι το χτύπημα του τυφώνα Κατρίνα, η επωνυμία της πόλης είχε ταυτιστεί με την μουσική, τα φεστιβάλ, το καρναβάλι, τα χρώματα, την χαρά, αποσιωπώντας τις χρόνιες αδυναμίες και τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι της πόλης στην καθημερινότητά τους και αγνοώντας την επισφάλεια της περιοχής.

Μετά τον Κατρίνα, η πόλη αναγκάστηκε να επαναπροσδιορίσει το brand της, με στόχο αρχικά την μείωση των απωλειών των εσόδων του τουριστικού κλάδου και αργότερα την σημαντική βελτίωσή τους. Ενσωματώνοντας την στρατηγική μάρκετινγκ στην στρατηγική ανθεκτικότητας, η πόλη κατάφερε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να ανακάμψει, αλλά και να αποτυπωθεί στην συνείδηση των ανθρώπων από τοπίο καταστροφής και τραγωδίας, σε κόμβο καινοτομίας, επιχειρηματικότητας και ταχύτατης οικονομικής ανάπτυξης.

Συνεχίζοντας, προκειμένου να εξεταστεί πώς η αστική ανθεκτικότητα στο πλαίσιο που ετέθη παραπάνω μετατρέπεται σε αστική δημόσια πολιτική (**Ερ. ερώτημα 4**), που συνθέτει στη στρατηγική της όλες τις όψεις της αστικής ανθεκτικότητας (**Ερ. ερώτημα 5**), καθώς και ποιες είναι οι προϋποθέσεις, οι ανασταλτικοί και προωθητικοί παράγοντες για την επιτυχή εφαρμογή της (**Ερ. ερώτημα 6**), παρουσιάστηκαν στο θεωρητικό μέρος της παρούσης ενδεικτικά παραδείγματα πόλεων που κατά τα τελευταία χρόνια εφαρμόζουν στρατηγικές ανθεκτικότητας και αναλύθηκε στο ερευνητικό μέρος η περίπτωση της Νέας Ορλεάνης και οι στρατηγικές ανθεκτικότητας που εκπονήθηκαν για την ανάκαμψη και επανεφεύρεσή της μετά το καταστροφικό για την πόλη χτύπημα του τυφώνα Κατρίνα.

Από την ανάλυση και την σύνθεση των ανωτέρω παραδειγμάτων προκύπτει το συμπέρασμα ότι η στρατηγική ανθεκτικότητας δομείται κατά βάση πάνω στις ίδιες αρχές, ωστόσο, καλείται κάθε φορά να αναγνωρίσει και να προσαρμοστεί στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της κάθε πόλης όπου εφαρμόζεται, λαμβάνοντας επιπλέον ως δεδομένο ότι δεν διαθέτουν όλες τον ίδιο βαθμό ετοιμότητας υλοποίησης των σχετικών πολιτικών. Πιο συγκεκριμένα, μια πρώτη διαπίστωση αφορά στο γεγονός ότι οι πόλεις των παραδειγμάτων στράφηκαν προς την εφαρμογή στρατηγικών ανθεκτικότητας, προκειμένου να αντιμετωπίσουν κάποιου είδους απειλή ή να ανακάμψουν από κάποιο ισχυρό σοκ που θεωρήθηκε ως απειλητικό της βιωσιμότητάς τους, σχετιζόμενο πρωτίστως με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τα οποία είτε αντιμετώπισαν ως εγγενή και επιχείρησαν να βελτιώσουν στην προσαρμοστική τους ικανότητα έναντι αυτών (π.χ. Μπανγκόκ και ευαλωτότητα σε πλημμύρες), είτε τα αποδέχθηκαν στις πραγματικές τους διαστάσεις, εξέτασαν τις αιτίες τους και εργάστηκαν συστηματικά για τα απομειώσουν, θέτοντας μακροπρόθεσμους στόχους (π.χ. Μεντεγίν και εγκληματικότητα). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι η στρατηγική ανθεκτικότητας, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει χαρακτηρίζεται από ευελιξία και, λαμβάνοντας υπόψιν της την δυναμική και τις αλληλεπιδραστικές σχέσεις των συνιστωσών της πόλης, να προσαρμόζεται,

να αξιολογείται ως προς τα αποτελέσματά της και να αναπροσαρμόζεται βάσει της ανατροφοδότησης που λαμβάνει.

Επιπλέον, από την παρουσίαση των επιμέρους στρατηγικών ανθεκτικότητας, προκύπτει ότι η στρατηγική ανθεκτικότητας δομείται σε τρεις ή τέσσερις επιμέρους πυλώνες που αποτελούν τους τομείς προτεραιότητας κάθε πόλης και στους οποίους συνοψίζονται οι δομικές της αδυναμίες, που συνθέτουν το σκηνικό της ευαλωτότητάς της. Στο πλαίσιο αυτό, οι πυλώνες αποτυπώνουν τους βασικούς σκοπούς κάθε σχεδίου ανθεκτικότητας, που εξειδικεύεται σε επιμέρους στόχους, που με την σειρά τους συγκεκριμενοποιούνται σε δράσεις στοχευμένες στην επίτευξη σαφώς ορισμένων αποτελεσμάτων. Η διάρθρωση αυτή σε πυλώνες, στόχους και δράσεις παρέχει ένα σχέδιο λεπτομερές, συνεκτικό και εστιασμένο στην υπάρχουσα πραγματικότητα, αλλά και στα αναμενόμενα αποτελέσματα, που συνθέτει όλες τις πτυχές της αστικής ανθεκτικότητας, στα πλαίσια μιας ολιστικής προσέγγισης.

Περαιτέρω, οι στρατηγικές ανθεκτικότητας όλων των πόλεων περιλαμβάνουν δράσεις ενίσχυσης των υποδομών τους και των θεσμών διακυβέρνησής τους (ανθεκτικότητα υποδομών), βελτίωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματός τους και θωράκισης έναντι των απειλών προερχόμενων από την κλιματική αλλαγή (πράσινη ανθεκτικότητα), διαφοροποίησης και ενίσχυσης της εξωστρέφειας της οικονομίας τους μέσω της ανάπτυξης καινοτομιών και επένδυσης στην κοινωνία της γνώσης (οικονομική ανθεκτικότητα), καθώς και ενίσχυσης της συμμετοχής, του κοινωνικού διαλόγου και της συμπερίληψης (κοινωνική ανθεκτικότητα). Αξιοσημείωτο είναι ότι κάθε πυλώνας συμπλέκει στη στόχευση και στις δράσεις του όλες τις προαναφερθείσες όψεις της ανθεκτικότητας, με στόχο τον μετασχηματισμό και την βελτίωση της ετοιμότητας, της προσαρμοστικής ικανότητας και της αντοχής όλων των συνιστωσών της πόλης (**Ερ. ερώτημα 5**).

Όσον αφορά στην μελέτη περίπτωσης, η Νέα Ορλεάνη αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πόλης, που αξιοποίησε την καταστροφική εμπειρία του τυφώνα Κατρίνα ως ευκαιρία, προκειμένου να μεταστρέψει την οικονομία της σε τομείς και δραστηριότητες ικανές να παράγουν διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, να ανακατασκευάσουν την ταυτότητά της και να βελτιώσουν την ελκυστικότητά της, αυξάνοντας παράλληλα την ανθεκτικότητά της. Επιπλέον, η περίπτωση της Νέας Ορλεάνης είναι αξιοπρόσεκτη, καθώς αποτέλεσε την αφορμή και το πρότυπο πάνω στο οποίο μοντελοποιήθηκε το πρόγραμμα των 100 Ανθεκτικών Πόλεων

του Ιδρύματος Rockefeller, καθορίζοντας σε μεγάλο βαθμό την φιλοσοφία και τον τρόπο δράσης του Ιδρύματος για την οικοδόμηση της αστικής ανθεκτικότητας.

Η μελέτη περίπτωσης κατέδειξε ότι το φιλόδοξο σχέδιο προς μια ανθεκτική και βιώσιμη πόλη προϋποθέτει τη συνεργασία σε πολιτικό επίπεδο, την μεταφορά αποφασιστικών αρμοδιοτήτων και επαρκούς χρηματοδότησης στους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης και τον συντονισμό των διοικητικών υποεπιπέδων, προκειμένου να αναπτυχθούν υπό την εποπτεία και με τη βοήθεια της κεντρικής κυβέρνησης ολοκληρωμένες πολιτικές αστικής ανάπτυξης και ανθεκτικότητας, μέσα από την εκπόνηση μακροπρόθεσμων, στρατηγικά σχεδιασμένων και δεσμευτικών αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Όσον αφορά στις πόλεις αυτές καθαυτές και στους θεσμούς διακυβέρνησής τους καταδείχθηκε ότι η επένδυση σε θεσμικές καινοτομίες και στη δημιουργία οριζόντιων δικτύων μεταξύ όλων των συνιστωσών της αστικής οικονομίας, καθώς και δικτύων συνεργασίας μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων σε τοπικό επίπεδο μπορούν να δημιουργήσουν σημαντικές ευκαιρίες αστικής ανάπτυξης, με πολλαπλά οφέλη για το σύνολο των συμμετεχόντων στο δίκτυο, προκειμένου για τη διατήρηση του πλεονεκτήματος αυτού. Επιπλέον, η συμμετοχή και η συνεργασία μεταξύ των συνιστωσών του αστικού οικοσυστήματος, μακροπρόθεσμα έχει ως αποτέλεσμα την οικοδόμηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης ικανής να παράγει αυτή καθαυτή προστιθέμενη αξία. Πέραν αυτού, μέσω της ενίσχυσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της αναζήτησης συναινετικών, συνεργατικών και συμμετοχικών λύσεων στα αστικά προβλήματα με την ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα και των συμπράξεων, δημιουργεί ευκαιρίες ανάπτυξης σε πόλεις των οποίων η δυναμική ήταν μέχρι πρότινος αναιμική, λόγω της έλλειψης υποδομών, σε συνδυασμό με την περιορισμένη πρόσβαση στους εθνικούς δημόσιους πόρους.

Στην περίπτωση της Νέας Ορλεάνης η συνδρομή των παραγόντων αυτών έδωσε ώθηση στην προσπάθεια ανάκαμψης και αστικής αναγέννησης, που στήριξε την πόλη κατά την διάρκεια της ύφεσης του 2008, συνέβαλε στον άμεσο επαναπατρισμό του μεγαλύτερου ποσοστού των εκτοπισθέντων λόγω της καταστροφής και βελτίωσε τις παραγωγικές δυνατότητες και την οικονομική ανθεκτικότητα της πόλης. Η επιτυχία αυτή, που κάνει πολλούς να μιλούν για το “θαύμα της οικονομικής επανεφεύρεσης της Νέας Ορλεάνης”, καταδεικνύει την σημασία της κατανόησης των τοπικών/ περιφερειακών πλεονεκτημάτων της πόλης και της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των επιμέρους τομέων της οικονομίας και των διαφόρων τύπων δημόσιων

και ιδιωτικών οργανισμών κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα για την οικοδόμηση, ενίσχυση και αξιοποίησή του.

Ωστόσο, στην Νέα Ορλεάνη, παρά τις όποιες καλές προθέσεις, η προσπάθεια κατάρτισης ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάκαμψης υπό το πνεύμα διαπεριφερειακής συνεργασίας, ισότητας και δικαιοσύνης αποδείχθηκε δύσκολο εγχείρημα εξαιτίας του τοπικισμού, της σύγκρουσης των επιμέρους συμφερόντων και της εκτεταμένης διαφθοράς, αναδεικνύοντας την σπουδαιότητα της θεσμικής διάστασης της ανθεκτικότητας και του κοινωνικού κεφαλαίου. Οι ομοσπονδιακοί πόροι στην Νέα Ορλεάνη κατανεμήθηκαν κατά τρόπο άνισο και αδιαφανή, με αποτέλεσμα ορισμένες περιοχές της να ανακάμψουν με πολύ αργό ρυθμό, ενώ η διαπλοκή των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων έπληξαν την θεσμική διάσταση της ανθεκτικότητας, κάνοντας πολλούς μελετητές να διερωτώνται αν είναι πράγματι δόκιμο να γίνεται λόγος για «θαύμα». Επιπλέον, οι χαμηλές επιδόσεις της χώρας στους δείκτες εισοδηματικής και κοινωνικής ανισότητας, σε συνδυασμό με τους υφιστάμενους περιβαλλοντικούς κινδύνους, κρίνονται από τους μελετητές ως παράγοντες ικανοί να δυναμιτίσουν τις μακροπρόθεσμες προοπτικές βιωσιμότητας της πόλης, που θα πρέπει να αξιολογούνται διαρκώς στην προσπάθεια οικοδόμησης της ανθεκτικής πόλης του μέλλοντος (**Ερ. Ερώτημα 7**).

Τέλος, από την βιβλιογραφική επισκόπηση και την μελέτη περίπτωσης καταδεικνύεται ότι οι πόλεις του μέλλοντος δεν αρκεί να είναι ανταγωνιστικές και οικονομικά αποτελεσματικές, αλλά ανθεκτικές, που με στόχο την αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών και την δημιουργία νέων ευκαιριών ανάπτυξης, σχεδιάζουν, υλοποιούν και εξελίσσουν ένα σύνολο στρατηγικών που βελτιώνουν την ποιότητα διακυβέρνησης, τη σταθερότητα και την αξιοπιστία των πολιτικών θεσμών, και προωθούν την καινοτομία, η συμμετοχικότητα και τη συνεργασία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικοδόμηση ισχυρού κοινωνικού κεφαλαίου. Ως εκ τούτου, η πραγματική πρόκληση σήμερα για τις πόλεις είναι η εμπέδωση σε επίπεδο αστικής διακυβέρνησης, κουλτούρας, αστικού σχεδιασμού και διαχείρισης ότι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα δεν μπορεί να είναι διατηρήσιμο αν δεν συνδεθεί με την αστική ανθεκτικότητα, στα πλαίσια της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Καταλήγοντας, επισημαίνεται ότι οι σύγχρονες προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι πόλεις σήμερα, ειδικά είτε ως απειλή είτε ως ευκαιρία μετασχηματισμού. Εστιάζοντας στο δεύτερο, οι σύγχρονες πόλεις μπορούν να αξιοποιούν τις διευρυνόμενες δυνατότητες που προσφέρουν η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική επανάσταση, με στόχο την ανταλλαγή

εμπειριών, την μάθηση και την ανάπτυξη καινοτομίας, που μπορούν να αποτελέσουν κινητήριο δύναμη νέων μορφών αστικής και οικονομικής ανάπτυξης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ι. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδριώτης, Κ. (2015). Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός. Αθήνα: Σταμούλης.

Αραβαντινός, Α. (2007). *Πολεοδομικός σχεδιασμός για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου*. Αθήνα: Συμμετρία

Βιτοπούλου Α., Γεμενετζή Γ., Γιαννακού Α., Κανκαλάς Γ., Τασοπούλου Α. (2015). *Βιώσιμες πόλεις. Προσαρμογή και ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης*. Αθήνα: ΕΜΠ – «Κάλλιπος». Αποθετήριο Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2227>

Δελλαδέτσιμας, Π. Μ. (2004). Η τρέχουσα δυναμική της ανάπτυξης της Αθήνας : συμβατικό-νέο πρότυπο και έργα υποδομής. *Γεωγραφίες*, 7, σελ. 48-64.

Δέφνερ, Α. & Καραχάλης, Ν. (Επ.). (2012). *Marketing και Branding Τόπων. Η διεθνής και η ελληνική πραγματικότητα*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Ελληνική Στατιστική Αρχή – ΕΛΣΤΑΤ (2021), Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2021. Διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/2021-census-pop-hous>

Ηγουμενάκης, Ν. & Ηγουμενάκης, Γ. (2004). Τουριστικό μάρκετινγκ - Γενικές Αρχές. Αθήνα: Interbooks.

Καραχάλης, Ν. (2016). Στρατηγικές διαχείρισης της εικόνας και της προβολής των πόλεων (city branding) και πολιτιστική αναζωογόνηση. Στο Πούλιος, Ι. (Επιμ.), *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη* (σς. 116-133). Αθήνα: ΕΜΠ – «Κάλλιπος». Αποθετήριο Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. Διαθέσιμο στο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/2394/3/00_master_document.pdf

Λαμπριανίδης, Λ. (2012). *Οικονομική γεωγραφία : στοιχεία θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα* (2η έκδ.). Αθήνα: Πατάκης.

Μεταξάς, Θ. (2006). *Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη και Ανταγωνισμός των Πόλεων στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Διδακτορική Διατριβή*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Σχολή Πολυτεχνική. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Διαθέσιμο στο: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/18788>

Μηλιώνης, Σ. (2005). Προς μια Συνολικότερη Άποψη της Διαδικασίας του Μάρκετινγκ Πόλεων. *Αειχώρος*, τ. 4 (2), 100-127. Διαθέσιμο στο: <https://journals.lib.uth.gr/index.php/aeihoros/article/view/148>

Μπεριάτος, Η. (1999). *Χωροταξία, Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός και Πολιτική. Τόμος Α: Θεσμικές, διοικητικές, οργανωτικές δομές*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Οικονόμου, Δ. & Πετράκος, Γ. (1999). *Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις Αστικής Ανάλυσης και Πολιτικής*. Βόλος: Gutenberg.

Σιόλας, Α. (2005). *Άνθρωπος και Χώρος*, Αθήνα: ΕΜΠ- Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού/Εθνικό.

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abdulkareem, M. (2018). *The resilience of urban design in mitigating pluvial flood consequences* (Doctoral Thesis). Available at: <http://usir.salford.ac.uk/id/eprint/44882/>

Adger, W., Arnell, N. & Tompkins, E. (2005). Successful adaptation to climate change across scales. *Global Environmental Change*, vol. 15 (2), 77–86. Available at: <https://www.sciencedirect.com/journal/global-environmental-change>

Agudelo-Vera, C.M., Mels, A.R., Keesman, K.J. & Rijnaarts, H.H.M. (2011). Resource management as a key factor for sustainable urban planning. *Journal of Environmental Management*, vol. 92 (10), 2295-2303. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S030147971100171X>

Ahsan, M.M. & Özbek, N., Policy Considerations On Hurricane Induced Human Displacement: Lessons From Cyclone Sidr And Hurricane Katrina. *Tropical Cyclone Research and Review. Journal Pre-proof*. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.tcr.2022.06.001>

Aitken, R. & Campelo, A. (2011). The four R's of Place Branding. *Journal of Marketing Management*, vol. 27 (9/10), 913- 933.
Available at: https://www.academia.edu/5022397/The_four_Rs_of_place_branding

Alexander, D.E. (2013). Resilience and disaster risk reduction: An etymological journey. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 1 (2), 1257-1284. Available at: <https://doi.org/10.5194/nhessd-1-1257-2013>

Amdal, J.R. & Becker, M. (2012). Urban Resilience in post-Katrina/Rita New Orleans. In: D.Serre, B. Barroca & R. Laganier (Eds.) *Resilience and Urban Risk Management* (79-100). London: CRC Press. Available at: <https://doi.org/10.1201/b12994-11>

Anholt, S. (2008). From nation branding to competitive identity – The role of brand management as a component of national policy. In K. Dinnie (Ed.), *Nation branding: concepts, issues, practice* (pp. 22–23). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Ashworth, G. (2009). The Instruments of Place Branding: How is it Done? *European Spatial Research and Policy*, vol. 16(1), 9-22. Available at: https://www.researchgate.net/publication/227640188_The_Instruments_of_Place_Branding_How_is_it_Done

Athanassiou, E., Kapsali, M. & Karagianni, M. “Green” and resilient: shaping a new identity for Thessaloniki, *International Conference on Changing Cities, 22-26 June, 2015, Porto-Heli, Greece*. Available at: https://www.academia.edu/25125099/_Green_and_resilient_shaping_a_new_identity_for_The_ssaloniki

Bailey, N., Ailey, N., Turok, I. & Docherty, N. (1999). *Edinburgh and Glasgow: Contrasts in Competitiveness and Cohesion: Interim Report of the Central Scotland Integrative Case Study*. Department of Urban Studies, University of Glasgow.

Baker, D. & Refsgaard, K. (2007). Institutional development and scale matching in disaster response management. *Ecological Economics*, vol. 63(2-3), 331-343. Available at: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921-8009\(07\)00069-9](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921-8009(07)00069-9)

Barber, B. (2013). *If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities*. New Haven: Yale University Press.

Barke, M. (1999). Place marketing as a planning tool. In M. Pacione (Ed.), *Applied Geography: Principles and Practice* (pp. 486-496). London: Routledge

Begg, I. (1999). Cities and Competitiveness. *Urban Studies*, vol. 36 (5-6), 795-809. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1080/0042098993222>

Branciaroli, P. (2013). Public spaces in New Orleans post-Katrina. Plans and projects as instruments for urban and social revitalization. *Italian Journal of Planning Practice*, vol. 3 (1), 93-109.

Budd, L. & Hirmis, A. (2004). Conceptual Framework for Regional Competitiveness. *Regional Studies*, vol. 38 (9), 1015-1028. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0034340042000292610>

Campanella, R. (2006). *Geographies of New Orleans: Urban fabrics before the storm*. Lafayette: Center for Louisiana Studies. Available at: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1n2tx87>

Campanella, R. (2008). *Bienville's Dilemma: A Historical Geography of New Orleans*. Lafayette: Center for Louisiana Studies. Available at: https://richcampanella.com/wp-content/uploads/2020/01/Campanella_Bienvilles-Dilemma_Part1_Forming-the-Landscape.pdf

Capolongo, S., Buffoli, M., Appolloni, L., Rebecchi, A., Signorelli, C., Fara, G.M. & D' Alessandro, D. (2020). COVID-19 and Cities: from Urban Health strategies to the pandemic challenge. A Decalogue of Public Health opportunities. *Acta Biomedica*, vol. 91 (2), 13-22. Available at: https://mattiolihealth.com/wp-content/uploads/2020/05/Cover-and-Index_ABM-2-2020-Covid.pdf

Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy. Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford: Oxford University Press.

Chelleri, L. & Baravikova, A. (2021). Understandings of urban resilience meanings and principles across Europe. *Cities*, vol. 108, 102985. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275120313330?via%3Dihub>

Chelleri, L. (2012). From the «Resilient City» to Urban Resilience. A review essay on understanding and integrating the resilience perspective for urban systems. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, vol. 52 (2), 287-306. Available at: https://www.researchgate.net/publication/262817700_From_the_Resilient_City_to_Urban_Resilience_A_review_essay_on_understanding_and_integrating_the_resilience_perspective_for_urban_systems

Cohen, B. & Munoz, P. (2016). Sharing cities and sustainable consumption and production: towards an integrated framework. *Journal of Cleaner Production*, vol. 134 (A), 87-97. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652615010641>

Corburn, J., Asari, M. R., Pérez- Jamarillo, J.& Gaviria, A. (2020). The transformation of Medellin into a “City for Life:” insights for healthy cities. *Cities & Health*, vol. 4(1), 13-24. Available at: <https://doi.org/10.1080/23748834.2019.1592735>

Cutter, S. (2016). Resilience to What? Resilience for Whom? *The Geographical Journal*, vol. 182(2), 110-113. Available at: https://www.researchgate.net/publication/301353271_Resilience_to_What_Resilience_for_Whom

Davis, K. (1955). The Origin and Growth of Urbanization in the World. *American Journal of Sociology*, vol. 60 (5), 429-437. Available at: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/221602>

Davoudi, S., Shaw, K., Haider, L.J., Quinlan, A.E., Peterson, G.D., Wilkinson, C., Fünfgeld, H., McEvoy, D., Porter, L. (2012). Resilience: A Bridging Concept or a Dead End? “Reframing” Resilience: Challenges for Planning Theory and Practice - Interacting Traps: Resilience Assessment of a Pasture Management System in Northern Afghanistan - Urban Resilience: What Does it Mean in Planning Practice?- Resilience as a Useful Concept for Climate Change Adaptation? - The Politics of Resilience for Planning: A Cautionary Note. *Planning Theory & Practice*, vol. 13 (2), 299-333. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14649357.2012.677124>

DeFrank, L.M. (2009). Resiliency of New Orleans Following Hurricane Katrina: A Study of Communities Three Years After the Storm (Master Thesis). Available at: https://www.lib.auth.gr/sites/default/files/docs_files/APA-examples-gre.pdf

Derudder, B., Taylor, P.J., Witlox, F., & Catalano, G. (2003). Hierarchical tendencies and regional patterns in the world city network: A global urban analysis of 234 cities. *Regional Studies*, 37 (9), 875-886. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0034340032000143887>

Dinnie, K. (2009). *Nation Branding: Concepts, Issues, Practice* (2nd Ed.). Oxford: Elsevier. Available at: [https://books.google.gr/books?id=v-hzCgAAQBAJ&pg=PA85&lpg=PA85&dq=Dinnie,+K.+\(2009\).+Nation+Branding:+Concepts,+Issues,+Practice.+Oxford:+Elsevier.&source=bl&ots=-XuVMptgTf&sig=ACfU3U3XrxqlWJ3keU1AvwPb3m7rS_NJYA&hl=el&sa=X&ved=2ahUKewj6mqHNsYr4AhU0SfEDHQnpAu4Q6AF6BAgYEAM#v=onepage&q=Dinnie%2C%20K.%20\(2009\).%20Nation%20Branding%3A%20Concepts%2C%20Issues%2C%20Practice.%20Oxford%3A%20Elsevier.&f=false](https://books.google.gr/books?id=v-hzCgAAQBAJ&pg=PA85&lpg=PA85&dq=Dinnie,+K.+(2009).+Nation+Branding:+Concepts,+Issues,+Practice.+Oxford:+Elsevier.&source=bl&ots=-XuVMptgTf&sig=ACfU3U3XrxqlWJ3keU1AvwPb3m7rS_NJYA&hl=el&sa=X&ved=2ahUKewj6mqHNsYr4AhU0SfEDHQnpAu4Q6AF6BAgYEAM#v=onepage&q=Dinnie%2C%20K.%20(2009).%20Nation%20Branding%3A%20Concepts%2C%20Issues%2C%20Practice.%20Oxford%3A%20Elsevier.&f=false)

Douglass, M. (2002). From global intercity competition to cooperation for livable cities and economic resilience in Pacific Asia. *Environment and Urbanization*, vol. 14 (1), 53-68. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/095624780201400105>

Dreier, P. (2006). Katrina and power in America. *Urban Affairs Review*, vol. 41 (4), 528-549. Available at: <https://doi.10.1177/1078087405284886>

Eckstein, B. (2006). *Sustaining New Orleans- Literature, Local Memory, and the Fate of a City*. New York: Routledge. Available at: <https://www.perlego.com/book/1698499/sustaining-new-orleans-literature-local-memory-and-the-fate-of-a-city-pdf>

Edvinsson, L. (2006). Aspects on the city as a knowledge tool. *Journal of Knowledge Management*, vol. 10 (5), 6-13.

Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/13673270610691134/full/html>

Eremia, M., Toma, L., & Sanduleac, M. (2016). The smart city concept in the 21st century. *Procedia Engineering*, vol. 181, 12-19. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877705817309402?via%3Dihub>

Ergazakis, K., Metaxiotis, K. & Psarras, J. (2004). Towards Knowledge Cities: Conceptual Analysis and Success Stories. *Journal of Knowledge Management*, vol. 8(5), 5-15. Available at:

https://www.researchgate.net/publication/220363394_Towards_Knowledge_Cities_Conceptual_Analysis_and_Success_Stories

Eshuis, J. & Klijn, E.H. (2012), *Branding in Governance and Public Management*. London: Routledge.

Espiner, S., Orchiston, C. & Higham, J. (2017). Resilience and sustainability: a complementary relationship? Towards a practical conceptual model for the sustainability–resilience nexus in tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 25 (10), 1-16. Available at: https://www.researchgate.net/publication/313019667_Resilience_and_sustainability_a_complementary_relationship_Towards_a_practical_conceptual_model_for_the_sustainability-resilience_nexus_in_tourism

Felli, R. (2016). The World Bank's Neoliberal Language of Resilience. *Risking Capitalism: Research in Political Economy*, vol. 31, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, 267 - 295. Available at: . <https://doi.org/10.1108/S0161-723020160000031014>

Florek, M., Herezniak, M. & Augustyn, A. (2019). You can't govern if you don't measure: Experts' insights into place branding effectiveness assessment. *Journal of Place Management and Development*, vol. 12 (4), 545-565. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JPM-D-10-2018-0074/full/html>

Florida, R. (2014). *The rise of the creative class. Revisited: Revised and Expanded*. New York: Basic Books. Available at: https://www.researchgate.net/publication/273059401_The_Rise_of_the_Creative_Class--Revisited_Revised_and_Expanded

Folke, C., Carpenter, S., Walker, B., Scheffer, M. Elmqvist, T., Gunderson, L. & Holling, C.S. (2004). Regime Shifts, Resilience, and Biodiversity in Ecosystem *Management. Annual Review of Ecology, Evolution and Systematics*, vol. 35 (1), 557-581 . Available at: https://www.researchgate.net/publication/236769610_Regime_Shifts_Resilience_and_Biodiversity_in_Ecosystem_Management

Friedman, T.L. (2016). *Thank You for Being Late – an Optimist's Guide to Thriving in the Age of Accelerations*. London: Allen Lane Penguin Books

Gaffikin, F. (2019). Divided Cities. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Urban and Regional Studies*, 1–6. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118568446.eurs0080>

Galderisi, A. & Ferrera, F.F. (2012) Enhancing Urban Resilience in Face of Climate Change: A Methodological Approach. *TeMA- A Journal of Land Use, Mobility and Environment*, vol. 5 (2), 69-88. Available at: <https://doi.org/10.6092/1970-9870/936>

Gibbs, D. (1997). Urban sustainability and economic development in the United Kingdom: exploring the contradictions. *Cities*, vol. 14 (4), 203-208. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275197000048>

Godschalk, D.R. (2003). Urban Hazard Mitigation: Creating Resilient Cities. *Natural Hazards Review*, vol. 4 (3), 136-143. Available at: https://www.researchgate.net/publication/238393971_Urban_Hazard_Mitigation_Creating_Resilient_Cities

Gospondini, A. (2002). European Cities in Competition and the New 'Uses' of Urban Design. *Journal of Urban Design*, vol. 7 (1), 59-73. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13574800220129231>

Gotham, K.F. (2017). Touristic disaster: Spectacle and recovery in Post-Katrina New Orleans. *Geoforum*, vol. 86, 127-135. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016718517302646>

Gunderson, L.H. & Holling, C.S. (Eds). (2002). *Panarchy: Understanding Transformations In Human And Natural Systems*. Washington: Island Press. Available at: https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=mBW8BwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR2&dq=panarchy:+understanding+transformations+in+human+and+natural+systems+pdf&ots=9MpWCuaBPp&sig=9waEaxAgpNu7qt207tPuaugy_y4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Halme, J. (2020). Constructing consensus and conflicts: Dynamics in regional place marketing collaboration. *Qualitative Market Research*, vol. 23 (4), 961-978. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/QMR-12-2017-0172/full/html>

Hannigan, J. (2003). Symposium on Branding, the Entertainment Economy and Urban Place Building: Introduction. *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 27 (2), 352-360. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2427.00452>

- Harrison, Ph., Bobbins, K., Culwick, C., Humby, T.L., La Mantia, C., Todes, A. & Weakley, D. (2014). Urban Resilient thinking for municipalities. *University of the Witwatersrand, Gauteng City-Region Observatory*. Available at: https://www.researchgate.net/publication/303313869_Urban_Resilience_Thinking_for_Municipalities
- Hartmann, R. (2014). Dark tourism, thanatourism, and dissonance in heritage tourism management: new directions in contemporary tourism research. *Journal of Heritage Tourism*, vol. 9(2), 166-182. Available at: <https://doi.org/10.1080/1743873X.2013.807266>
- Harvey, D. (2007). Neoliberalism as Creative Destruction. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 610 (1), 22-44. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002716206296780?journalCode=anna>
- Hassler, U. & Kohler, N. (2014). Resilience in the built environment. *Building Research and Information*, vol. 42 (2), 119-129. Available at: https://www.researchgate.net/publication/263145260_Resilience_in_the_built_environment
- Holling, C. S. (1996). *Engineering Within Ecological Constraints*. Washington: The National Academies Press. Available at: <https://nap.nationalacademies.org/catalog/4919/engineering-within-ecological-constraints>
- Hospers, G.J. & Pen, C.J. (2008). A View on Creative Cities Beyond the Hype. *Creativity and Innovation Management*, vol. 17 (4), 259–270. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8691.2008.00498.x>
- Howell, K., 2013. *An introduction to the philosophy of methodology*, London: Sage
- Hudson, M. & Hawkins, N. (2006). A tale of two cities — A commentary on historic and current marketing strategies used by the Liverpool and Glasgow regions. *Place Branding*, vol. 2(2), 155–176. Available at: [doi:10.1057/palgrave.pb.5990053](https://doi.org/10.1057/palgrave.pb.5990053)
- Huriot, J.M. & Thisse, J.F. (Eds). (2000). *Introduction to Economics of Cities, Theoretical Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Iammarino, S., McCann, P. and Ortega-Argilés, R. (2018). International business, cities and competitiveness: recent trends and future challenges. *Competitiveness Review*, vol. 28 (3), 236-251. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CR-10-2017-0070/full/html>

Janssen, M.A. & Ostrom, E. (2006). Governing Social-Ecological Systems. In: L. Tesfatsion & K.L. Judd (Eds), *Handbook of Computational Economics II: Agent-Based Computational Economics*, vol. 2 (30), 1465-1509. Available at: https://marcojanssen.info/wp-content/uploads/2016/08/2006_Governing_Social-Ecological-_Systems_preprint2.pdf

Joseph, J., (2013), Resilience as embedded neoliberalism: a governmentality approach. *International Policies, Practices and Discourses*, vol. 1 (1), 38-52. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21693293.2013.765741>

Institut National de la statistique et des etudes economique- INSEE (2019). Populations legales 2019. Available at: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/4270719>

Kahn, M.A. (1995). Sustainable development: The key concepts, issues and implications : Keynote paper given at the international sustainable development research conference, 27-29 march 1995, Manchester, UK. *Sustainable Development*, vol. 3, 63-69. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/sd.3460030203>

Kalandides, A. (2011). The problem with spatial identity: Revisiting the 'sense of place'. *Journal of Place Management and Development*, vol. 4 (1), 28-39. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/1753833111117142/full/html>

Kantor, P. (1987). The Dependent City: The Changing Political Economy of Urban Economic Development in the United States. *Urban Affairs Quarterly*, vol. 22 (4), 493-520. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/004208168702200402>

Kavaratzis, M. (2004). From place marketing to place branding: towards a theoretical framework for developing place brands. *Place Branding*, vol. 1 (1), 58-73. Available at: https://www.academia.edu/24049074/From_city_marketing_to_city_branding_Towards_a_theoretical_framework_for_developing_city_brands

Kavaratzis, M. (2008). *From city marketing to city branding: An interdisciplinary analysis with reference to Amsterdam, Budapest and Athens*. PhD Thesis, University of Groningen. Available at: <https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/33151144/volledigedissertatie.pdf>

Kavaratzis, M. & Ashworth, G.J. (2008). Place marketing: How did we get here and where are we going? *Journal of Place Management and Development*, vol. 1(2), 150-165. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/17538330810889989/full/html>

Knabb, R.D.; Rhome, J.R. & Brown, D.P. (2005). *Tropical cyclone report: Hurricane Katrina 23-30 August 2005*. Miami, Florida: National Oceanic and Atmospheric Administration, National Hurricane Center. Available at: https://www.nhc.noaa.gov/data/tcr/AL122005_Katrina.pdf

Kolb, B.M. (2006). *Tourism Marketing for Cities and Towns*. Boston: Butterworth-Heinemann.

Kondo, T. (2012). Housing rebuilding in the disaster area. *Journal of Architecture and Planning (Transactions of AIJ)*, vol. 77(671), 67-74. Available at: <https://doi.org/10.3130/aija.77.67>

Kostof, S. (1991). *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History*. Boston: Thames and Hudson.

Kotler, P., Asplund, C., Rein, I. & Haider, H.D. (1999). *Marketing Places Europe: How to Attract Investments, Industries, Residents and Visitors to Cities, Communities, Regions and Nations in Europe*. Financial Times.

Krugman, P. (1996). Making sense of the competitiveness debate. *Oxford Review of Economic Policy*, vol. 12 (3), 17-25. Available at: <https://academic.oup.com/oxrep/article-abstract/12/3/17/383750?redirectedFrom=fulltext>

Labrianidis, L. (2011). Thessaloniki's Arrested Development: Missed Opportunities. *Antipode*, vol. 43, 1801-1827.

Laeni, N., Van den Brink, M. & Arts, J. (2019). Is Bangkok becoming more resilient to flooding? A framing analysis of Bangkok's flood resilience policy combining insights from both insiders and outsiders. *Cities*, vol. 90, 157-167. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.02.002>

Lam, N.S.N., Reams M.A., Li K, Li C, Mata L. (2015). Measuring Community Resilience to Coastal Hazards along the Northern Gulf of Mexico. *Natural Hazards Review*, vol. 17 (1), 04015013. Available at: https://www.researchgate.net/publication/282055334_Measuring_Community_Resilience_to_Coastal_Hazards_along_the_Northern_Gulf_of_Mexico

Landphair, J. (2007). "The Forgotten People of New Orleans": Community, vulnerability, and the Lower Ninth Ward. *The Journal American History*, vol. 94 (3), 837-845. Available at: <http://archive.oah.org/special-issues/katrina/Landphair.html>

- Leong, K., Airriess, C., Li, W., Chen, A. & Keith, V. (2007). Resilient history and the rebuilding of a community: The Vietnamese American community in New Orleans East. *The Journal of American History*, vol. 94 (3), 770-779. Available at: <https://asu.pure.elsevier.com/en/publications/resilient-history-and-the-rebuilding-of-a-community-the-vietnames>
- Lewis, J. & Kelman, I. (2010). Places, people and perpetuity: Community capacities in ecologies of catastrophe. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, vol. 9 (2), 191-220. Available at: <https://www.acme-journal.org/index.php/acme/article/view/866>
- Low, S. (2014). Spatializing culture: An engaged anthropological approach to space and place. In: J. Gieseking, W. Mangold, C. Katz, S. Low and S. Saegert (Eds.) *The People, Place and Space Reader* (pp 34– 39). New York: Routledge. Available at: https://books.google.gr/books?hl=en&lr=&id=b9WWAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=KW-uvKjuw7&sig=Ci5EAIpsUkNNbk0-IUWkb1KAsQ&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Machard, A., Martinez, S., Bozonnet, E., Lacedra, E., Inard, C. (2020). How to assess ecodistrict resilience to urban heat stress under future heatwaves? A case study for the city of Paris. *iCRBE 2020 - INTERNATIONAL CONFERENCE on Climate Resilient Built Environment*, Sep 2020, Bali, Indonesia.11-24. Available at: <https://doi.org/10.32438/iCRBE.202044>
- Masozera, M., Bailey, M. & Kercgner, C. (2007). Distribution of impacts of natural disasters across income groups: A case study of New Orleans. *Ecological economics*, vol. 63, 289-306. Available at: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921-8009\(06\)00305-3](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921-8009(06)00305-3)
- McCann, P. (2013). *Modern Urban and Regional Economics* (2nd Ed.). Oxford. Oxford University Press.
- Meerow, S., Newell, J. P., & Stults, M. (2016). Defining urban resilience: A review. *Landscape and urban planning*, vol. 147, 38-49. Available at: https://www.researchgate.net/publication/288932192_Defining_urban_resilience_A_review
- Metaxas, T., Psarropoulou, S. (2020). Marketing the Resilient City Image for Sustainable Development. Examples from Rotterdam and Thessaloniki. *Preprints*, 2020120727. Available at: <https://www.preprints.org/manuscript/202012.0727/v1>

Mileti, D. (1999). *Disasters by design: A reassessment of natural hazards in the United States*. Washington: Joseph Henry Press.

Mommaas, J. T. (2002). City branding: the necessity of socio-cultural goals. In T. Hauben, G. Ball, & E. Brinkman (Eds.), *City branding: image building & building images* (pp. 32-48). Rotterdam: NAI Publishers. Available at: [https://www.semanticscholar.org/paper/City-branding-%3A-the-necessity-of-socio-cultural-Mommaas-](https://www.semanticscholar.org/paper/City-branding-%3A-the-necessity-of-socio-cultural-Mommaas-Hauben/89c0ef5fd877872ae2902fa3d6cf0518ba1bb88d)

[Hauben/89c0ef5fd877872ae2902fa3d6cf0518ba1bb88d](https://www.semanticscholar.org/paper/City-branding-%3A-the-necessity-of-socio-cultural-Mommaas-Hauben/89c0ef5fd877872ae2902fa3d6cf0518ba1bb88d)

Murphy, C. & Boyle, E. (2006). Testing a conceptual model of cultural tourism development in the post-industrial city: A case study of Glasgow. *Tourism and Hospitality Research*, vol. 6(2), 111–128. Available at: doi:10.1057/palgrave.thr.6040050

Naef, P. (2020). Resilience as a City Brand: The Cases of the Comuna 13 and Moravia in Medellin, Colombia. *Sustainability*, vol. 12 (20), 8469. <https://doi.org/10.3390/su12208469>

Page, S. (1995). *Urban Tourism*, London: Routledge.

Pike, A., Rodríguez-Pose, A. & Tomaney, J. (2016). Shifting Horizons in Local and Regional Development. *Regional Studies*, vol. 51 (1), 46-57. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00343404.2016.1158802>

Plyer, A., Shrinath, N. & Mack, V. (2015). *The New Orleans Index at Ten: Measuring Greater New Orleans' Progress toward Prosperity*. The Data Center. Available at: https://www.datacenterresearch.org/reports_analysis/new-orleans-index-at-ten/

Rabbiosi, C. (2015). Renewing a historical legacy: Tourism, leisure shopping and urban branding in Paris. *Cities*, vol. 42, 195–203. Available at: doi:10.1016/j.cities.2014.07.001

Reid, J. (2012). The Disastrous and Politically Debased Subject of Resilience. *Development dialogue*, vol. 58, 67-79. Available at: https://scholar.google.de/citations?view_op=view_citation&hl=nl&user=h6HN8asAAAAJ&citation_for_view=h6HN8asAAAAJ:mVmsd5A6BfQC

Robbie, D. (2008). Touring Katrina: Authentic Identities and Disaster Tourism in New Orleans. *Journal of Heritage Tourism*, vol. 3 (4), 257-266. Available at: <https://doi.org/10.1080/17438730802366557>

Rogerson, J. R. (1999). Quality of Life and city competitiveness. *Urban Studies*, vol. 36 (5-6), 969-985. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1080/0042098993303>

Sacks, J.D. (2015) *The Age of Sustainable Development*. New York: Columbia University Press

Sáez, L., Periañez, I. & Heras-Saizarbitoria, I. (2017). Measuring urban competitiveness: ranking European large urban zones. *Journal of Place Management and Development*, vol. 10 (5), 479-496. Available at: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JPMD-07-2017-0066/full/html>

Samper, J. (2012). *Urban Resilience in situation of chronic violence Case study of Medellin, Colombia*. Department of Urban Studies and Planning, Massachusetts Institute of Technology MIT. Available at: https://cis.mit.edu/sites/default/files/documents/urbanresiliencereport2012_2.pdf

Schmude, J. Karl, M. & Weber, F. (2020). Tourism and terrorism: Economic impact of terrorist attacks on the tourism industry. *Zeitschrift fuer Wirtschaftsgeographie*, vol. 64(2), 88-102. Available at: <https://doi.org/10.1515/zfw-2019-0015>

Schmitt, G. (2013). Spatial modeling issues in future smart cities. *Geo-spatial Information Science*, vol. 16 (1), 7-12. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10095020.2013.774107>

Servillo, L., Atkinson, R. & Russo, A. P. (2011). Territorial attractiveness in EU urban and spatial policy: a critical review and future research agenda. *European Urban and Regional Studies*, vol. 19 (4), 349-365. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0969776411430289>

Sharifi, A. & Yamagata, Y. (2014). Resilient Urban Planning: Major Principles and Criteria. *Energy Procedia*, vol. 61, 1491- 1495. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187661021403183X#bibl0005>

Shuttleworth, M. (2008). How to choose between different research methods. *Experiment Resources*. Available at: <http://www.experiment-resources.com/different-research-methods.html>.

Silversman, D. (2011). *Interpreting qualitative data: a guide to the principles of qualitative research*. (4rd Ed). London: SAGE Publications.

Stiglitz, J.E. (2015). *The Great Divide*. London: Penguin Books

Swanstrom, T. (2008). *Regional Resilience: A Critical Examination of the Ecological Framework*. Baltimore: Institute of Urban and Regional Development. Available at: <http://iurd.berkeley.edu/wp/2008-07.pdf>

Taecharungroj, V., Muthuta, M. & Boonchaiyaprupek, P. (2019). Sustainability as a place brand position: a resident-centric analysis of the ten towns in the vicinity of Bangkok. *Place Brand Public Diplomacy*, vol. 15, 210–228. Available at: <https://doi.org/10.1057/s41254-019-00127-5>

Tasan-Kok, T., Stead, D. & Lu, P. (2013). Conceptual Overview of Resilience: History and Context. In: A. Eraydin & T. Tasan-Kok (Eds.). *Resilience Thinking in Urban Design*. Dordrecht: Springer. Available at: <https://research.tudelft.nl/en/publications/conceptual-overview-of-resilience-history-and-context>

Thanvisitthpon, N., Shrestha, S. & Pal, I. (2018). Urban Flooding and Climate Change. *Environment and Urbanization ASIA*, vol. 9(1), 86–100. doi:10.1177/0975425317748532

Tilly, C. & Blockmans, W.P. (Eds.). *Cities and the Rise of States in Europe, A.D. 1000 to 1800*. Boulder: Westview Press.

Truong, N., Trencher, G.P. & Matsubae, K. (2022). How Does Socio-Technical Lock-In Cause Unsustainable Consumption in Cities? A Framework and Case Study on Mobility in Bangkok. *Frontiers in Sustainable Cities*, vol. 4, 770984. Available at: <https://doi.org/10.3389/frsc.2022.770984>

Turok, I. (2004). Cities, regions and competitiveness. *Regional Studies*, vol. 38 (9), 1061-1075. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0034340042000292647>

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) (2016). Urbanization and Development: Emerging Futures. World Cities Report 2016. Available at: https://www.lib.auth.gr/sites/default/files/docs_files/APA-examples-gre.pdf

Walker B. & Salt D. (2006). *Resilience Thinking: Sustain Ecosystems and people in a changing world*. Washington, Island Press. Available at: <https://static1.squarespace.com/static/5d7901f41e62ba340a30eb04/t/5d83f5e286a5bd19c4f55ff7/1568929253568/Walker+and+Salt+-+Sustaining+Ecosystems+and+People+in+a+Changing+Wor.pdf>

Ward, C. (2007). *How Efficiency Maximizes Catastrophe*. Tomgram. Available at: <https://tomdispatch.com/chip-ward-how-efficiency-maximizes-catastrophe/>

Webster, J. and Watson, R.T. (2002) Analyzing the Past to Prepare for the Future: Writing a Literature Review. *MIS Quarterly*, vol. 26, 13-23. Available at: <https://doi:10.2307/4132319>

Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. & Davis, I. (2004). *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability, and Disasters (2nd Ed)*. . London: Routledge.

Yarnal, B. (2007). Vulnerability and all that jazz: Addressing vulnerability in New Orleans after Hurricane Katrina. *Technology in Society*, vol. 29(2), 249–255. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X07000152>

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (4th Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

III. ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

www.britannica.com

www.c40.org/cities/medellin

www.nrscotland.gov.uk

www.nst.com

www.resilientcitiesnetwork.org

www.thessaloniki.gr

IV. ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Alexander, D.E. (2013). Resilience and disaster risk reduction: An etymological journey. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 1 (2), 1257-1284. Available at: <https://doi:10.5194/nhessd-1-1257-2013>

Chelleri, L. (2012). From the «Resilient City» to Urban Resilience. A review essay on understanding and integrating the resilience perspective for urban systems. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, vol. 52 (2), 287-306. Available at: https://www.researchgate.net/publication/262817700_From_the_Resilient_City_to_Urban_Re

silience_A_review_essay_on_understanding_and_integrating_the_resilience_perspective_for
_urban_systems

Davoudi, S., Shaw, K., Haider, L.J., Quinlan, A.E., Peterson, G.D., Wilkinson, C., Fünfgeld, H., McEvoy, D., Porter, L. (2012). Resilience: A Bridging Concept or a Dead End? “Reframing” Resilience: Challenges for Planning Theory and Practice - Interacting Traps: Resilience Assessment of a Pasture Management System in Northern Afghanistan - Urban Resilience: What Does it Mean in Planning Practice?- Resilience as a Useful Concept for Climate Change Adaptation? - The Politics of Resilience for Planning: A Cautionary Note. *Planning Theory & Practice*, vol. 13 (2), 299-333. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14649357.2012.677124>

Kates, W., Colten C.E., Laska, S. & Leatherman S.P. (2006). Reconstruction of New Orleans after Hurricane Katrina: A research perspective. *PNAS*, vol. 103 (40). 14653–14660. Available at: <https://doi.org/10.1073/pnas.0605726103>

Kavaratzis, M. (2004). From place marketing to place branding: towards a theoretical framework for developing place brands. *Place Branding*, vol. 1 (1), 58-73. Available at: https://www.academia.edu/24049074/From_city_marketing_to_city_branding_Towards_a_theoretical_framework_for_developing_city_brands

Ma, W., Schraven, D., de Bruijne, M., de Jong, M. & Lu, H. (2019). Tracing the Origins of Place Branding Research: A Bibliometric Study of Concepts in Use (1980–2018). *Sustainability*, vol. 11(11), 2999. <https://doi.org/10.3390/su11112999>

Muggah, R. (2015). A Manifesto for the Fragile City. *Journal of International Affairs*, vol. 68, 19-36. Available at: <https://www.semanticscholar.org/paper/A-Manifesto-for-the-Fragile-City-Muggah/ac3b8bf82c1147efe9af3f6813a3522cd77f336f>

Rodriguez, S., Roman, M., Sturhahn, S., & Terry, E. (2002). *Sustainability assessment and reporting for the University of Michigan's Ann Arbor Campus*. Master's thesis, University of Michigan. Available at: https://css.umich.edu/sites/default/files/css_doc/CSS02-04.pdf

Salata, K.D. & Yiannakou, A. (2020) The Quest for Adaptation through Spatial Planning and Ecosystem-Based Tools in Resilience Strategies. *Sustainability*, vol. 12(14), 5548. Available at: <https://doi.org/10.3390/su12145548>

Schneiderbauer, S., Calliari, E., Eidsvig, U & Hagenlocher, M. (2017). The most recent view of vulnerability. In: Poljanšek, K., Marin Ferrer, M., De Groeve, T., Clark, I. *Science for Disaster Risk Management 2017: knowing better and loosing less*, 68-82. Publications Office of the European Union. Available at: https://www.researchgate.net/publication/317824126_The_most_recent_view_of_vulnerability

<https://centerforspatialresearch.github.io/>

https://ec.europa.eu/regional_policy/

<https://el.wikipedia.org>

<https://freetoursbyfoot.com/>

<https://ourworldindata.org/urbanization>

<https://travelsmaps.com/>

<https://www.eea.europa.eu>

<https://www.globalsecurity.org/>

<https://www.ncei.noaa.gov>

<https://www.resilience.org>

<https://www.rockefellerfoundation.org/>

www.euosmos.gr

www.kathimerini.gr

www.tovima.gr

www.travelstyle.gr